

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Dispvatio III. De Alteratione, & eius termino.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

DISPUTATIO TERTIA.

De Alteratione, & eius termino.

EXPLICATA generatione & augmentatione substantiali, occurrit generatio & augmentatio accidentalis, quæ dicitur *alteratio*, quæ in præsentī Disputatione agendum est. Aduerte, alterationem connotare, immediatè antè præcessisse carentiam formæ: *alterare* enim idem est ac facere, ut subiectū aliter se habeat quàm antea, quod nequit intelligi, nisi antea præcesserit carentia formæ. Aduerte deinde, licet alteratio in rigore etiam conueniat accidentibus non corruptiuis, nec habentibus contrarium, ideoque posset dici aër luce alterari; ex communi tamen acceptione solum applicari accidentibus corruptiuis, disponentibus subiectum ad nouam formam substantialem. Ut sic autem, definitur, *alteratio est motus ad qualitatem corruptiuam*. Illud motus est genus ad omnes motus etiam substantiales: *ad qualitatem corruptiuam* est differentia propriæ alterationis, quæ differt à productione formæ substantialis & accidentalis, non disponentis ad aliam formam, quæ non est productio qualitatis corruptiue. Circa definitionem hanc nulla occurrit difficultas, quæ ex dictis in superioribus facillè non intelligitur.

Quæ circa alterationem extensiuam & accretionem, quæ extenditur qualitas ad nouas partes subiecti, dici poterant, ex dictis de augmentatione substantiali colliguntur: huc ergo solum restat de alteratione intensiuâ disputare.

SECTIO I.

Quid sit Alteratio intensiua.

ALTERATIO intensiua est *additio eiusdem qualitatis in eadem parte subiecti*, quo differt ab extensiua, quæ non in eadem parte, sed in diuersis fit; ut cum paulatim calor percurrit lignum, nouas occupando partes: intensiua verò quando idem aër v. g. per aduentum Solis clarior redditur; quando manus, quæ iam erat calida, in calefcit amplius.

Alterationi intensiuæ opponitur alteratio remissiuâ, quando subiectum paulatim amittit aliquid qualitatis quam antea habebat. Quæ circa hanc intensionem & remissionem dixerimus, communia sunt qualitatibus habentibus contrarium, & non habentibus, corruptiuis ac non corruptiuis; quia quoad intensionem hæc differentia corruptiue, &c. sunt accidentales.

Dari hanc intensionem & remissionem, est certo certius: videmus enim quotidie in eodem aëre iam maiorem iam minorem lucem, in nobis iam maiorem calorem quàm antea sentimus. Difficultas ergo præfens non est, utrū detur talis intensio, sed de modo quo fiat. De hac questione fusè P. Suarez Disput. 46. Metaph. sect. 1. Hurtadus Disput. 5. de Generatione, & alij hic.

SVBSECTIO PRIMA.

Intensio non fit per productionem perfectioris qualitatis, antiquâ deperditâ.

DVRANDVS, Alb. Godefridus, Niphus, & alij apud P. Suarez vbi proximè n. 2. opinantur, in intensione qualitatem præcedentem mutari in aliam perfectiorem, & contrario verò in remissione mutari in imperfectiorem, ita ut nunquam maneat præcedens qualitas: quare in horum sententiâ intensio & remissio non consistit in pluribus aut paucioribus partibus qualitatis, sed in perfectiori aut imperfectiori qualitate. Mouentur, quia duæ qualitates eiusdem speciei nequeunt esse in eodem subiecto.

Hæc sententia, omnino à scholis reiecta, sic impugnatur Primò: Quia vel illa qualitas perfectior est eiusdem speciei cum præcedenti, vel non. Si non est eiusdem speciei, ergo licet simul maneat cum præcedenti, non erunt duæ qualitates eiusdem speciei simul in eodem subiecto: si verò sit eiusdem speciei, ergo tam calidum erit subiectum per vnâ qualitatem, quàm per aliam, quod tamen aperte falsum est.

Secundò impugnari solet: Quia quando fit intensio caloris, non est à quo corrumpatur præcedens gradus, ergo non corrumpitur. Consequentia est bona. Probatur Antecedens, quia illa qualitas præcedens non corrumpitur ab agente quod producit perfectiorem qualitatem, quia non opponitur illi; imò potius, si ibi non fuisset ea qualitas, ab illo agente produceretur, ut patet, quando ignis in passo iam antea calido producit intensiorem calorem; in eo verò quod non erat calidum, producit primum gradum caloris: ergo hic non est contrarius igni, ergo hic non potest ab igne destrui: sed nec destruitur ab ipso subiecto, hoc enim non est contrarium illi gradui, ergo non est à quo possit ille gradus præcedens corrumpi.

Huic argumento possent facillè aduersarij respondere, illum gradum præcedentem destrui per accidens ab agente, eò quod velit producere aliquem perfectiorem, cum quo non stat præcedens: sicut anima matris, quæ in communi sententiâ produxit formam embryonis, destruit postea eandem formam, dum aliam perfectiorem, quam vltimò intendit, scilicet animam, producit aut vnit in eâ materiâ; eo enim ipso forma embryonis cum eâ animâ incompatibilis destruitur.

Hinc etiam rejicitur tertium aliorum argumentum, desumptum ex eo, quod si in intensione non manerent gradus præcedentes, fuissent impertinenter producti: nec enim essent dispositiones ad subsequenter, cum non manerent cum illo; dispositio autem debet esse cum forma ad quam disponit. Neque deservirent ad expellendum impedimentum à subiecto, quia hoc impedimentum per ipsam gradum subsequenter expell-

expellitur; ergo planè essent otiosi gradus præcedentes. Hoc argumentum eamdem, quam præcedens, patitur instantiam in formâ embryonis, quæ à naturâ producitur ante animam rationalem, licet postea non maneat cum animo. Secundò possent respondere aduersarij, naturam nunquam ad perfectionem vltimam peruenire, nisi paulatim per imperfectiora ascendendo, ideoque non posse ab igne produci imperfectissimum gradum caloris, nisi prius produxerit primum, secundum, vel tertium, aut iam inuenerit eos productos ab alijs agentibus, etiam si illi non manent in eodem instanti in quo perfectissimus producitur.

Impugnari etiam solet: Quia si intensio fieret per additionem partis, non posset esse actio continua, hæc enim essentialiter petit continuum terminum. Nec potest dici, partes intensiōis esse continuas, etiam si non existant simul, sicut partes temporis. Hoc, inquam, dici non potest: nam temporis partes ideo non possunt esse simul, quia sunt successiue; at partes intensiōis non sunt successiue, nam qualitas remissa diu durauit antequam intenderetur, & intensa durat finitâ actione. Hoc argumentum planè caret difficultate: nam in horum sententiâ etiam motus localis est actio continua (negant enim hi morulas in motu) & tamen terminus eius actionis non est simul cum præcedenti, sed acquisitâ nouâ vibratione amittitur antiqua, non aliter ac Durandus & alij dicunt de intensiōe. Item vibratio non est res successiua, sed permanens, manebat enim ante motum, & noua manet, cum cessat idem motus, sicut hi argumentabantur de qualitate intensiâ. Videant ergo hi, quomodo possint facere continuum eum localem motum sine additione vibrationis ad præexistentem, & eodem modo faciant continuum intensiōem: ego non volo intrare solutionem huius argumenti, sufficit enim ostendisse, non esse specialem difficultatem quæ in motu non sit.

Meliùs ergo Secundò suadetur istra Conclusio, quia in remissione, quando aqua v.g. valde calida iuxta niuem posita paulatim amittit calorem, non est vllum agens à quo possit loco perfectissimæ caloris, quem habebat alius imperfectior, produci; ergo remissio qualitatis non fit per destructionem perfectioris caloris, & productionem imperfectioris. Probo Antecedens, in quo solo potest esse difficultas: quia in illo casu aqua nullum habet iuxta se agens calidum; nix autem non est productiua caloris, ergo non est agens à quo calor ille producatur. Nec potest recurri ad Deum, nam aqua non exigit calorem; unde non est, cur à Deo solo producatur. Idem argumentum est, quando homo per actum honestum destruit aliquid de habitu vitioso; tunc enim, cum nullum sit agens à quo habitus vitiosus producatur, vel debet totus habitus simul destrui, & totus calor aquæ simul amitti, quod est contra experientiam manifestam; vel dicendum est, eum calorem & habitum intensum habuisse plures partes, quæ paulatim sint amissæ. Et in habitu vitioso argumentum habet maiorem vim, quia non potest recurri ad Deum, tamquam ad causam producentem de nouo eum habitum minus intensum, quando homo suo actu conatur totum destruire; ergo remissio non

fit per nouam productionem imperfectioris qualitatis loco perfectioris deperditæ.

Tertiò idem probatur, quia omnes habitus supernaturales intenduntur sine amissione præcedentis gradus; ergo idem erit de alijs gradibus. Consequentia est bona à paritate rationis. Antecedens probatur, quia habitus præcedentes supernaturales sunt causæ actuum supernaturalium, quibus augentur ipsi habitus; ergo debent existere in eodem instanti in quo existunt actus, alias non possent esse illorum causæ; ergo manent in eodem instanti in quo est augmentum. Patet consequentia, quia augmentum est in eodem instanti cum actu. Nec potest dici, ipsum augmentum esse causam actus, non verò alios gradus præcedentes: non, inquam, hoc potest dici, quia illud augmentum est effectus vel phycus vel moralis actus boni, & consequenter non potest esse causa illius. Hoc argumento vsus est Hurtadus pro hac sententiâ: ego illud effor-
mo in habitibus naturalibus, quidquid illi sint, etenim actus naturales cum facilitate producti ex habitu præexistente, intendunt illam facilitatem, à qua fiunt, ergo facilitas illa quæ superadditur, est in eodem instanti cum præexistente; ergo intensio illius facilitatis non fit per corruptionem prioris, & productionem alius perfectioris.

SUBSECTIO SECVNDA.

Neque per maiorem radicationem.

SECVNDA sententiâ, celebris inter Thomistas, docet, in intensiōe neque deperdi neque produci qualitatem aliquam, sed præcedentem magis radicari in subiecto, in remissione autem minus radicari. Hæc radicatione maior aut minor variè ab ipsis explicatur; alij enim docent, eam consistere in nouâ existentiâ illius qualitatis in subiecto, alij verò, in perfectiore vnione; alij denique, in maiori carentiâ contrarij.

Impugnationem huius sententiæ ab hoc vltimo dicendi modo exordiamur. Primò, nam qualitates non habentes contrarium, tamen sunt capaces intensiōis & remissionis, vt patet in luce, in actibus videndi, audiendi, &c. ergo eam intensio & remissio non potest in maiori aut minori carentiâ contrarij consistere. Secundò, quia maior expulsio formæ contrariæ est effectus maioris intensiōis formæ, ergo maior intensio non potest consistere in maiori carentiâ contrarij. Consequentia est euident, quia effectus & causa distinguuntur. Antecedens probatur, quia ideo magis expellitur frigus v.g. quia magis calefit subiectum, ergo maior expulsio frigoris est effectus maioris intensiōis caloris. Tertiò, quia in ipsis terminis videntur hi Auctores inuoluere contradictoria: si enim qualitates non habent plures gradus intensiōis, quâ ratione poterit esse maior vel minor expulsio frigoris contrarij calori? certe vel totum frigus debet expelli, vel nihil; & consequenter debet subiectum esse necessariò vel summè calidum, vel summè frigidum, quod apertè falsum est, & contra experientiam. Explico vim argumenti. Rogo enim, quando subiectum est calidum vt quatuor, daturne in illo subiecto aliquid frigoris, an non? Si non datur, ergo

ergo subiectum erit summè calidum, cum habeat carentiam omnis contrarij: si verò datur etiam tunc aliquid frigoris, rursus rogo, an sit tantum frigoris, an verò minus quàm fuerit ante quando subiectum erat calidum ut tria. Si tantum sit, ergo in vno casu erit æquè calidum subiectum ac in alio, cuius contrarium supponimus: si verò non sit tantum, ergo iam datur in frigore aliquid & aliquid, ergo intensio frigoris fit per multiplicationem partium ipsius frigoris, quod tu negas. Adde, sequi ex hac sententiâ, in omnibus iustis esse æqualem intensiorem gratiæ, & in Beatis æqualem visionem, quod est hæreticum. Sequela probatur, quia omnes habent æqualem carentiam actualis peccati, quod est contrarium gratiæ, ergo & æqualem intensiorem gratiæ, cum hæc consistat per te in carentiâ contrarij. Nec potest hic recurri ad carentias maiores peccati venialis: nam, qui est Deo gravior, etiam si prope infinita venialia committat, non propterea de intensiōe gratiæ habitualis aliquid amittit, & tamen habet minorem carentiam peccatorum venialium, quàm infans baptizatus; ergo ea maior intensio gratiæ non potest consistere in maiori carentiâ contrarij, vel certè omnes infantes baptizati, qui carentiam omnis venialis habent, deberent esse D. Petro sanctiores.

13 Secundus dicendi modus, de perfectiori vniōe eiusdem qualitatis, facile refutatur. Nam vel ealor simul retinet omnes illas vniōes, quas paulatim, dum intenderetur, acquisiuit; vel non retinet, sed acquisitâ perfectiori vniōe amittit imperfectiorem, quàm prius habebat. Si dicas hoc secundum, recidis in sententiam suprà relata, asserentem, in intensiōe amitti præcedentem calorem, & alium perfectiorem produci; ideoque refutaberis iisdem argumentis, mutatis terminis caloris in vniōem illius. Si verò dicas primum, scilicet actu manere illas plures vniōes formæ, contra. Ergo iam in intensiōe multiplicas entitates, & eas minus in remissione, à quo abhorrebas. Quod si eas admittis in vniōe, non est cur non admittas & in ipso calore. Secundò impugnat in calore, quia hic solus sentitur in manu, non verò vniō illius; ergo, quando ego sentio maiorem calorem in me, non est ratione diuersæ aut mino-

14 ris vniōis, sed ratione maioris caloris. Confirmo argumentum ex dicendis in libris de Animâ, ubi ostendam, per tactum etiam sentiri qualitates non unitas tangenti: neque enim, quando rem aliquam valde frigidam aut calidam tango, in illo instanti primo, in quo sentio magnam illum calorem vel frigus, iâ tunc ille calor aut frigus est productus in meâ manu. Inde arguo sic: Ad hoc ut ego sentiam maiorem vel minorem calorem existentem in re tactâ, per accidens se habet quod ille calor sit perfectiùs aut imperfectiùs vnitus cum illâ. Idem argumentum formatur, quando video maiorem lucem in aëre, aut magis intensam aëredinem in pariete. Licet enim ego percipiam visu excessum lucis aut albedinis, non tamen percipio vllò modo vniōem cum subiecto, imò nec ipsum subiectum percipio, ergo ea lucis maior intensio, quæ percipitur per visum, non est perfectior vniō cum aëre, sed plures gradus lucis aut caloris. Denique efficacissimè impugnantur, quia accidentia miraculosè conseruata in subiecto, habent intensiōem, ut patet in

Eucharistia accidentibus, ubi aliquando albedo, calor, &c. est maior, aliquando minor, ut experientia ostendit; ergo maior intensio illius caloris & lucis non consistit in perfectiori vniōe cum subiecto. Neque potest recurri ad quantitatem quæ sit subiectum illorum accidentium; tum, quia valde probabile est, non esse ibi quantitatem distinctam (ut dicemus in Metaphysicis) tum quia, etiam si Deus, ut potest, conseruet ea accidentia sine quantitate, adhuc posset esse maior aut minor calor vel albedo (quis enim hoc neget?) ergo intensio eorū accidentium non consistit in vniōe perfectiori cum subiecto.

Denique primus dicendi modus, scilicet maiorem radicatiōem consistere in existentiâ perfectiori in subiecto, faciliùs impugnat. Primum, quia nititur falso fundamento de distinctiōe existentiæ ab essentiâ. Deinde, quia recidit in eadem absurda, si quæ modi dicendi iam impugnati. Neque enim ego video existentiam albedinis aut lucis in subiecto, sed albedinem & lucem ipsam existentem; ergo maior albedo aut lux, quam intueor oculis, non consistit in diuersis existentis albedinis aut lucis in subiecto. Item albedo aut lux extra subiectum est capax intensiōis & remissionis, ut proximè vidimus, ergo maior intensio non consistit in eâ perfectiori existentiâ in subiecto. Denique impugnat, quia non est in quo possit consistere ea perfectior existentiâ: non quidem, quia minus dependeat à subiecto, (tam enim dependet albedo intensi quàm remissi; non quia ipsum subiectum sit perfectiùs, est enim idem numero); nec quia perfectiùs vnatur illi, quia hic est secundus modus dicendi à quo abhorret hic primus quem impugnauimus modò: ergo ea perfectior existentiâ in subiecto, & est Chimærica, & impertinens ad explicandam intensiōem; reicienda ergo est ea maior radicatio Thomistica, quocumque modo explicata.

SVBSECTIO TERTIA.

Intensio consistit in additione gradus ad gradum.

COMMVNIS iam inter recentiores Philosophos 17 sententia docet, intensiōem consistere in additione nouæ entitatis qualitatis ad præcedentem, remissionem verò è contrariò in amissione alicuius partis illius qualitatis. Ita Scotus, Bonauentura, Gabriel, Gregorius, Occamus, Maior, & alij apud Conimbricenses, 1. de Generat. cap. 4. quæst. 2. art. 1. initio: Valquez 1. Parte, disputat. 72. cap. 4. & Suarez Disput. 40. Metaphysicæ sect. 1. num. 29. Hurtadus Disput. 5. sect. 4. Probatur autem Primò hæc sententia ceterarum impugnatione, præsertim argumentis desumptis ab experientiâ, quâ in alieno subiecto video maiorem & minorem intensiōem, non videndo vniōem cum subiecto, quod, ut paulò ante dixi, non potest consistere, nisi in additione partis ad partem. Secundò in gratiâ, quæ augetur per actus 18 supernaturales meritorie; augmentum autem essentialiter dicit additionem nouæ entitatis ad præcedentem, quod ex ipsâ significatione augmenti colligitur; gratiam autem augeri per bona opera, definitur à Tridentino; ergo intensio non fit per

si per maiorem radicationem illius, sed per multiplicationem partium ipsius gratia. Confirmatur Primò: nam si semel intelligamus gratiam unitam cum subiecto capaci, absolute intelligimus illam communicare illi subiecto totum suum effectum formalem; ergo, qui gravior Deo est & sanctior, non id habet ab eadem gratia magis radicata, sed à pluribus partibus gratia, quibus excedit minus gratum & iustum. Confirmatur Secundò in visione beata, cuius maior intensio necessariò debet consistere in noua entitate visionis superaddita: nam visio beata, quò intensior est, eò Deum perfectius repræsentat, & in eo plures ostendit creaturas, vt aduersarij farentur; ergo illa maior intensio non prouenit visioni ex maiori radicatione, sed ex noua entitate superaddita. Probo consequentiam, quia visioni est prædicatum essentiale, esse repræsentationem Dei & creaturarum, quod non potest ei prouenire ab aliquo distincto, nec variari ex variatione illius visionis, alioquin possemus dicere, eundem actum naturalem nunc esse cognitionem de Petro, postea verò de equo aut leone, ex solâ variatione radicationis, aut visionis ipsius cū subiecto. Ratio à priori est, quia sicut albedini, etiam abstractæ à subiecto conuenit esse talem qualitatem numero, id est, esse albedinem, neque id potest mutare à subiecto; ita etiam cognitioni abstractæ à subiecto conuenit, esse talem cognitionem obiecti & talium creaturarum in Deo, ergo visioni intensiori Dei non prouenit à perfectiori vnione aut radicatione cum subiecto, sed à seipsâ, esse perfectiorem repræsentationem Dei & plurium creaturarum; ergo intensio illius visionis nō à radicatione in subiecto, sed à partibus ipsius visionis vnitis sumenda est. Hæc nostra sententia obiectionū solutione amplius confirmabitur.

SUBSECTIO QUARTA.

Obiectiones soluta.

20 **O**BIECIES Primò D. Thomam 1. Sententiarum distinct. 17. quæst. & art. 2. vbi ait, se non intelligere primam positionem, quæ erat, *intensionem fieri per additionem gradus ad gradum*. In eadem sententiam videtur Caietanus inclinasse. Hurtadus suprà Sect. 5. per totam conatur ostendere, D. Thomam & Caietanum à nobis restare, nomine verò tantum differre, quia renuntiant vocari illam entitatem quæ addit ei nouum gradum. Videatur Hurtadus. De D. Thomâ ostenditur ex Caietano 1. 2. quæst. 52. art. 2. ferè per totum, cuius verba suprà refert Hurtadus. Cum enim Caietanus dixisset à Scoto impugnari D. Thomam, quasi negasset, formam, quæ remittitur aut intenditur, nihil reale sui amittere, aut acquirere; respondet Caietanus, à D. Thomâ nunquam quid tale dictum fuisse, sed potius oppositum; additque sequentia verba: *Additio gradus ad gradum, & in qui gradum additione vteris disputando, si hanc expressurus dicis sententiam, à lapsu solo lingua cobibendus restas*. quibus ostendit, Scotum à D. Thomâ solâ voce differre, eò quòd D. Thomas non vocet graduum entitatem quæ additur, sic verò Scotus; vterque autem nouam entitatem superadditam agnoscit, vt & nos agnoscimus. Quo autem modo vocanda sit

illa entitas, res est parui momenti: vsus obtrinit vt vocetur *gradus nouus*, ideò pro eo standum est.

Secundò obiciēs: Vel illi gradus sunt diuersi in specie, & ita non poterunt vniri, nec ex eis poterit resultare vna qualitas per se, qualis est qualitas intensa: vel sunt eiusdem speciei, & solo numero distincti; & hoc etiam repugnat, quia indiuiduatio accidentium sumitur ex subiectis, vnde repugnant in vno subiecto duo accidentia solo numero distincta, iuxta communem doctrinam. Respondeo Primò, negando, duo accidentia solo numero distincta non posse esse in eodem subiecto: etenim simul possum habere duas cognitiones, de Petro vnâ, de Paulo alterâ, quæ tamen solo numero distinguuntur; idem est in amore & aliis actibus sensitiuis. Probatio contraria non vrget, nam indiuiduatio intrinseca accidentium, ab ipsis, non à subiecto desumenda est; alioquin omnes albedines, visiones, calores, &c. quæ successu temporis in eodem subiecto recipiuntur, essent vnica numero albedo, vnicus calor, &c. quod nullus vnquam somniauit; sequitur autem euidenter ex obiectione, eò quòd subiectum semper sit idem numero, & accidens non habeat aliam indiuiduationem nisi subiectum. Sed de hoc fusiùs in Metaphysicis, agentes de rerum indiuiduatione.

Secundò respondeo, etiam si aliquo modo inter se hi gradus differrent, adhuc eos posse vniri inter se: neque enim adeò certum est, res diuersas non posse vniri, præsertim quando vna se haberet ad modum subiecti, & altera ad modum actus; sicut se haberent gradus primus & secundus si essent inæquales. Denique, etiam si non possent vniri inter se, quid inde? vnde colligis, gradus caloris qui meâ manu existunt, esse inter se vnitos? ceterè id non potest vllâ ratione suaderi: ergo non ob id negandi sunt plures gradus intensiōis in subiecto, cum experientia ostendat eos esse aliquando plures, aliquando pauciores; debere autem inter se vniri, nec experientia docet, nec ratio vlla efficax cogit.

Obiciēs Tertiò: Essentia consistunt in indiuisibili, ergo intensio non potest coalescere ex pluribus partibus. Hoc argumento videtur probari, nec extensionem albedinis posse componi ex pluribus partibus, item nec hominem ex materia & formâ: idem est de aliis compositis substantialibus, nam essentia consistunt in indiuisibili, ergo non possunt habere partes. Ei respondeo, essentias non consistere in indiuisibili physice loquendo; id est, non esse necessariò indiuisibiles physice, imò potius ferè omnes esse compositas physice. Metaphysice dicuntur indiuisibiles, quia partes Metaphysice non distinguuntur propriè, iuxta dicta in Logica: vel quia si ex prædicatis Metaphysicis aliquid auferatur, etiam tota essentia auferatur; quo sensu etiam physice possunt dici indiuisibiles. Si enim ab homine solam vnionem tollas, absolute tollitur homo, licet maneat materia & anima; similiter si ex calore intenso vt quatuor, vnum gradum tollas, non manebit calor vt quatuor, sed vt tria: hinc autem quâ ratione potest inferri, calorem vt quatuor non componi pluribus partibus caloris, magis quàm hominem pluribus partibus, scilicet animâ & corpore?

Rogabis,

24 Rogabis, an secundus gradus sit modus primi, quandoquidem non potest existere sine primo. Suppono pro hac quaestione, eos esse dissimiles: si enim similes sunt, primus potest esse secundus, & è contrario. Negant nonnulli, quia omnes illi gradus possunt separari à subiecto, ut patet in Eucharistia: sed modus non potest conservari extra subiectum, ergo. Fugienda est hic æquiuocatio: aliud enim est, querere an secundus gradus sit modus subiecti, & hoc rectè negatur prædicta experientia, quæ constat illum secundum gradum separari à subiecto; aliud est, utrùm secundus gradus sit modus primi, & hoc non ostenditur sufficienter eà experientia. neque enim videmus umquam secundum gradum caloris existentem sine primo. Igitur aliunde probandum est, unum non esse modum alterius; inde scilicet, quia si gradus sint inæquales, secundus est perfectior primo, & præcontinet illum, potestque illum producere, ergo non potest esse modus illius. Nec quia non possit esse sine illo, naturaliter loquendo, infertur esse modum illius, sed ad summum, primum esse dispositionem ad secundum, sicut qualitas & alia accidentia disponunt ad formam substantialem, quæ tamen non idè est modus eorum accidentium.

25 Rogabis Secundo, quæ ratione vniuntur hi gradus inter se & cum subiecto. Respondeo, cum subiecto quemlibet vniri vnione distincta ab vnione alterius. Ratio est aperta, quia primus supponitur vnitus etiam pro priori naturæ ante secundum, & hic ante tertium, ergo quilibet habet propriam vnionem cum subiecto. Inter se autem etiam vniuntur diuersis vnionibus: nam antequam adueniat tertius, iam supponuntur vniri prius naturæ primus & secundus inter se, ergo inter se illi duo non vniuntur eadem vnione, quæ vniuntur cum adueniente; ergo non omnes inter se per vniam vnionem. Hæc est vnica probatio efficax huius sententiæ: omitto alias, quæ facile reici possunt. Aduerte, gradum quemlibet vniri subiecto vnica vnione, sicut diximus de materia & formâ; item primum cum secundo vnica vnione copulari, quia cum sint ambo penetrati inter se, videtur simplex vnio sufficere pro utroque.

26 Utrùm autem intensio componatur ex punctis finitis, an ex partibus & punctis infinitis, dictum est dum egimus de Continuo: est enim ferè eadem de utroque ratio, in nostrâ sententiâ. Et forte (de quo infra) in intensione nulla est ratio ad ponendas infinitas partes & puncta, quidquid sit de extensione: quia argumenta de lineis, de penetratione, & quod duo puncta non faciant extensionem, non habent vim in intensione; nec video, cur ibi non possint poni finita puncta in eodem subiecto, præsertim si sit indiuisibile.

SECTIO II.

Sententia affirmans, gradus intensiōnis esse heterogeneos.

GRADVS homogeneos dicimus, similes omnino; heterogeneos verò, dissimiles inter se. Querimus ergo, an sicut duo primi gradus caloris sunt omnino similes inter se, ita etiam

sint primus secundus & tertius inter se, an verò aliquam habeant diuersitatem, & quanta sit.

P. Suarez eâ Disputat. 46. sect. 1. à n. 250. 27 Hurtadus supra §. 66. opinatur, gradus intensiōnis esse dissimiles inter se seu heterogeneos. In eadem sententiam conspirant multi recentiores. Referunt aliqui pro eâ Durandum, & omnes alios quotquot negant remanere in intensiōne gradum remissum cum intenso: sed non video, quomodo hi Auctores huic sententiæ faueant. Si enim non ponunt de facto multos gradus simul, neque homogeneos, neque heterogeneos eos ponent. Sed quidquid de hoc sit,

SECTIO PRIMA.

Primum argumentum à maiori intensiōnis perfectione.

PRIMO arguitur: Quia qualitas plus perficitur intensiōne quàm extensione, unde fit, ut qualitas intensa magis actiua sit quàm extensa: sed si extensio fieret per gradus similes, non esset magis perfecta intensa quàm extensa, ergo intensio fit per gradus dissimiles. Consequentia est bona. Maior communis inter omnes. Minor probatur, quia tam perfecti sunt octo gradus caloris recepti in distinctis partibus subiecti, quàm si in eadem parte reciperentur: sed si sunt in eadem parte, efficiunt intensiōnem; si in pluribus, extensionem; ergo illi octo gradus tam perfecti sunt extensi quàm intensi, eo ipso quod sunt similes inter se. Confirmant, quia licet hoc complexum, *Deus est creatura*, maiorem perfectionem extensionem dicat, quàm *Deus solus* (nam supra Deum addit creaturarum perfectionem) quia tamen hæc non est maior quàm perfectio Dei, idè intensiue non est perfectius illud complexum ex Deo & creaturis, quàm Deus solus; ergo maior perfectio intensiua differt ab extensiua, quod hæc solum addat multipliciter eundem perfectionis, illa verò addat aliquid perfectius supra gradum præexistentem.

Ut ab hac confirmatione à Deo desumpta ordiamur, dico, eam esse nullam: nam Deus solus continet eminentissimè omnem creaturæ perfectionem, idè additione creaturarum non resulat aliquid intensius; at in accidentibus vnitis prouenit necessarîo maior intensio à multiplicatione graduum etiam similium, imò & imperfectiorum, ut statim ostendam ex ipsis aduersariis. Nam octauus gradus, etsi omnium perfectissimus, solus tamen non facit intensiōnem, quam facit simul cum minis perfectis. Si ergo aduentus graduum imperfectiorum causat intensiōnem quæ antea non erat, quid mirum si eam causet aduentus graduum æquè perfectiorum? Argumentum autem facile soluitur: dicimus enim, idè eosdem gradus qualitatis simul in eadem parte subiecti vnitos constituere qualitatem magis perfectam, quàm si omnes illi essent in diuersis partibus subiecti, non quia ipsi in se perfectiores sunt in vno casu quàm in alio, sed quia magis vniuntur inter se & perfectius. perfectius quidem, quia vniuntur per vniam vnionem, gradus autem extensionis per duplicem; perfectior autem est, ceteris paribus, vnio, quod minus composita. Item vniuntur magis, quia omnes gradus intensiōnis vniuntur inter se quilibet cum omnibus,

omnibus, & omnes cum quolibet; at gradus extensionis non omnes vniuntur inter se, sed quodlibet punctum v. g. indiuisibile cum duobus aut tribus illud circumstantibus, ideoque in intentione est magis vna illa qualitas, & consequenter magis perfecta. Et hinc oritur vt magis actiua sit qualitas intensa quam remissa, etiamli quoad entitatem eadem sit intensa & remissa, quia virtus quod magis vnita, eod magis actiua est; quod verò magis dispersa, eod debilius, de quo infra fursus.

Hanc solutionem sic impugnant aduersarij, Primò, quia in eà videtur cogi, defendere continuum componi ex solis punctis; arguit autem imbecillitatem se alligare vni tantum sententia. Dico tamen, respondere consequenter quemlibet ad sua principia, non arguere imbecillitatem, sed discursum. Secundò respondeo, negando nos alligari tali sententia: nam etsi continuum componatur ex punctis & partibus infinitis, vt volunt hi, vnio tamen continuatiua non potest esse indiuisibilis, vt suo loco clarè probaui; sequeretur enim, eam esse in duobus locis, quod est contra rationem rei materialis, punctum enim non potest occupare nisi punctum loci, ergo non potest recipi in duabus partibus non penetratis.

Secundò impugnant eam solutionem: Quia sequitur, vnam manum magis calidam esse distimilem specie alteri propter diuersam vnionem caloris, quod dicunt à nobis reputari absurdum, eod quod nolimus admittere, magis & minus calidum differre inter se specie. Respondeo, à me id non reputari absurdum, nec gradus heterogeneos ego impugno; eod quod absurdum iudicem, esse diuersitatem specificam inter magis & minus intensum calorem, sed quia, vt infra dicam, non est necessaria talis diuersitas.

Tertiò impugnant eam solutionem, quia omnino falsum est, vnionem, quod plura vnit extrema, eod esse perfectiorem, cum potius inde sequatur maior ipsius dependentia à pluribus extremis; sicut actio, quod à pluribus causis emanat, eod est imperfectior. Huic impugnationi etiam facile respondeo, Primò, etiam in ipsos ponere eas partiales vniones dependentes à duobus extremis, & aliunde dant illi imperfectiorem compositionis, ergo minorem perfectionem dant illi, quam ego. Secundò respondeo, in vnione duo considerari posse; vnum est, dependentia ab extremis; alterum, quod sit illorum nexus. Si primum consideretur, fateor esse aliquantulum maiorem imperfectiorem, à pluribus causis dependere; at si secundum consideretur, quis poterit negare, maiorem esse perfectionem vnionis, quod plura extrema connectit? Sicut in cognitione maior est perfectio plura obiecta representare, quam vni, licet propterea debeat oriri à pluribus speciebus intentionalibus. Et in actione ostenditur idem: licet enim quod à pluribus causis pendet, eod sit minus perfecta; tamen quod plures sunt termini qui per eam producuntur, etiamli propterea à pluribus causis deberent pendere, sine dubio perfectior erit actio; ergo male negatur, quod vnica vnio est plurium extremorum adequatus nexus, eod eam esse perfectiorem, etiamli per accidens pendeat à pluribus extremis.

Replicabis contra instantiam de cognitione, in eà, quia est representatio vitalis, argui maiorem perfectionem, quod plura obiecta represen-

tat, non verò in vnione, quod plura extrema vnit. Sed contrà, nam in specie impressa, quae non est representatio vitalis, est maior perfectio, esse plurium obiectorum speciem, quam esse vnius; & in causis est maior perfectio, plura continere; & in vniversum in omni formà quae praestat aliquem effectum formalem, quod plures praestat, eod est perfectior: neque video ad hoc punctum, quid conducat esse aut non esse vitalem.

Rursus Quartò eam solutionem impugnant: Quia pari ratione etiam in ipsis gradibus possemus dicere, eos esse diuersae speciei, quia petunt esse penetrati in eodem subiecto, &c. Sed facile huic impugnationi respondeo, non posse in vnionibus, quae vltimò determinant indifferentiam graduū, assignari id quod in gradibus ipsis; quod ipsi & omnes tenentur fateri: etenim primus gradus qui est in me, potuit esse primus in quocumque indiuiduo alio, vnio tamen illius mecum non potuit esse vnio eius gradus in alio subiecto, malè ergo ab vnionibus ad gradus, aut è contrario argumentantur, quoad dependentiam à subiectis.

Vltimò tandem eam impugnant: Quia licet ex eà probetur aliqua maior perfectio in intentione quam in extensione, ratione vnionis, ea tamen tota non sufficit ad maiorem perfectionem intentionis; haec enim conducit vt melius operetur, ad quod per accidens se habet vnio. Sed haec impugnatio iam in secundum argumentum, de quo statim, reincident; videntur enim facere hi Auctores ex vno duo argumenta, vt sic plura appareant pro ipsis.

Addunt, non esse necessariam eam nobiliorem vnionem, quia accessu qualitatis aequè perfectae potest fieri intensio in nostra sententia, ergo accessu vnionis aequè perfectae poterit fieri intensio. Respondeo, vnionem perfectiorem non poni à me, vt ostendam maiorem intensiorem caloris v. g. sed probat aliunde eà perfectiori vnionem, per ipsam declarari maiorem perfectionem intentionis, quod & omnes fateri tenentur: nam nec aduersarij ex his, quae vident oculis in albedine, possunt colligere, gradus intensiōis esse inaequales, sed aliunde hanc inaequalitatem graduū probare conantur, & inde maiorem perfectionem intensiōis. Haec ad primam argumenti solutionem. Ei autem breuius & clariùs Secundò respondeo, maiorem perfectionem, quam nos vocamus *intensiuam*, nihil esse aliud, quam plures gradus similes vnitos in eadem subiecti parte & inter se, siue sit vnio perfectior siue non. Vtrum autem absolute dicenda sit haec maior perfectio quam extensiuā, pertinebit ad questionem de nomine, ex qua non potest inferri quidquam circa diuersitatem graduū in se.

SUBSECTIO SECVNDA.

Alia alia argumenta pro eadem sententiā.

Secundo potest probari heterogeneitas graduum, quia si ad intensiōem albedinis sufficerent v. g. duo gradus similes, vniti in eadem parte subiecti, ergo si duae partes quantitatis penetrarentur in vna parte subiecti, constituerent quantitatem magis intensam, quod tamen falsum est. Sequela probatur, quia non est cur duae partes albedinis similes vnita constituant intensiōnem,

nem, non verò duas partes quantitatis. Respon-
deo Primò, eas duas partes quantitatis, etiam si
penetrarentur, vniendas duplici vnione partiali,
sicut de facto vniuntur partes integrantes Corpo-
ris Christi in Eucharistia, etiam si penetrata sint.
Ratio est, quia tunc retinent vnionem eandem
inter se, quam haberent si essent separate, seu in
36 distinctis locis, quia penetratio habet se per acci-
dens, sicut etiam diximus materiam & formam
habere distinctas præsèntias locales, etiam si pe-
netrata sint; & duas partes materiae non vni in-
tensiuè, sed extensiuè. ergo licet partes quantita-
tis vniuntur in eodem loco, adhuc non consti-
tuerent intensiorem. Respondeo Secundò, et-
iam si vnica vnione vniuntur, non constituturas
intensiorem, quia intensio est propria qualitatum
naturæ suæ habentium magis & minus in eadem
parte subiecti; quantitas autem non habet id na-
turæ suæ, sed ex eleuatione Dei, ideoque non consti-
tuit intensiorem. Et hanc solutionem tenen-
tur reddere ferè omnes ex his qui hoc argumen-
to vtuntur: etenim multi ex his admittunt, duo
indiuia eiusdem speciei posse esse inæqualia in
37 perfectione. Sume ergo plures partes quantita-
tis inæquales inter se, & pone illas in eadem parte
subiecti penetratas, rogo, an tunc faciant quanti-
tatem intensam, an non. Si faciunt, idque non
reputas absurdum, admittam ego etiam, duas
partes quantitatis æquales posse facere intensio-
nem: si verò non faciunt intensiorem, certè id
non potest specialius in tuâ sententiâ quàm in
meâ explicari. Si enim tu requiris ad intensio-
nem inæqualitatem partium caloris in eodem
subiecto, iam do tibi in illis partibus quantitatis
inæqualitatem perfectionis, ergo tam illa in tuâ
sententiâ constituent intensiorem, quàm duæ
partes æquales in meâ, ergo tenetis, si velis nega-
re ibi intensiorem, recurrere ad solutionem à me
datam, scilicet, eas partes quantitatis non esse na-
turaliter vnibiles in vnica parte subiecti simul,
ideoque non constituere intensiorem saltem
eiusdem rationis cum intensiōe à Philosophis
agnitâ.
38 Sed neque instantiæ vim illi euadent, qui di-
cunt, duo indiuia eiusdem speciei non posse
vilo modo esse inæqualia: non inquam euadent,
quia hæc suppositio est euidenter falsa, vt osten-
dam in libris de Anima. Secundò, quia ipsi repu-
tant absurdum facere istam quæstionem depen-
dentem ab vnâ singulari opinione, est autem be-
nè singularis ea, quæ duobus indiuia negat
posse aliquam inæqualitatem conuenire.
Tertio potest argui: Quia duo accidentia om-
nino similia nequeunt esse in eodem subiecto si-
mul, ergo gradus intensiōis debent esse distimi-
les. Falsitas huius Antecedentis ostensa est supra,
videatur ibi.
39 Ideo sit quartum argumentum ex corruptione
qualitatis intensæ: nam destructionem octauæ
gradus caloris v. g. causat introductio primi gra-
dus frigoris, opponitur enim octauus vnus qua-
litatis cum primo alterius contrariæ; ac si gradus
sint homogenei, non potest esse prædicta opposi-
tio & expulsio, quia cum omnes sint similes, non
est propriè octauus gradus, vel primus: neq; est
maior ratio, cur hic potius quàm ille expellatur.
ergo, vt prædicta oppositio & expulsio saluetur,
dicendum est, eos gradus non esse similes, sed

octauum ex se esse octauum, nec posse esse pri-
mum aut secundum. Nec potest responderi, cum
gradum expelli qui vltimo loco introductus est,
quia cum hic sit eiusdem perfectionis cum cete-
ris, non est cur minus debeat durare quàm re-
liqui.

Hoc argumentum caret difficultate: sicut enim
in solùm Deum vt causam primam reducis, quod
hic primus gradus ex aliis infinitis primis pro-
ducatur, ita etiam ego ad Deum dico pertinere,
determinare quis ex illis octo introductis expel-
lendus sit, ad introductionem vnus gradus op-
positi. Vtrum autem sit qui vltimo loco introdu-
ctus est, an qui primò, non potest à nobis deter-
minari; est enim nobis res planè ignota. Quod si
doceatur communiter, primum gradum frigoris
expellere octauum caloris, non est ita intelligen-
dum, vt expellatur aliquis gradus qui ex se sit
octauus, sed quò complebatur numerus octauus
simul cum aliis.

Ex hoc tamen argumento efformo ego aliud
difficilius pro hac sententiâ: si enim gradus non
sint dissimiles, non est cur opponantur qualitates
in gradibus intensis magis quàm in remissis; hoc
autem est falsum, ergo. Probo sequelam: nam
octauus gradus caloris non dat aliquem effectum
formalem repugnantem frigori magis quàm der-
primus vel secundus, cum sint eiusdem speciei,
solùm autem multiplicat aut augeat cum effi-
ctum; hinc autem videtur manifestè inferri, eos
præcisè pugnare ex defectu virtutis in subiecto,
non verò ex formali effectû opposito. Hoc autem
videtur euidenter falsum: nam aer, qui vnum
gradum frigoris supra octo caloris non potest re-
cipere, potest simul cum vncis octo caloris, octo lu-
cis, & alios octo odoris, & species intentionales
simul retinere; ergo quod non potuerit recipere
illum vnum frigoris, quando carebat aliis lucis,
odoris, &c. non proueniebat ex defectu virtutis.
Pater consequentiâ, quia maior virtus requiritur
ad tot gradus lucis, odoris, species intentiona-
les, &c. quàm ad vnum gradum frigoris; ergo ea
repugnantia debuit prouenire ex effectibus con-
trariis eorum graduum: ea autem contrarietas,
si gradus sint homogenei, explicari non potest;
ergo.

Huic argumento primùm respondeo, illud ha-
bere infinitas instantias contra se: nam punctum
materiae non posse occupare simul nisi punctum
loci, non prouenit ex oppositione locorum aut
vbicationum, sed ex limitatâ virtute. vnde ani-
ma rationalis, quæ est perfectior, simul occupat
totius corporis spatium. Idem de Angelis. Iam
ergo argumentum huc applico: Punctum aëris,
quod retentâ vbicatione primâ, non potest se-
cundam recipere ex defectu virtutis, habet ta-
men tunc virtutem recipiendi cum eâ vbicatione,
prope infinita alia accidentia nobiliora, lucem,
odorem, species intentionales infinitorum ferè
obiectorum, quæ omnia maiorem virtutem re-
quirunt, quàm vbicatio vna indiuisibilis in altero
puncto (spati); & ne à materia præsentis diuellamur,
qualibet qualitas habet terminum suæ in-
tensiōis quæ non potest ampliùs intendi. rogo
ergo, Cur materia non potest recipere nonum fri-
goris gradum? An quia hic pugnat cum octauo?
Abiit, ergo ex defectu virtutis. Rursus rogo, cur
quando cum nonum non potest recipere, habent
tamen

tamen virtutem ad tot alios lucis, odoris, specierum intentionalium, qui proculdubio maiorem virtutem requirunt, quam vnus gradus frigoris, etiam si hic sit nonus, aut decimus. Ecce ergo difficultas omnibus communis, cui Secundò respondeo absolute, non posse id à nobis aliter explicari, nisi reducendo id in naturam eorum accidentium, cognitam ipsa experientia: vel si aduersarij in hac doctrinā aliquid amplius desiderant, quāso, dicant mihi, cur absolute calor frigori non autem luci opponatur; assignent mihi à priori effectus contrarios inter frigus & calorem, qui non sint inter frigus & lucem. certè, nisi ad experientiam recurrendo, planè non potest huius rei vel apparens causa inueniri; hoc ergo quod hi dicunt de oppositione in communi frigoris & caloris, dico ego de ipsis gradibus, scilicet aërem habere talem virtutem, vt ex frigore & calore non possit plures aut pauciores gradus habere quàm octo, quidquid sit de virtute ad alia accidentia. Sicut etiam in causis non est bonum argumentum, *hec res habet virtutem ad alia multo magis difficulta & perfecta*, ergo etiam ad hoc minus perfectum. Ratio est, quia virtus est limitata sepe ad maiora, sepe ad minora, quod nos non aliter cognoscimus, nisi solā experientia.

SUBSECTIO TERTIA.

Cetera argumenta.

QVINTO argumentantur: Qui habet intensiorem visionem de Deo, illum videt perfectius & clariùs (ita ab omnibus Theologis conceditur); at si gradus intensiōis sint omnino similes, id non potest defendi, ergo. Probatur Minor, in quā est difficultas; quia, si sex Beati videant Deum, quilibet visione vt duo, alius autem solus visione vt duodecim, proculdubio hic perfectius videbit Deum quàm illi sex. Pater, quia licet visiones omnes illæ essent in vno solo, non propterea esset beator; nam omnes eodem modo representarent Deum. Confirmatur: si quis videat eundem hominem in se & in speculo, habebit duas visiones in eodem oculo de eodem homine, & tamen non propterea faciem illam clariùs intuebitur; ergo habere duas visiones similes de eodem obiecto, non facit visionem clariorem aut intensiorem, neque clariùs audiuntur voces quando audiuntur in se solæ quàm quando etiam in echone. Respondeo, eodem modo illum hominem futurum beatiorem illis alii sex, sicut qui solus habet mille florenos, est ditior quàm decem alij, quorum quilibet tantum habet centum; est enim ditior illis seorsim sumptis, non verò copulatiuè, etiam si floreni non sint heterogenei. Idem planè applica exemplo de beatitudine. Ad confirmationem de speculo & echone respondeo, ibi eas visiones, eò quòd representent diuersam obiecti positionem, non facere intensiorem, & consequenter non representare obiectum clariùs, sed in diuersis partibus. Porro repetitionem augere claritatem aliquomodo, experientia ostenditur: quando enim quis duobus oculis obiectum vicinum, chartam v.g. aspicit, si oculum vnum claudat, experietur quali obscuritatem illi obiecto aduenientem; & cum rursus aperit, experietur ibi maiorem claritatem. Et quid-

quid sit de hac experientia, & an duo actus tales, representantes diuersam obiecti vicationem, faciant intensiorem; dico, ad instantiam è visione beatā, multiplicationem graduum in illā posse ostendere plures creaturas in Deo saltem numero distinctas, ratione quarum Deus clariùs videatur per omnes gradus simul, quàm per vnum ex illis. quod & ipsi aduersarij fateri tenentur. Da enim, dari Petro vnum gradum duodecimum visionis beatæ tantum, & carere vnde-
cim prioribus, rogo, an hic tam perfecte videat Deum, & sit tam beatus, quàm alter habens etiam illos duodecim, an non. Si dicas non esse, contrā sic arguo; Ergo ex additione graduum minus perfectorum augetur isti beatitudo; quid ergo miraris, si ego dixerim, augeri ex additione graduum æquè perfectorum? Quòd si dixeris, cum esse absolute æquè beatum, tunc arguam, Ergo frustra retinet omnes illos gradus, iussic enim habere duodecimum gradum, alijs omis-
47
sit, quod est contra te. Clariùs autem idem ostenditur in gratiā habituali: rogo enim, an tam absolute ametur à Deo homo habens tantum duodecimum gradum gratiæ, quàm habens omnes duodecim, an non. Si non, ergo ex additione minoris etiam perfectionis redditur subiectum magis absolute amabile, ergo à fortiori poterit reddi ex gradibus æqualibus. Si verò dicas, esse æquè amabile cum solo duodecimo, ergo ceteri sunt tibi superflui.

Video posse hic à te distingui, & dici, illum
48
hominem esse æquè amabilem intensiùe, non tamen extensiùe. Sed hi sunt puri termini, ideo ego dixi absolute æquè amabilem, præterquam quòd iisdem terminis ego etiam vtar, & dicam, eam intensiorem amoris vocandam maiorem extensionem.

Hæc sunt argumenta, quibus probatur graduum heterogeneitas, & quibus vtuntur Auctores oppositi. Antequam verò vltimum & præcipuum, non tamen vniuersale, proponam, aduerto, licet in ponendā graduum dissimilitudine absolute omnes conueniant, differre tamen eos inter se in explicandā eā dissimilitudine: nonnulli enim dicunt eam esse specificam, alij solum indiuidualem. Primi nituntur in eo, quòd censent, duo indiuidua eiusdem speciei in finem non posse inter se esse dissimilia villo modo; vnde consequenter inferunt, ea quæ aliquo modo dissimilia sunt, specie differre: addunt tamen, non differre specie totali, sed partiali, quia ipsi gradus sunt compartes inter se constituti vnius qualitatis; vnde sicut quilibet seorsim non est ens completum, sed partialē respectu alterius, ita differentia specifica non est totalis, sed partialis. Hi
49
tenentur etiam ob eandem rationem dicere, animam rationalem non differre specie totali à corpore: nam etiam anima non est ens totale, sed compars cum corpore. Sequelam autem non videntur velle admittere, eò quòd putent, magis animam differre à corpore, quàm equum à leone, quæ tamen absolute specie totali videntur differre. Totum tamen hoc pertinet ad modum loquendi. Alij verò Auctores cum admittant, duo indiuidua eiusdem speciei non necessariò esse inter se æqualia; imò ad inæqualitatem specificam requirant inæqualitatem notabilem, censent etiam, gradus intensiōis, etsi aliquantulum inæqua-

inaequales, solo tamen numero differre, quia non differunt notabiliter.

In hac secundâ parte quæstionis ego dico, si gradus intensiōis heterogenei sint, multò probabiliorem esse priorem dicendi modum, nempe eos differre specie partiali, tum quia ea differentia individualis etiam potest reperiri inter duos primos gradus caloris, tum quia ad explicandum, quâ ratione agens ut duo, non possit producere calorem ut tria, convenientius videtur poni diuersitas specifica. Nam si solo numero secundus & tertius differunt, etiam si hic sit aliquantulum perfectior, videtur tamen posse produci à secundo, quia ille excessus, cum sit solum individualis, potest compensari in secundo gradu vel per coniunctionem cum alijs agentibus ut duo, vel per coniunctionem cum causâ primâ, ad quam sicut pertinet determinare indiduum effectus, ita etiam & supplere defectum perfectionis individualis. quâ ratione videmus, posse produci perfectiorem filium individualiter, quam sit parens. Ergo ut perfectius saluetur, tertium gradum non posse produci à secundo, dicendum, cum esse alterius speciei perfectioris: quia si gradus essent similes, tam perfectus esset secundus quam octauus, ergo posset octauus produci à secundo.

Hoc posito, Auctores alij, argumentis hucusque pro graduum dissimilitudine vniuersaliter factis merito dissidentes, duas distingere qualitates; alias *operativas*, quales sunt calor, frigus, lux, &c. & has dixere intendi per gradus dissimiles; alias verò *non-operativas*, ut albedo, nigredo, & in vniuersum omnes colores, & has censent, gradibus homogeneis intendi. Fundamentum horum est quod supra dixi esse præcipuum pro heterogeneitate graduum, scilicet, si gradus sint similes, non esse cur simile non agat in simile. Quæ ratio cum non habeat locum in non-operatiuis, non est cur ibi sine necessitate gradus diuersi constituantur. Prima pars, in quâ est difficultas, probatur: quia si gradus sint similes, tam perfectus erit primus quam secundus, ergo potest secundus produci à primo.

Respondebis, id non posse fieri, eò quod agens non agat in simile, & postquam subiectum habet primum gradum caloris, iam est simile agentis præcisè intentio ut vnum, ergo iam in illo subiecto non possunt produci ab illo agente ut duo, alij gradus. Sed contrâ, quia de hoc quaerimus rationem, cur scilicet agens non possit agere in simile, si enim gradus omnes sint similes, nulla potest reddi ratio: si autem sint dissimiles, facile redditur, quia scilicet agens præcisè intentum, ut duo, non continet tertium gradum caloris; unde non mirum, si non possit illum producere.

Hoc argumentum, quod solum in aduersâ parte videtur difficultatem habere, Primò patitur manifestam instantiam: etenim certum est, agens nullum assimilare perfecte sibi passum, quod non prouenit præcisè ex resistentiâ passî. Nam in qualitatibus non habentibus contrarium v. g. in luce, in speciebus impressis idem cernitur: neque enim Sol producit tantam lucem in parte sibi immediatâ, quantam habet in se, alioquin tanta lux esset apud nos quanta in cælo, & lucerna exigua sufficeret ad illuminandum totum orbem. Rogo ergo, Cur lux ut octo non producit in spa-

tio, & passio sibi immediato lucem ut octo? Certè non potest id inde prouenire, quòd ea lucerna non contineat octauum gradum caloris; supponimus enim, habere in se lucem ut octo, quæ proculdubio continet aliam lucem ut octo. ergo hic non potes recurrere ad tuam solutionem, sed debes reducere id in naturam agentium cognitam per experientiam, neque hoc ubi quis vitio vertet; ita etiam, qui ponunt gradus omnino similes, licet non dent repugnantiam, cur agens ut duo non possit intendere passum vsque ad octauum gradum caloris, rectè tamen id sine vilo absurdo poterunt reducere in naturam accidentium cognitam solâ experientiâ, scilicet non possit vllum agens producere in passio non solum plures, sed nec tot gradus quot habet in se, licet eos contineat. Et hæc sit solutio supra positi argumenti, scilicet, non constare nobis de ratione huius experientiar, ideoque recurrendum ad naturam ipsius accidentis, quæ est talis, ut non possit producere plures gradus quam in se habeat, licet aduersarij recurrunt, ut non possit producere tot, etiam si eos contineat. Potest tamen non improbabili ratio supra in responsionis impugnatione posita explicari vterius pro solutione argumenti, eò quod non possit amplius ab agente naturali intendi, quam ut passum maneat simile ei omnino in specie qualitatis, & in numero partium illius. Et hoc suppono, ut primum principium per se notum, explicans terminis. Cum ergo eo ipso quòd passum habeat tot gradus caloris, quot habet agens, iam sit illi perfecte simile in specie & in intensiōe, non potest iam in illo aliquid ab agente produci, quia iam inuenit productum totum, quod poterat intendere; quia inuenit iam passum sibi omnino simile. Adde, sicut multiplicatio agentium æqualium in intensiōe conducit ad productionem maioris intensiōis, & in maiori distantia, iuxta dicta in Physicis, licet vnum agens non sit perfectius altero, nec plures gradus contineat quam alterum, ita etiam magis conducere multiplicationem graduum in eodem subiecto (licet vnus non sit perfectior altero) ad maiorem actiuitatem, ideoque plus posse efficere octo gradus caloris, etiam si similes, quam vnum solum, cum præcipue magis vnit & magis applicati passio fortiores sint, quam si essent in diuersis subiectis.

SYBSECTIO QUARTA.

Replicæ aliquæ solutæ.

Hanc solutionem variè conantur aduersarij Heuertere. Primò enim dicunt, numquam requiri ad operandum cōditionem aliquâ, de cuius necessitate ratio à priori reddi non possit; in presenti autem planè à nobis sine fundamento dici, agens ut duo non posse intendere passum ut octo. Hæc impugnatio prorsus nulla est: nam ipsi arguentes, quando inquirunt, cur agens non possit agere in distans, & cur sufficiat per aliquam partem sui esse vicinam, ut secundum se totum operari possit, planè nullam aliam reddunt, sed nec possunt, quam id in naturam eorū accidentiarum cognitam experientiâ reducere, & in instantia supra posita, cur scilicet agens non producat tot gradus, quot in se habet. Item in luce fixatur exper-

expressè, rationem esse ipsius lucis naturam cognitam experientia. Cur ergo non volunt id à nobis in presenti dici? Et, ut supra dixi Disp. II. num. 46. non possunt villo modo in oppositione caloris & frigoris & in alijs infinitis exemplis, nisi ad naturas eorum cognitatas experientia recurrendo, satisfacere. Imò alibi ostendi, sepe causas pendere ad operandum ex conditionibus actu non existentibus: ut ad acquirendum spatium A. debui in instanti precedenti fuisse in loco vicino. quid ergo mirum, si dicam, agens ut duo, ut operetur in passo, requirere ne ibi sint duo gradus caloris?

Vigent Secundò: Ponamus agens esse extensum ut octo, cur non compensabitur defectus intensiois per eam extensionem? Respondeo, rationem esse, quia, ut dixi, finis agentis est dispo- nere subiectum eo modo quo est dispositum ipsum agens in se; hoc autem non provenit ab extensione, sed ab intensioe.

Vigent Tertiò: Maior erit similitudo, quò plures gradus caloris passum habuerit, quia erunt plures rationes fundandi similitudinem. Hæc replica videtur mihi valde tepida, non aliter quàm si quis diceret, similiorem esse nanum vni giganti, quàm alteri nano eiusdem magnitudinis. Ita hi dicunt, calidum ut duo esse similius calido ut centum, quàm alteri calido ut duo, quòd ipsis terminis est ridiculum. Respondeo ergo, ad hoc ut ego sim similis, me debere habere etiam id quòd habet ille cui dicor similis. Si ergo careo nonaginta octo gradibus, quomodo in eo numero sum illi similis? Fateor, duo illi gradus erunt similes omnibus illis secundum se & in intensià consideratis, non tamen in intensioe, quæ similitudo ab agente intenditur.

Idem alij Quartò impugnant: Quia si gradus sint homogenei, non potest alia reddi ratio, cur agentia aliqua sint v. g. calida ut duo, & non ut octo, vinum v. g. vel piper, idem è contrario de frigidis. Cum enim octo gradus omnino sint similes, & ibi non habeat locum ea doctrina de assimilando sibi passo, quia vinum illud non sibi assimilatur producendo calorem, cur non poterit producere duos calores, etiam si iam sex inueniat in passo; aut in vno eodemque, producere omnes octo, sicut in diuersis subiectis potest in vno duos, in alio alios duos, & sic multò plures quàm octo? Qui hoc argumento vtuntur, docent, qualitates non habentes contrarium intendi gradibus similibus. Ex quo sic argumentor contra illos, & peto, ut dent mihi rationem, cur ignis non contineat in se tantam lucem quantam Sol, quandoquidem gradus lucis omnes sunt homogenei, & ignis est agens æquiuocum, quò argumento volebant nos premere in vino & pipere. Respondeo, sicut paulò antè dixi, in vniuersis esse naturam agentium talem, ut quando inueniunt in passo tot gradus quot habent in se, non possint amplius producere, imò nec illos possunt, quia nullum agens assimilatur sibi accidentaliter perfectè passo: ita dico, agentia quadam virtualiter calefacta esse talis naturæ, ut, si in passo inueniant duos gradus caloris, non possint amplius producere; si verò eos non inueniant, possint illos producere. Et hæc dicimus agentia virtualiter calida ut duo. Nec, ut dixi, mirandum est, agentia physica pendere à similibus conditionibus phy-

sicis, ut operentur; quandoquidem ostendi paulò antè, etiam à conditionibus actu non existentibus, sed purè præteritis, pendere.

Adhuc vigent hi: Subiectum, etiam si habeat vnum gradum lucis, potest habere secundum, quia duo accidentia eiusdem speciei possunt esse simul in eodem subiecto, ergo etiam agens poterit illi dare eum gradum; non enim videtur posse magis indigere dissimilitudine agens ad operandum, quàm passum ut recipiat. Hæc replica planè nulla est: nam passum habens septem gradus lucis, potest recipere octauum, siue homogenei siue heterogenei sint, nec tamen propterea agens ut octo eum gradum potest illi dare; suppono enim, nullum agens (quod & aduersarij & omnes fatentur, & à me supra ostensum est) posse perfectè sibi passum assimilare. Vides ergo, in subiecto capaci agens non posse dare eum gradum quem habet, & indigere conditione vnà ad operandum, quàm non indiget passum ad recipiendum absolute; quòd ergo tu dicis in gradibus heterogeneis, dico ego in homogeneis, & quoad hoc sumus in eadem nauì.

Hæc dicta pro argumenti solutione. Iam posset disquiri, an Auctores numero 51. relati, consequenter fecerint eam distinctionem qualitarum operatiuarum, & non operatiuarum? Eos aliqui impugnant, quia sine ratione ponunt hanc differentiam. Sed hæc impugnatio nulla est, quia differentia est propter argumentum præcedens, quòd hic specialiter habet locum. Secundò eos impugnant, quia albedo intensior est productiua speciei intensioris, & nulla qualitas assignari potest, quæ hoc modo non sit operatiua. Sed neque hoc argumentum viget, imò sibi in eo eius auctores contradicunt: docent enim alibi, & bene, species intentionales de vnà parte obiecti non produci villo modo ab alterà parte, sed ab eà solà, quæ est obiectum. Vnde infero manifestè, Ergo species intentionalis de primo gradu non producit à secundo, neque species huius villo modo à primo; ergo vnus gradus caloris productiuius est tam intensæ speciei de se in aère solus, quàm simul cum intenso (& hoc locum habet, siue gradus sint homogenei, siue heterogenei) ergo licet hæc qualitates sint operatiuæ specierum, hæc tamen operatio non est illa è quâ desumitur argumentum, quòd agens non possit agere in passum sibi simile. Ratio à priori est, quia calor ut vnum producit species de se siue intensat ut vnum, siue ut duo, iuxta distantiam, & alias conditiones; neque propterea intendit supra se passum, sicut in calore arguebamus; non ergo videtur ea sententia reiicienda tamquam sibi minùs consequens, eò quòd distinguat inter qualitates actiuas & non-actiuas.

SUBSECTIO QUINTA.

Alia sententia ponens aliquos gradus similes, alios dissimiles.

Non defuere alij, qui qualitatibus habentibus contrarium gradus heterogeneos concesserint, homogeneos verò his quæ contrario carent. Primam partem probant vel argumentis supra factis, vel quia illa sunt omnibus qualitatibus communia, specialiter sic arguunt: Si calor ha-

bens contrarium augetur per gradus similes, breui ad summam intentionem venire posset. Secundam verò partem probant, quia si quis impellat rotam, & addat ei rursus secundum impulsum, duplo velocius movebitur; ergo motus
62 ille intenditur ab homogeneis. Idem est si duo homines æqualis virtutis impellant idem corpus. Et hinc isti reddunt rationem, cur mobile eo velocius moveatur, quò magis descendit, quia scilicet ille impulsus intenditur per gradus homogeneos, sicut valua quæ à tergo aliquo pondere impelluntur, primum tardiusculè mouentur; at ubi incipit multiplicari impulsus, multò velocius mouentur.

Hanc sententiam planè puto sibi nullo modo consequentem: quod enim dicit, qualitates non habentes contrarium facilè perueniunt ad summum, si constarent gradibus similibus, non video cur magis id verum sit, quàm in qualitatibus non habentibus contrarium, v. g. in luce.

Dices: Quia corpus lucidum semper occupatur conseruando lucem, idè non potest nouam & nouam producere. Sed contra Primò, quia hoc non prouenit ex eo, quòd lux non habeat
63 contrarium, sed aliunde: vnde pono exemplum in specie impressa intellectus, quæ non habet contrarium, & non conseruatur ab actu à quo producitur, sed à solo Deo, & in eà sic argumentor: Ea species intenditur per gradus similes, ergo actus intellectus, à quo producitur, durans per mediam horam, deberet producere speciem ferè infinitè intensam, quia in quolibet puncto nouam intentionem producit: & cum sit intentio similis, quilibet actus, licet remissus, continet omnem intentionem possibilem, vt tu arguis. Vides ergo, te debere necessario recurrere ad solutionem à nobis assignatam, & quoad hoc idem dicere de habentibus contrarium, quod de non habentibus, scilicet, eas ex naturâ suâ esse determinatas ad operandum sub hac vel illâ conditione. Vide sæpe supra dicta.

Quod verò Secundò dicit de motu, etiam si pro meâ sententiâ statim ponenda esse videatur, eò quòd motus intendatur per duos impulsus æquales, non tamen habet difficultatem, quia motus velocior non est propriè intensior, sed successio est maior cum minoribus morulis, iuxta dicta de velocitate motus.

64 Difficilius est quod de impulsu assertur: hic enim videtur intendi per motus æquales, mouet enim ille impulsus rotam, & velocius & diutius; ergo saltem ille intenditur ab agentibus æqualibus. Potest tamen responderi, impulsus illum non esse productum primâ vice secundum totam intentionem, sed secundum partem, & secundâ vice productum maiorem, semper tamen ab agente æquiuoco, nempe à motu. Hac tamen solutio difficilis est, quia motus solum est vbicatio & actio illius, quæ non videntur esse productiue impulsus; esset enim ea vbicatio simul cum impulsu, quia est causa illius, & non esset, quia impulsus ille est productus vt noua vbicatio producat, antiquâ destructâ. Melius dicetur, impulsus illum produci ab ipsâ substantiâ hominis impellentis, seu à potentiâ illius, quæ cum sit perfectior multò quàm motus, potest illum intendere, etiam si gradus inæquales sint; neque ex hoc impulsu potest quidquam de graduum simi-

litudine aut dissimilitudine erui. Tertio tandem magis consequenter ad nostra principia de motu facile, & clarè respondeo, hominem secundo impellentem rotam, non intendere illum impulsus priorem, sed duos impulsus ibi producere (casu quo intentio fieret per gradus inæquales); nam secundus impulsus non est fortior primo: quia verò primus impulsus non poterat mouere corpus in omnibus instantibus, sed quiescere debebat in multis, idè fit vt secundus impulsus faciat velociorem motum. nam quando non producit primus, producit secundus, & quando hic non, producit primus; vel saltem non tam diu morantur: & hinc oritur velocior motus, qui in paucioribus morulis consistit. ergo argumentum id non probat aliquid speciale.

SECTIO III.

Gradus sunt homogenei.

PROBABILIUS cenfeo, gradus intentionis esse similes inter se. Ita P. Vázquez Tomo 1. in 1. 2. Disputat. 82. cap. 6. ubi refert D. Bonaventuram, Richardum, Scotum, Ockam, Gabrielem, Gregorium, Maïronem, Niphum, & alios, quos etiam refert Suarez Disput. 46. Metaphys. sect. 1. num. 29. Pro eâ stant Conimbricenses & Cardinalis Toletus, quos citat & sequitur Rubius in præfenti cap. 4. tractat. 3. quest. 5. numero 57. Etiam communis est inter recentiores, non tamen efficaciter ab omnibus probatur.

SUBSECTIO PRIMA.

Reiiciuntur aliquæ probationes huius sententiæ.

PRIMò arguunt pro eâ nonnulli: Quia si gradus essent inæquales, seu heterogenei, quilibet gradus constaret infinitâ perfectione simpliciter quoad intentionem, quod est falsum. Sequela probatur, quia partes, ex quibus componeretur ille gradus, essent infinitæ (in quolibet enim gradu sunt infinitæ partes proportionales) & altundè essent omnes illæ inæquales; ergo ille gradus constaret infinitâ perfectione simpliciter, quoad intentionem: hoc autem est absurdum, ergo. Hoc tamen argumentum potest etiam retorqueri contra gradus homogeneos: quilibet enim gradus constât infinitis partibus etiam similibus inter se, ergo constabit infinitâ intentione simpliciter. Patet consequentia, quia non magis infinitæ partes omnino similes constituent infinitam intentionem, si gradus sint homogenei, quàm infinitæ partes inæquales eandem infinitam intentionem, si gradus sint heterogenei; ergo hoc argumentum æquè vrget utramque oppositam sententiam. Respondendum ergo, quemlibet gradum, etiam si infinitis partibus constet, non facere infinitam intentionem simpliciter, quia hæc debet includere infinitas partes non solum proportionales, sed etiam determinatas & designabiles, quod ipsum dicendum, etiam si sint homogenei.

Video adhuc tamen quomodo possit specialiter contra aduersarios vrgeri: quia si omnes par-

tes primi gradus sint inaequales, ergo secundus excedens omnes illas excedit infinitas partes inter se inaequales, ergo debet esse infinite perfectus. Respondeo tamen, hoc argumentum iam esse commune omni sententiae: homo enim superat infinita animantia inter se inaequalia, & tamen non est infinitus: item brutum superat infinitas plantas inaequales, substantia infinita accidentia, &c. Ei absolute sapè respondi, non argui infinitam perfectionem simpliciter ob excessum infinitarum rerum, quia semper ille excessus est cum imperfectioribus repugnantibus infinito in perfectione.

68. Secundò arguunt alij: Quia si gradus essent heterogenei, esset superfluous praesentis secundo primus, & secundus praesentis tertio, quia in secundo continetur tota perfectio primi & aliquid amplius, & in tertio tota perfectio secundi; sicut ob eandem rationem, adueniente anima rationali, non est necessaria anima vegetativa, quia perfectio huius continetur eminentiori modo in rationali; ergo etiam adueniente secundo gradu non manebit primus, quod est absurdum. Respondent aliqui, secundum gradum non contineri à tertio, licet hic sit perfectior secundo, idcirco hunc non esse superfluum etiam in praesentia tertij aut quarti. Sed contra, quia secundus gradus in hac sententia potest produci à tertio, ergo secundus continetur in tertio, quia nulla causa principalis potest producere effectum, quem in se non continet.

69. Melius ergo potest responderi, non esse superfluum primum in praesentia secundi, etiam si ab eo contineatur. Quod probatur pluribus instantiis. Etenim, licet anima contineat intellectum & voluntatem, & ignis calorem, non tamen superflui sunt in praesentia animae intellectus & voluntas, iuxta communem sententiam, & in omnium doctrinā calor in praesentia ignis. Cuius ratio est, quia etiam si ignis contineat calorem eminenter, adhuc possunt plus efficere ignis & calor simul, quam ignis solus. Nec mirum, si id reperiatur inter ignem & calorem, inter quos est valde exiguus excessus, cum etiam causa prima, quae infinite excedit secundas, & eas infinito modo praetercontineat, nihilominus ad producendum multos effectus, naturaliter debeat coniungi cum causis secundis: ergo, licet primus gradus contineatur à secundo, non tamen ideo superfluous est in praesentia secundi; sicut & in nostra sententia, licet secundus non sit perfectior primo, sed illi omnino aequalis, non tamen est superfluous in praesentia primi.

70. Confirmatio ex animā rationali non vrget, tum quia materia est incapax plurium formarum substantialium, tum quia ipsa est formaliter vegetativa & sensitiva, iuxta dicenda in libris de Anima, subiectum autem est capax plurium partium intentionis: item secundus gradus non continetur formaliter in tertio. Imò retorqueo instantiam: Magis superfluae essent duae animae, si essent omnino similes, quam si essent dissimiles; ergo magis videntur superflui esse duo gradus intentionis similes, quam heterogenei, neutri tamen superflui sunt, ob dicta.

Tertio arguunt alij ex Theologia: Quia sequeretur, si gradus essent heterogenei, hominem minus iustum, quamvis intense operetur, mere-

ri semper minus praemium, quam hominem sanctum remissius operantem, quod videtur absurdum. Sequela probatur, quia homo iustior quolibet opere bono, quantumvis remisso, meretur augmentum gratiae, ergo meretur gradum excedentem omnes alios quos antea habebat. Pone 71 ergo illum iustum ut viginti, merebitur gradum vigesimumprimum, qui est perfectior omnibus aliis viginti: homo autem minus iustus v. g. ut duo, per opus etiam intentum ut duodecim vel decem vel octo non merebitur nisi vel duodecim, vel decem, vel octo gradus gratiae, qui non aequant gradum vigesimumprimum; ergo hic homo minus iustus, quamvis intense operetur, non meretur tantum, quantum homo iustior per opus remissum. Qui hoc argumento ita absolute vtuntur, deberent attendere, meritum crescere etiam ex intentione operis, & perfectione illius: unde non sequitur, absolute semper hominem iustiores quolibet opere remisso mereri maius praemium homine minus iusto per opus intentum. Si enim sanctior excedit alium in solo vno gradu gratiae, quia est iustus ut quatuor v. g. alter ut tria, si hic efficiat actum intentum ut quatuor, augebit gratiam usque ad septem; iustior vero si efficiat opus intentum ut vnum, solum augebit gratiam usque ad quintum gradum: ergo non se- 72 quitur, omnem hominem iustiores quocumque opere, quamvis remisso, necessarii mereri maius praemium quolibet homine minus iusto, quantumvis intense & perfecte operante; sed solum sequitur, in aliquo calculo ratione maioris sanctitatis, quam in se habet, obrenturum maius praemium, quod aduersarij libenter admittunt, contententes, non solum ex maiori perfectione & intentione operis, sed etiam ex maiori gratia operantis meritum crescere.

Doctrina haec de augmento praemij ex maiori gratia omnino Theologica est, & forte non caret probabilitate, ideo in praesentia ad probandam graduum homogeneitatem non vix praedictum argumento. Solum aduerto, illud non posse solui, nisi concedatur ea doctrina de maiori argumento meriti ex maiori gratia operantis: quod noto propter nonnullos contententes, hoc argumentum esse independens ab ea doctrina: aiunt 73 enim, homini valde iusto, remississime operanti, dari quidem gradum perfectissimum omnium, v. g. vigesimumprimum, vnicum tamen; homini autem parum iusto, intense tamen operanti, dari ex gradibus inferioribus plures, & per multitudinem horum compensari excessum perfectionis illius supremi: sicut licet aurum sit perfectius argento, potest per quantitatem maiorem argenti compensari excessus exiguae particulae auri. Et hoc modo conantur ostendere, non magis mereri hominem iustiores, quam minus iustum, ceteris paribus, etiam si gradus sint heterogenei. Sed quidquid sit, utrum per sex aut septem gradus inferiores gratiae possit compensari maior perfectio solius octavi, sic impugno praedictam solutionem. Ponamus hominem iustum ut duodecim, operari actum adeo remissum, ut non mereatur nisi vnicum indivisibile gratiae; ponamus praeterea alium hominem iustiores, ut viginti v. g. efficere eundem actum cum eadem remissione: certe huic non potest dari pro praemio minus quam vnum indivisibile;

le; ergo meretur indiuisibile vigesimum primum: sed hoc in numero aequat diuisibile decimum tertium, quod meruit minus iustus, in perfectione autem multum excedit prædictum indiuisibile decimum tertium à vigesimo primo. Ecce in hoc casu absolute & simpliciter maius præmium meretur iustior, quam minus iustus, cum tamen æqualiter operati sint; ergo ex maiori gratiâ creuit meritum in homine iustiori; ergo non potest defendi graduum gratiæ inæqualitas, nisi concedatur, saltem in multis casibus, & consequenter etiam in omnibus, ex maiori gratiâ merita crescere, vt multi concedunt, nec fortè improbabiler; sed quia, vt dixi, ad Theologos pertinet, omitto eam difficultatem.

SVBSECTIO SECVNDA.

Melior probatio nostræ sententiæ.

75 **M**ELIVS ergo nostra sententiâ de graduum similitudine suaderi potest Primò argumento communi lapsus repetito, quia non sunt multiplicandæ entitates sine necessitate; atqui nulla est in presenti, vt vidimus totâ Sectione præcedenti; ergo ponendi sunt omnino similes. Probat. Secundo, quia negari nequit, quin, si ponerentur plures gradus caloris in manu, etiam si omnino similes inter se, adhuc sentiretur in manu maior calor, quam si esset vnicus gradus; ergo intensio consistit in multiplicatione graduum simillium. Patet consequentia, quia fundamentum, quod modò habemus ad concedendam eam maiorem intensiorem, est, quia aliquando sentimus maiorem calorem, aliquando minorem; ergo, si hoc possit fieri cum gradibus similibus, non est vllum fundamentum ad ponendos dissimiles. Antecedens est certum: quis enim negat, maiorem calorem sentiendum esse in manu, si sint viginti gradus, quam si vnicus?

76 Respondebis fortè, tunc sentiendum maiorem calorem extensiuè, non verò intensiuè. Sed contrà, quia maior ille calor sentitur in eadem parte manus, in quâ antea: vnde ergo potest inferri per sensum, eum esse maiorem extensiuè, non verò intensiuè. Sanè id est incredibile, quia sensus ille percipit maiorem & minorem calorem, intellectus autem maiorem calorem in eadem parte vocat intensiorem, in diuersis extensionem; ergo si in eadem parte perciperetur maior calor, non esset vnde intellectus posset affirmare, eum esse maiorem extensiuè, non verò intensiuè: alioquin rogo, ex quo alio principio infertur, maiorem calorem, qui modò datur in manu, esse maiorem intensiuè, & non præcisè extensiuè?

Idèò huic instantiæ aliter quidam responderunt, tunc citius sentiendum eum calorem, non verò vehementius. Sed contrà, quia dolor vel calor, in eo instanti in quo est in manu, sentitur; ergo maior calor non conduceret in eâ manu vt citius sentiretur, sed vt experiretur homo in se habere maiorem calorem, seu plus de calore; nec video, quomodo id possit negari: hæc autem solutio solum est excogitata, vt aliquid dicatur obiecti, non quia probabilitatem habeat, vt clariùs constabit paulò post de impulsu.

Respondebis fortè Tertiò huic argumento, etiam nos eo vrgeri: nam si penetrarentur plures

partes aëris lucidi, vt tunc apparet maior lux, vel non. Si non apparet maior, ergo, etiam si ponerentur in manu plures gradus similes caloris, non sentiretur maior calor: si verò dicas, tunc maiorem lucem in aëre videndam, ergo & intensiorem. Atqui hoc etiam est contra me: licet enim ad intensiorem non requirantur gradus inæquales, debent tamen illi esse vniti in eodem subiecto, aliàs intensio fieret per extensionem, in eo autem casu gradus illi lucis essent in diuersis subiectis; ergo non facerent intensiorem, ergo ex casu nostri argumenti nihil potest inferri de graduum similitudine. Hanc solutionem libenter aduersarij sunt amplexi. Sed contrà (& hinc confirmo ego meum argumentum) quia per te in eo casu maior lux apparet in aëre, quam si non essent ibi tot primi gradus lucis; ergo ex eo, quod appareat modò in aëre maior lux, non potest inferri, ibi esse plures diuersos gradus, & inæquales: cumque aliunde numquam videris similem casum miraculosum, sine fundamento à te dicitur, tunc eam lucem apparituram quidem maiorem, & oculos eam esse maiorem conspecturos, non tamen maiorem eo modo quo iam est. Fateor ergo tibi, tunc non futuram ibi intensiorem, id tamen non posset per sensum percipi, sed quia aliunde nouerat intellectus, ibi esse plures partes aëris penetratas, quamlibet cum proprio gradu lucis. Imò, si hoc miraculum ignoraretur, non esset vnde posset negari, ibi esse maiorem intensiorem lucis; ergo cum modò appareat maior lux in eadem parte aëris, & aliunde sciamus, saltem naturaliter loquendo, nullam esse penetrationem corporum, sed omnes partes lucis, quæ simul sunt, esse etiam in eodem subiecto, non est vnde inferamus, non esse maiorem intensiorem, imò potius debemus inferre, esse maiorem; ergo maior intensio lucis rectè posset saluari ex pluribus gradibus similibus vnitis eidem subiecto, non est ergo vnde posset inferri, eos esse inæquales.

Secundò probò idem Antecedens, scilicet ex solâ multiplicatione graduum simillium qualitatem apparere magis intensam. Experientia quotidiana: pone enim vinum rubrum purum, sanè tunc color illius est maximè intensus: quòd si misceatur plurima aqua, quantumvis nullus amittatur gradus intensiōis coloris (aqua enim non habet contrarium illi colori) color tamen apparet valdè remissus: imò tanta potest nasci aqua, vt ferè nullus appareat. Idem est in alijs coloribus, qui omnes temperantur per multiplicationem materiæ, non habentis eum colorem. Imò (vt argumentum habeat maiorem vim) summo vinum sine vllâ admixtione, & dico, exigua pars vini, licet videatur & appareat rubra, non tamen tam rubra quam si vinum sit in maiori quantitate. Ergo ijdem gradus qualitatis si sint sparsi, aut pauciores, quantumvis æquales apparent remissi; quando autem sunt coniunctiores, apparent magis intensi, licet verè non efficiant intensiorem, eo quòd non sint in eodem subiecto: ergo, à fortiori, apparerent illi gradus magis intensi, si penetrarentur in eadem indiuisibili parte subiecti; ergo & efficerent intensiorem, quam oculis experimur, videntes corpus iam magis lucidum iam minus, iam magis rubrum iam minus; ergo sensu non deprehenditur alia intensio, nisi quæ à multis partibus eiusdem qualitatis

tatis in eadem omnino parte subiecti fieri potest.

81 Idem constat ex intentione grauitatis: plures enim partes grauitatis inter se similes aequivalent in ordine ad pondus grauitati intensiori, seu multis partibus grauitatis in eadem parte subiecti. Da communem sententiam distinguente grauitatem à substantiâ (imò, etiam si non distinguatur, argumentum habet viui; nam ipsæ partes substantiæ per se grauitant immediatè, & in illis fit argumentum) eodem modo grauitat libra straminis quàm libra argenti & ferri, quantumuis illa componatur ex pluribus partibus similibus grauitatis, sparsis per plures partes straminis, hæc autem ex pluribus partibus grauitatis existentibus in paucioribus partibus argenti aut ferri; ergo si omnes illæ grauitates plurium partium straminis ponerentur simul in vno subiecto, illud redderent magis graue. Ergo ex eo quòd modò in vno subiecto maiorem grauitatem sentiamus, quàm in alio, non licet inferre, eam componi ex partibus inæqualibus inter se; quia, vt vidimus, etiam si essent æquales, magis grauitaret subiectum: atqui eam maiorem grauitatem in æquali materiâ, vocamus intensiorem grauitatem, nec aliam intentionem agnoscunt sensus, ex quibus discitur intellectus; ergo non est vllum fundamentum, ad dicendum, maiorem intentionem qualitatis non componi ex partibus similibus.

82 Responderunt postea huic meæ instantiæ è vno primùm, a quo colore remitti colorem vini. Sed contrâ, hoc enim est manifestè falsum: nam si statim extrahatur rursus (vt potest) vinum manebit rubrum quàm antea fuit; ergo non fuit remissus color. Secundo, etsi aqua purissima sit omni carens colore, instantia habet locum. Tertiò, quia ego feci etiam argumentum suprà, quando ea diuersitas prouenit ex maiori aut minori quantitate ipsius vini sine admixtione alterius liquoris, quid ergo iam ibi aqueus color?

83 Responderunt Secundo, propter diuisionem partium, & distantiam non posse ita vehementer visum mouere. Sed contrâ: fateor enim libenter his Auctoribus, eam esse causam; Verùm hinc ego deduco meum argumentum; Ergo coniunctio similis qualitatis facit, vt visui appareat maior intentio roboris, seu magis rubrum; ergo si omnes illi gradus sparsi similes in eodem subiecto ponerentur, facerent vt eadem pars magis rubra appareret quàm antea, & idem est de calore in meâ manu: atqui, nos non habemus aliud principium intensiōis, nisi quòd iam minùs album idem apparet, iam magis; ergo, vt suprà dicebam, tota intentio, quæ per sensus percipitur, siue visu, siue auditu, siue tactu, siue gustu, siue olfactu, per multiplicationem partium similium saluatur, neque aliud ego iam prætendo.

Instantia verò à grauitate ferri, respondere in primis, à qualibet parte ferri diuersum imprimi impulsu manui, non verò vnum impulsu intensiorem, ideoque difficilius resisti multis impulsibus, quàm vni. Sed hæc solutio Primò destruit fundamentum contrariæ sententiæ, quod euidenter ostendo. Nam sicut hæc ponit duos impulsus omnino similes, & ad idem centrum inclinantes non unitos, & ab eis docet prouenire illam maiorem vim: ita etiam pari ratione ego dico in manu esse duos gradus caloris, nec esse vllam aliam intensiōem, sed ab eis gradibus pro-

uenire quòd ego maiorem sentiam dolorem, vel citius operer; sicut à duobus impulsibus prouenit, quòd ego maiorem sentiam inclinationem ad terram; & illi duo facilius frangunt asserem interpositum, item & crassiores. nec video hinc posse assignari vllam disparitatem.

Secundò impugnatur ea solutio, quia quando ego teneo globum æneum in manu, non solum illi difficilius resisto, sed etiam sentio vehementiorem attractionem ad centrum, etiam si illi actu resistam, nec, vt antea dixi, aliter sentio grauitatem globi magni lignei, quàm minoris ænei, etiam si in hoc grauitas sit intensior, in illo verò minus intensa, licet magis extensa: vnde infero, quòd prius intendebar, in ordine ad nostros sensus idem efficere multas partes grauitatis extensæ, quòd efficiunt multæ unitæ, & consequenter verum esse, quòd si illi omnes, quæ sunt extensa, ponerentur in vno subiecto, facerent intensiōem quam experimur, & consequenter non esse necessarios heterogeneos gradus.

Propter hæc multò probabilius reputo, gradus intensiōis esse homogeneos: si quis tamen propter argumentum vltimum oppositæ sententiæ in oppositam inclinet, poterit cum distinctione loqui, & in qualitativis non-operatiuis aliarum similium, qualis est gratia, habitus supernaturales, & actus naturales, intensiōem ex gradibus similibus constituere, quia in his non virget argumentum; in qualitativis verò operatiuis aliarum similium ponere gradus heterogeneos (vt nonnulli suprà num. 51. distinxerunt) vt reddat rationem, cur agens vt duo, non intendat passum vsque ad tria. Nec qui hoc modo philosophatus fuerit, timere poterit inconsequentiam notam: sicut enim vnionem continuatam dicimus esse duplicem, quia vnica nequit esse in duobus locis, in quibus sunt partes unitæ, vbi autem deficit hæc ratio, sine vllâ inconsequentia ponitur vnica tantum vnio; ita etiam in præsentia rectè ponuntur gradus similes in qualitativis, in quibus non est periculum, ne possint passum supra se intendere, cum non sint operatiuæ, in operatiuis autem ponuntur diuersi, vt ita reddatur ratio, cur tertius gradus non producat à secundo.

87 Addo, etiam in ordine ad potentiam absolutam me non videre vllam repugnantiam in eo, quòd detur aliqua; imò multæ qualitates compositæ ex gradibus dissimilibus; quia in tali compositione non sunt duo contradictoria, sicut in simili dixi de duplici vnione in composito substantiali, & de partibus animæ dicam suo loco, etiam si de facto, quia non est necessitas eam diuersitatem ponendi, illam non admittamus.

SECTIO IIII.

De maximo & minimo intensiōis.

PRIMO dubitari potest in præsentia, vtrum qualitates habeant minimum infra quod nequeant existere. Et hæc difficultas adhuc potest esse duplex, Prima de minimo in extensione, & hæc explicata est, dum egimus de minimo substantiæ, vbi diximus, non repugnare, aliquam substantiam in indiuisibili extensionis conseruari; & eo ipso infertur, accidentia ipsius etiam careere extensione, accidentia enim non determinant sibi

sibi minimum, aut maximum extensionis, nisi iuxta minimum aut maximum subiecti.

Secunda difficultas est de minimo intensione, de qua sit

88 **CONCLUSIO.** Possunt qualitates existere in vnico indiuisibili intensione. Est communis, & probatur Primò, quia non est vlla ratio repugnantia in eiusmodi existentia. Secundò à paritate rationis, quia non magis repugnat, existere in indiuisibili intensione, quam in indiuisibili extensione; sed in hoc potest, ergo & in illo, loquor in sententià de punctis & partibus finitis. Tertiò, quia possunt existere formae substantiales in indiuisibili intensione, & etiam aliquae accidentales, vt puta quantitas; ergo etiam reliquae: nam quòd sint capaces intensione, non arguit, illam semper & necessariò eam habituras, sed posse aliquando eam habere, quo differunt à substantialibus & quantitate, quae neque habent nec possunt habere eam intensiōem. Quartò, quia cum materia paulatim ad ignem disponitur, antequam introducatur vltimum indiuisibile caloris, datur iam in eo passio primum indiuisibile frigoris; ergo potest frigus existere in indiuisibili intensione, & idem à contrario de calore.

89 **Respondebis** Primò, calorem ignis numquam esse ita intensum, vt non habeat tecum admixtos gradus aliquos frigoris, vnde numquam erit cum vnico indiuisibili solo frigoris. Sed cōtrā, Primò, quia, licet aliqui ignes admixtos habeant multos gradus frigoris, non tamen potest dici de omnibus ignibus, quis enim dicat, quando in magnā fornace accenduntur multa milia carbonum, vt ferrum dissoluatur, tunc in medio igne dari aliquos gradus frigoris? Sanè id mihi non persuadebo. Ecce in hoc casu redit nostrum argumentum, antequam introducat in illā materiā vltimum indiuisibile caloris, exiēbat in illā vnicum indiuisibile frigoris; ergo ibi exiit frigus in indiuisibili. Cōtrā Secundò, quia saltem in agentibus luminosis id potest reperiri: quia quando lucerna illuminat aërem, sanè sistit in vnā parte illius, neque enim lucerna sufficit ad illuminandum totum aërem, etiamsi non impediat corpore opaco, ergo in aëre illo immediato, ad quem non peruenit lux, producta est lux indiuisibilis in intensiōe. nam si ibi esset diuisibilis, produceret in aëre sibi immediato aliam lucem minorem & indiuisibilem.

90 **Dices**, illam qualitatem non terminari per vnicum indiuisibile, sed per tria vel quatuor, quae quia nimis pauca, non possunt operari in aëre sequenti. Sed cōtrā, quia id gratis omnino affirmatur. cur enim duo aut tria indiuisibilia lucis non poterunt producere vnicum indiuisibile: neque enim, quia sunt indiuisibilia intensiue, idèd sunt incapacia operandi; forma enim substantialis est indiuisibilis intensiue, & tamen est operativa.

Dices adhuc: Hae repugnantia nō prouenit ex parte causae, sed ex parte ipsorum indiuisibilium; non enim potest existere vnum solum. Sed cōtrā, quia reddis conclusionem pro ratione, hoc enim ipsum inquirimus; & dico ego, hoc modo vniformiter difformiter terminandam intensiōem & extensionem lucis in distantia: affert autem pro repugnantia solam ipsam conclusionem, contra quam ego meam confirmo sententiam, neque

rationem pro eā vllam affert. Vtgo amplius 91 eam instanciam: Ponamus duo luminosa secedentia in vnico indiuisibili lucis, in quo nulla est implicatio. tunc sic agens intensius producat lucem in maiori distantia, quam remissius iuxta excessum intensiōis; ergo producat lucem in vnico solum indiuisibili; vltra ea in quibus producat minus luminosum, quia solum illud excedit in vnico indiuisibili; ergo in illo indiuisibili producat maius luminosum vnicum indiuisibile lucis, quia in solo hoc excedit aliud luminosum.

Respondebis Tertiò, qualitates non intendi nec remitti per indiuisibile, sed per aliquas partes, sicut supra diximus de dispositione materiae, scilicet eam non disponi per indiuisibilia sola, sed per partes. Sed cōtrā, quia licet communiter praedicto modo producantur qualitates, negati tamen nequit, quin in aliquo casu etiam indiuisibili producantur; si enim lucerna solum accedat per vnicum indiuisibile, solum producat de nouo lucem in vnico indiuisibili aëris, in eo scilicet quod erat minimum post sphaeram antiquam ipsius lucernae magis antea distantis. Cōtrā 92 Secundo, quia licet in extensione non producantur qualitates indiuisibiles, ob rationem supra ductam ex experientia, certè quoad intensiōem non habemus eiusmodi experientiam; vnde non est cur negemus posse primò produci in indiuisibili. Ratio discriminis potest reddi, quia forma substantialis non potest introduci in vnico indiuisibili materiae; vnde necessarium est vt plura semper vltimò disponantur ad illam formam; ex eo tamen, quòd plura simul indiuisibilia materiae paulatim intenduntur primò per vnicum indiuisibile, deinde per secundum, &c. non impeditur introductio formae substantialis, nec apparet cur repugnet naturae ipsius qualitatis; non est ergo cur dicatur illud esse impossibile.

Circa terminum intensiōis in magnitudine 93 sit **CONCLUSIO:** Omnes qualitates habent limitatam virtutem, vltra quam non possunt augeri, ob incapacitatem subiecti. Quia, cum hoc sit limitata virtus, non potest vlque in infinitum simul sustentare nouas & nouas qualitatis partes, siue sint similes siue dissimiles; sicut ob eandem rationem, licet possit homo sustentare simul viginti libras ponderis, non poterit simul sustentare cum illis alias viginti, quantumvis aequales primis.

Sed dices: Subiectum habet capacitatem sine termino ad quaecumque accidentia diuersa, ergo & ad quoscumque gradus eiusdem accidentis. Consequentia videtur bona. Antecedens suadetur, quia nihil obest subiecto calor, quantumvis etiam intensus, vt recipiat lucem, nec lux & calor, vt recipiat species intentionales; ergo habet virtutem ad recipienda sine termino quaecumque accidentia specie diuersa. Nego Antecedens, quia 94 in eo differt virtus finita ab infinita, quòd haec non defatigetur aut consumatur, quantumvis infinitos simul producat effectus, secus verò virtus finita, vt patet in animā, quae non potest simul attendere ad decem obiecta, potest autem ad sex vel octo, cuius ratio est limitata illius capacitas. Ad probationem respondeo, probari quidem, aërem esse capax plurium accidentium, non tamen sine termino: primum est verum, neque à nobis negatur; secundum autem

tem falsum, nec prædictâ confirmatione probatur. Hæc responsio adhuc non satisfacit, quia quantumvis sit limitata virtus subiectorum, tamen quando non potest plures gradus caloris recipere, potest lumen, colorem, species, & alia accidentia; cur ergo loco horum non poterit plures alios gradus caloris recipere saltem tot quot ex istis alijs qualitatibus potest? Ideo respondendum est, eam virtutem non solum esse absolute limitatam, sed etiam in ordine ad calorem, ut v. g. ex illo possit tor, & non plures, etiam si ex alijs accidentibus possit simul gradus multos habere, de quo etiam aliqua dixi supra.

95 Contrarium opinatur non-nemo, arbitratus, in ijs quæ intenduntur per gradus homogeneos, posse subiectum recipere in infinitum sine termino, aërem v. g. posse lucis plures & plures gradus sine termino recipere. Mouetur Primò replicâ immediate ante à me factâ. Sed hæc ratio etiam videtur probare in his quæ intenduntur per gradus dissimiles: cur enim non poterit amplius & amplius intendi calor in aëre: potest enim aër habere alia accidentia lucis, specierum, &c. ergo quando illis caret, poterit calorem sine fine recipere, non secus ac lucem. Secundò, ex hoc principio male infert hic Auctor, posse recipi lucem in infinitum: nam licet loco aliorum accidentium, quæ potest recipere, simul haberet lucis novam intensionem, non propterea posset habere in infinitum; nam non potest alia accidentia diversa in infinitum accipere, sed ad certum numerum, iuxta suam virtutem finitâ & limitatam.

96 Dices: Causa non magis defatigatur producendo duos effectus quam producendo unum, ea enim defatigatio est propria rerum cognoscitivarum; ergo tam poterit recipere infinitos gradus, quam unum. Hæc ratio, si quid probat, probat, etiam si gradus sint heterogenei, idem esse dicendum. Respondeo autem, si nomine defatigationis intelligat Auctor dolorem, certum est, id esse proprium cognoscitivarum; at nos non loquimur in hoc sensu, sed in alio, prout dicit defectum virium ad alios effectus, & in hoc sensu defatigatio est communissima alijs omnibus rebus, Deo excepto. asser non est cognoscitivus. Rogo ergo, an si supra se possit sustentare unum hominem, possit etiam currum; & ventus, qui potest impellere vnam paleam, possit & turrim; & candela, quæ si deferatur successivè, potest illuminare multa cubicula, an simul omnia possit. Et hoc ipsum in alijs infinitis exemplis constat, & suo modo habet proculdubio locum in causis materialibus, male ergo ea limitatio virtutis ab hoc negatur.

97 Secundò idem probat: Quia motus potest esse in infinitum velocior & velocior, ergo potest qualitas intendi in infinitum. Respondeo, Antecedens esse falsum: nam ostendi alibi, naturaliter loquendo, esse terminum velocitatis & motus cuiuslibet rei iuxta naturam ipsius, neque aquilam posse in infinitum velocius moveri, si suæ naturæ relinquitur. Fortè in sententiâ de infinitis punctis & partibus à Deo poterit in infinitum velocius moveri, proprijs tamen viribus naturalibus, de quibus hic agimus, non dubito id non posse fieri, in quacumque sententiâ loquamur. Secundò, admissò Antecedenti respondeo, consequentiam esse nullam: quia motus velocior non est

intensior, iam enim dixi supra, in motu non fieri intensionem, quia vna pars non est cum alterâ: dicitur autem velocior, quia in minori tempore occupat tantum loci, quantum motus tardior in maiori parte, & quia partes temporis sunt infinitæ (loquor in Aristotelis sententiâ) potest in minori & minori idem spatium percurrere, quod nunquam fit, ut simul habeat infinitas partes accidentium, ad quod dixi quodammodo requiri illimitatam virtutem; ergo non valet argumentum à motu ad intensionem.

Melius posset quis obijcere, Etiam si vna causa creata posset simul recipere infinita accidentia, adhuc esset finita in essentiâ, esset enim dependens à Deo, defectibilis, carens alijs multis perfectionibus, &c. ergo ex limitatâ virtute non inferitur, non posse recipere infinita accidentia. Respondeo, replicâ illud videri probari, quamlibet creaturam posse naturaliter producere quoscumque effectus, quia etiam tunc esset finita ac limitata, quod tamen aperte falsum est. Respondeo igitur, creaturam non solum habere illam limitationem, quæ præcisè requiritur, ut quomodocumque differat à Deo, sed etiam naturâ suâ vnam creaturam esse ad certa accidentia & effectus, alteram ad alios determinatam, etiam si diuinitus non videatur repugnare aliqua adeo perfecta, quæ possit infinitos, imò & fortè omnes aliarum causarum, virtute ad se producendum exceptâ. Materia ergo aëris, ligni, &c. non solum est limitata, quia est creatura vtrumque, sed inter creaturas est valde limitata: vnde, ut experientia constat, non potest habere simul infinita accidentia, quia habet caloris terminum, ultra quem, etiam si plurimi ignes applicentur, non incalcescet; sicut facis lux non redditur magis lucida eò quod iuxta eam sint multæ aliæ faces, ergo habet terminum intensionis.

Dices fortè, id solum provenire ex defectu agentium, non autè quia subiectum ipsum non sit capax. Fateor tibi, ut subiectum absolute aliquid non possit habere, sufficere si agens id non possit producere: verum rogo, Vnde nolis tu, ipsum subiectum habere virtutem, ut quantum est ex se, eos gradus recipiat? Certè gratis à te fingitur, & connaturalius videtur dici, etiam ipsa subiecta ex se esse limitata.

Sed neque adhuc fortè acquiesces, vrgebisque, in meâ sententiâ esse probabile, materiam Solis esse eiusdem speciei cum nostrâ; in eâ autem materiâ recipi lucem ferè infinite intensionem, quàm sit in corporibus sublunarijs, ergo illa materia est capax sine fine maioris intensionis lucis. Idem argumentum fieri posset, si in eam materiam introduceretur forma aliqua substantialis, tantum petens calorem, quantum Sol lucem. Respondeo, hoc argumento non probari, materiam esse capacem infinitorum graduum intensionis, sed solum omnium illorum, quos forma substantialis petit. sicut autem forma substantialis non petit tamquam passionem propriam, qualitatem infinite intensionis, ita nec materia est capax infinite intensionis. Fateor, hoc argumento suaderi, materiam sublunarem esse capacem plurium graduum intensionis, quàm de facto apud nos habeat saltem lucis; quod autem sit infinitorum simul, nullatenus suadetur, propter supra dicta.

Roga-

Rogabis, quot sint numero gradus intensiōnis qualitatum, quorum est capax materia. Respondeo, id a nobis prorsus ignorari: communiter assignantur octo, non quia nec plures sint nec pauciores, sed quia ad disputationes assignatur aliquis terminus communis Scholis omnibus, qui, sicut de facto assignatus est octauus, potuit esse quilibet alius.

S E C T I O V.

Aliquæ difficultates de intensiōne solutæ.

102 **P** R I M A est de eius continuatione in fieri, de qua videtur dicendum idem, quod de continuatione extensionis diximus supra, scilicet, eam interrumpi pluribus morulis, alioquin in breuissimo tempore intenderetur passum, quod est contra experientiam. Ratio a priori potest desumi & ex resistentiā contrarij, & ex limitatā virtute agentis, sicut in simili supra diximus de extensione.

Rogabis, vtrum possit in instanti produci pars diuisibilis qualitatis versus intensiōnem, an verò in vnicō instanti solum indiuisibile intensiōnis debeat produci. Respondeo, rectè posse in instanti produci simul plura indiuisibilia intensiōnis: neque enim in hoc vlla apparet repugnantia, imò tota intensiō lucis, & specierum virtus in instanti producit, cur ergo non poterit & caloris & frigoris produci aliqua intensiō in instanti, licet non tota propter resistentiam contrarij?

103 **S** E C U N D A difficultas est, an intensiō componatur infinitis punctis & partibus. Hæc locum non habet in sententiā Zenonis, solum ponentis puncta finita in continuo, quæ a fortiori de intensiōne sunt intelligenda: est ergo tota quæstio, an etiam in Aristotelis sententiā idem de intensiōne dicendum sit, quod de extensione.

Affirmant Auctores aliqui. Mouentur, quia qualitates materiales componuntur eo modo quo ipsa quantitas. Hæc tamen ratio non est ad rem: non enim quærimus, an qualitas in extensione componatur punctis & partibus (certum enim est, debere eius extensionem componi, sicut componitur subiectum quod informat:) loquimur ergo de compositione intensiua, quo sensu & materia & quantitas & formæ substantiales sunt indiuisibiles; ergo inde parum infertur circa intensiōnis compositionem. Melius ergo potest 104 probari, quia intensiō fit sine morulā iuxta partes temporis proportionales, ergo debet etiam habere partes proportionales; alias producerentur intra breue tempus infinitæ partes determinatæ intensiōnis, quod repugnat. Hoc argumentum est bonum iuxta ea principia communia, verum, quia ego dixi supra, etiam in Aristotelis sententiā intensiōnem non fieri continenter, sed propter contrarij resistentiam aliquamdiu quasi impediri, posset ei responderi, non sequi eas infinitas partes; sit enim intensiō in certis & finitis instantibus.

Adhuc tamen hæc solutio patitur difficultatem grauem, quia saltem, quando ex motu continuo Solis accedentis magis ad aliquod corpus lux intenditur, videtur necessariò intendi in infinitis partibus temporis: in illis enim semper magis Sol accedit, & quod magis accedit, eò magis in-

tendit lumen: nisi dicas, etiam motum interrumpi morulis, quod & in sententiā Aristotelis dicendum, alibi ostendi. Sed quidquid de hoc sit, Secundo respondeo, nullum esse absurdum, si infinita puncta intensiōnis categorematice producantur: pars enim maior Aristotelicorum cōcedit in continuo puncta, seu per modum vniōnis, seu per modum extremi; multique dicunt, ea esse infinita simpliciter: & certè, ut suo loco ostendi, tenentur ea vocare infinita categorematice. ut enim ostendi ibi, non sunt infinita solum ex additione quæ eis fieri potest, quale est infinitum syncategorematicum (omnia enim actū sunt in eo continuo) sed sunt infinita, quia extrahendo ex his quæ ibi sunt actū, non possunt successiue exhaustiri, quod proprium est infiniti categorematici. Quid ergo mirum, si hoc ipsum dicerent intensiue, eam scilicet componi infinitis punctis, nec alias partes ibi admitterent?

Aliter quidam pro eā continui compositione 106 argumentantur: Gratia & alij habitus supernaturales intenduntur infinitis partibus & punctis, quia meritum continuum vnius horæ non potest intelligi absque partibus proportionalibus; ergo intensiō fit ex punctis & partibus. Huic argumento facile ex doctrinā datā responderi posset per infinita puncta præmij, sine partibus tamen proportionalibus. Addo vterius, argumentum hoc malè fieri ab eis Auctoribus pro hac sententiā, quod ostendo euidenter. Nam vel in qualibet parte proportionali temporis actus habet nouam libertatem, vel non, sed necessariò durat per infinitas partes proportionales. Si dicas hoc secundum, ergo non crecet meritum iuxta partes proportionales, & consequenter non intendetur gratia iuxta partes proportionales, sed in idu oculi habebit vnum vel duo tantum præmia finita. Patet euidenter consequentia, quia non crecet meritum nec præmium ex noua duratione actus, si hæc libera non sit. Quod si dicas, in qualibet parte proportionali actum habere nouam libertatem, inde infero, Ergo habet præmium nouum determinatum, & non solum proportionale, & quidem tam magnum, quantum in instanti primo promeritus est ille actus (opinatur enim, & bene, hi contra quos ago, nouæ libertatis durationi actus respondere nouum adæquatū præmium) ergo tunc fiet infinitum categorematice præmium. Probo, quia in qualibet parte proportionali habuit duos v.g. determinatos gradus gratiæ, ergo tot sunt binarij determinati graduum gratiæ, quot partes proportionales, ergo infinita intensiō simpliciter. Patet euidenter ex tuis principiis: quia si tot essent partes determinatæ, & distinctæ adæquatè inter se, quot sunt partes proportionales, essent infinita simpliciter; ergo ad explicandam partes proportionales intensiōnis gratiæ: & ita iidem Auctores alibi argumento prædicto aliter responderunt, prout & ego etiam respondendi in materiā de peccatis.

Putarem in hac tota quæstione valde probabile, 108 Primo, actus intellectus & voluntatis, gratiam & alias qualitates spirituales, non intendi nisi per indiuisibilia, perinde ac si quantitatem indiuisibilem intensiue in eodem subiecto sæpè replicaremus: Ratio est, quia omnia argumenta de continuo hæc cessant: cur ergo hac transfer-

remus eas tenebras, cum clare possimus procedere? Secundo puto ea indiuisibilia esse finita, quia non est in his qualitatibus vlla ratio probans, debere esse infinita. Tertiò etiam in aliis qualitatibus materialibus, quæ non intenduntur successiue, idem dicendum, quia ibi etiam nihil cogit contrarium docere. Quarto etiam de his quæ successiue intenduntur, idem dici posse, quia (vt supra ostendi) etiam posita Aristotelis sententia est probabilius, motum debere interrumpi morulis, vt dixere multi & nobiles Aristotelici, quo satisfit argumentis supra factis, ad probandam ex infinitis temporis partibus intensionem etiam illas habere.

SECTIO VI.

Quæ sint capacia intensionis?

PRIMA CONCLUSIO. Non omnes qualitates sunt capaces intensionis & remissionis. Probatur in potentiis, si distinguantur ab animâ; in quantitate, si distinguatur à materiâ; in charactere infuso in animâ. Huius Conclusionis ratio non potest esse alia, nisi natura propria earum qualitarum; sicut non potest reddi ratio, cur adamas non possit esse productius alterius adamanis, sic verò ignis alterius ignis, nisi diuersa vtriusque natura: ita in præsentia. Quod enim nonnulli pro regulâ generali assignant, scilicet, nullam passionem esse intensibilem & remissibilem, Primò falsum est, vt patet in calore & frigore, quæ sunt passionis ignis & aquæ, aut aëris. Secundo etiam, quæ non sunt passionis, non sunt intensibiles, vt character. Tertiò, quia per hoc non redditur ratio Conclusionis, sed ad summum determinatur quæ sint incapacia intensionis: nam esse passionis, quid obstat quæso intensionis? vel si obstat, da rationem. certè difficulter id præstabis; ego verè non audeo: reduc ergo id in propriam naturam earum qualitarum.

SECUNDA CONCLUSIO. Multæ qualitates sunt intensibiles & remissibiles, v.g. calor, frigus. Hæc tam certa est, vt non egeat probatione.

TERTIA CONCLUSIO. Actio & passio etiam intenduntur, quando ipsorum termini intenduntur. Verùm in omni rigore hæc non est intentio, quia quælibet pars actionis cadit supra diuersam partem termini: sed quæstio est de nomine. Item intenditur dissimilitudo & similitudo; certum est enim, illas posse esse maiores & minores, magis enim similia sunt inter se duo alba vt octo, quam vnum vt octo cum alio vt vnum.

QUARTA CONCLUSIO. Vbi & duratio non accipiunt intensionem. Probatur à nonnullis, quia hoc quod esse hic, non videtur posse esse magis & minus. Sed contrà, quia esse hic, nihil aliud est, quam esse taliter vbicatum, quod non minus absolutum est, iuxta dicta in Physicis, quam esse album; ergo sicut hoc admittit magis & minus, ita illud ex multiplicatione partium vbicationis. Idem est in duratione. Contrà Secundo, quia licet Vbi respiceret hoc spatium, adhuc posset habere intensionem, sicut eam recipit cognitio & volitio, licet respiciant essentialiter obiectum. Reuocandum ergo id erit in naturam propriam vbicationis & durationis: cuius rei potest ea reddi ratio probabilis, quia non videtur intelligi quâ

ratione in eodem tempore possit vnus magis alio durare. Idem est de vbicatione, quam nos solum concipimus in ordine ad locum & tempus. Adde tamen, quodammodo dici posse habere intensionem, quando res, quæ vbicantur, sunt intensæ, sicut de actione diximus.

QUINTA CONCLUSIO. Substantiæ, quæ de facto existunt, non sunt capaces intensionis. Et quidem de reliquis substantiis à formâ facile probatur Conclusio, quia intensio est in ordine ad subiectum in quo recipitur, ergo omnis substantia, quæ non est forma alicuius subiecti, non potest intendi aut remitti. Difficultas solum est circa formam substantialem, de quâ probatur Primò Conclusio à nonnullis, quia si substantia haberet magis & minus, posset aliquid illius amitti, & aliquid manere, quod contingeret præcipue in aquâ dum calefit: atqui, hæc tam aqua est quando est calida, quam quando frigida, ergo hæc ratio nihil videtur probare; tum quia non est necessarium, aquam esse capacem intensionis, etiam si aliqua forma substantialis sit illius capax, tum quia non reddit rationem, cur aqua non possit esse magis aqua in vno casu, quam in alio, sed videtur id supponere.

Secundo idem arguunt: Quia si substantiæ essent intensibiles & remissibiles, posset, quod deperditur de intensione vnus, compensari per aliquos gradus alterius formæ substantialis, & consequenter posset duæ formæ substantiales saltem in gradibus remissis simul esse in subiecto eodem, quod videtur absurdum. Sed contrà Primò, quia non sequitur, eò quod formæ substantiales sint intensibiles, admittere posse aliquem gradum alterius substantiæ oppositæ, vt patet in actibus voluntatis & intellectus, qui licet capaces sint intensionis, tamen nec in gradibus remissis patiuntur actus sibi oppositos, amor v.g. odium, aut assensus dissensum. Contrà deinde, quia forte est æquè difficile, ostendere, materiam non posse recipere duas formas substantiales, quam non posse formam substantialem intendi, ergo hoc non potest probari per illud.

Tertiò alij: Quia si forma substantialis intenderetur, possemus dicere, hunc esse magis ignem quam illum. Hæc ratio ex modo loquendi desumpta planè nihil probat, tum quia id non sequitur (etenim non dicimus, esse magis calorem, licet calor admittat intensionem; sicut autem dicimus, maior calor, ita possemus dicere, maior ignis, ergo ex modo loquendi nihil deducitur, imò contrarium videtur sequi) tum quia de hoc quærimus rationem, cur non possit aqua dici magis aqua aut aquea; certè ratio Philosophica de re benè non desumitur ex solo loquendi modo.

Quarto: Quia, si forma substantialis esset intensibilis, produceretur per motum. Sed neque hæc ratio quidquam valet: si enim per motum, successionem intelligant, mala est sequela, quia lux est capax intensionis, & producitur in instanti. Si verò per motum idem quod mutationem significant, tunc, etiam si forma non sit intensibilis, mutatur tamen substantialiter subiectum per illam. Tandem non explicant, cur motus hic repugnet substantiæ.

Quintò alij: Quia per formam substantialem se reducunt substantiæ ad suum pristinum statum, quod non posset fieri, si aliquid illarum fuisset

fuiſſet amiſſum. Sed neque hæc ratio vim habet: Primò enim dici poſſet, omnes eos gradus intenſionis eſſe connexos, nec vnum poſſe ſine altero amitti. Secundò, quia licet vnus amitteretur, poſſet dici, recuperatis iam perfectè diſpoſitionibus, à ceteris gradibus remanentibus iterum re-
 115 produci nouas alias partes formæ ipſius ſubſtantiæ, iuxta exigentiam diſpoſitionum, vel eas partes à ſolo Deo produci petentibus id diſpoſitionibus, de quo in præſenti non ſum ſollicitus; eſt enim difficultas communis aliis materiis, etiamſi intenſio nulla eſſet. Melius ergo poſſet probari Concluſio, quia materia per primum gradum formæ ſubſtantialis iam eſſet completa in ratione ſubſtantiæ (eſſet enim iam primum principium motus & quietis) quare ſecundus gradus adueniens eſſet & non eſſet ſubſtantia; eſſet, quia ita ſupponis; non eſſet, quia adueniret enti completo. Vbi aduerte, poſſe duas formas cum vnicâ materiâ conſtituere duo compoſita ſubſtantialia per ſe, dummodò quælibet forma vniatur materie independentè ab aliâ (vt diximus in Phyiſicis) gradus tamen intenſionis non vniuntur independentè vnus ab alio, ſed dependentè, & vniuntur etiam inter ſe, ideoque non poſſent ſubſtantiam conſtituere: quâ ratione etiam dixi alibi, non poſſe intelligi in eodem ſubiecto formas
 116 ad aliam ordinatam. Videò, etiam hanc rationem pari aliquam difficultatem: cum epim gradus ſint homogenei, poſſet dici quilibet ex illis eſſe ex ſe primum principium paſſionum, quia quilibet potuit eſſe primus; quando verò eſt ſecundus de facto, etiam eſſe principium paſſionum in maiori intenſione. Ideò arbitror dicendum, non eſſe repugnantiam vllam in formâ aliquâ ſubſtantiali intenſibili, quæ & potentias haberet intenſibiles, & etiam ceteras paſſiones, quæ tamen de facto dantur non eſſe capaces, quia nulla eſt ratio vt multiplicemus eas ſubſtantia partes; nec mihi alia ſolidior occurrit hac de re probatio.

ULTIMA CONCLVSIO. Quantitas, eſſi diſtinguatur à materiâ, non eſt intenſibilis. Probari ſolet, quia effectus formalis illius eſt, reddere ſubiectum incapax naturaliter penetrationis cum alio ſubiecto: in hoc autem non eſt magis & minus, vt per ſe patet, ergo quantitas non admittit magis & minus. Hæc tamen ratio non videtur convincere, poſſet enim quis dicere, eos plures gradus inferuire, vt vehementius & intenſius ea
 116 diſtincta loca peterentur. Ideò poſſet aliter probari, eò quòd partes quantitatis naturâ ſua ſint impenetrabiles inter ſe: definitur enim quantitas, ſeu corpus quantum, cuius vna pars non poſſet cum alterâ eiſdem ſpeciei in eodem loco exiſtere; ergo quætitatis partes non poſſunt facere intenſionem, nam ad hanc requiritur, vt omnes ſint in eodem loco & ſubiecto. Hoc argumentum non convincit, quia, vt dixi, poſſibilis eſt intenſio compoſita ex partibus diſſimilibus; tunc autem non eſſet primus gradus quantitatis impenetrabilis cum ſecundo, ſed cum altero primo; & in hoc conſiſteret eius impenetrabilitas. Dicendum ergo, ſicut paulò antè de ſubſtantiâ dixi, non apparere repugnantiam in quantitate intenſibili, non tamen ideò de facto ponendam, quia non eſt fundamentum de facto multiplicandi partes in illâ.

SECTIO VII.

An agens poſſit agere in ſimile.

NON eſt ſermo de ſimilitudine ſubſtantiali: certum enim eſt Primò, agens poſſe operari in paſſum ſibi ſimile ſubſtantialiter; nam vna aqua poſſet agere in aliam illam inſtigidando vel calefaciendo, item vna manus in aliam, item caro in ſanguinem, etiamſi ſanguis animetur; idem eſt de aliis ſubſtantiis. Secundò certum eſt, ſubſtantialiter non poſſe agere in paſſum ſibi ſimile ſubſtantialiter: nam in fluid non poſſet aliam formam ſubſtantialem producere, quia materia non eſt capax duarum formarum ſubſtantialium, niſi caſu quò (vt paulò antè dixi) formæ ſubſtantiales eſſent intenſibiles; nec poſſet expellere ab illo quam habet, & aliam eius loco producere, quia nullum agens expellit à paſſo formam ſibi ſimilem. Eſt ergo difficultas de agente ſimili accidentaliter paſſo; pro cuius explicatione

Aduerte, hanc ſimilitudinem accidentalem poſſe eſſe triplicem: vel in ſpecie ſolâ, quia agens & paſſum habent qualitatem eiſdem ſpeciei, non tamen in eodem gradu, nec cum eadem extenſione: calor enim magni ignis, licet ſit eiſdem ſpeciei cum calore manus, eſt tamen maior illo intenſiue & extenſiue. Secundò ergo poſſet eſſe ſimilitudo intenſiua, vt quam duo ignes æquè intenſi in calore habent, etiamſi non ſint æquè extenſi: vel extenſiua etiam, vt quæ eſt inter duas partes æquè æquales in extenſione & intenſione frigoris. Aduerte Secundò, ſimilitudinem intenſiuam & extenſiuam includere ſimilitudinem ſpecificam, non è contrario; quia ſi ſunt ſimiles in intenſione & extenſione caloris, ergo ſunt ſimiles in ſpecie caloris: non tamen è contrario inferitur, ſunt ſimiles in ſpecie caloris, ergo ſunt ſimiles in intenſione & extenſione eiſdem. Aduerte Tertiò, intenſiuam & extenſiuam ſimilitudinem non ſe mutuò includere, ſed vnâ poſſe eſſe ſine aliâ, licet aliquando coincidant, vt exemplis paulò antè poſitis conſtat.

PRIMA CONCLVSIO. Agens poſſet agere in paſſum ſibi ſimile ſpecificè. Eſt certiffima: licet enim paſſum & agens habeant eundem ſpecie calorem, ſi tamen hic eſt multò intenſior in vno, poterit augere calorem alterius, vt ignis augeat calorem paſſi approximati, & nix augeat frigus aquæ. Ratio eſt, quia, vt dixi, cum ſimilitudine in ſpecie ſtat diſſimilitudo maxima in intenſione; vt autem agens perfectè ſibi aſſimilet paſſum in intenſione, augeat qualitatem paſſi, in illâ producendo alios gradus caloris.

SECUNDA CONCLVSIO. In paſſum ſimile in ſpecie & extenſiue poſſet agens intenſius operari, vt operatur manus calidior approximata alteri manui minus calidæ, & aqua æquè magna ac altera, ſi tamen eſſet frigidior, multò in illam operaretur. Ratio huius eſt eadem quæ præcedentis Concluſionis, quia ſcilicet illud agens intendit aſſimilare ſibi paſſum etiam in intenſione.

TERTIA CONCLVSIO. Agens ſimile in ſpecie & intenſione non poſſet in paſſum operari. Probatum Primò experientiâ: nam ſi coniungantur ſimul duæ partes aquæ æquè frigidæ, non intendunt ſe inuicem, alioquin duo agentia calida vt vnum poſſent ſe inuicem intendere vique ad ſummum,

sumum, quod est contra experientiam. Et in luce, ubi non est contrarium, maiorem vim habet argumentum: possent enim duæ candelæ accensæ inuicem sine termino propriam lucem intendere. Ratione à priori Secundò probatur in nostrâ sententiâ de gradu homogeneitate, quia videtur ex ipsis terminis notum, non posse virtutem naturalem agentis ampliùs extendi quàm ad assimilandum sibi subiectum in quod operatur, quòd si illud inueniat iam omnino simile, non poterit in illud operari.

120 Sed obiicies Primò: Agens magis densum producit in passò intensiorem qualitatem eà quam in se habet, etenim ferrum candens non habet calorem in intentione, quæ sit vltima dispositio ad ignem, & tamen in stupâ producit eum calorem in gradu requisito ad ignem, ergo maiorem quàm in se habet. Respondetur communiter, in poris ferri includi aliquem ignem, à quo ille calor intensior producatur. Difficilis doctrina, quia ferrum ferè nullus habet poros, & valde indiuisibiles, in quibus, præsertim in principiis horum, non potest forma ignis conservari, quia petit materiam non adeò parvam. Deinde, quòd densius est ferrum, & consequenter quòd pauciores & minores habet poros, eò vehementiorem concipit calorem, & citius stupam comburit, ergo id non provenit ab igne in poris. Adde, mirandum esse valde, ita hos abominari in aquâ rarâ poros aliquos, ratione quorum maiorem occupet locum, vt nos suprà docuimus, & videtur necessarium simpliciter ne penetrarent aliqua partes quantitatis inter se, vel ne aliqua in duobus locis ponantur, vt ibi ostendi; iam autem hîc in ferro, quod solidissimum & densissimum est, istos poros sine necessitate admittere.

Meliùs ergo respondetur, in stupâ cum minore calore quàm ferro introduci formâ ignis, propter maiorem raritatem & siccitatem stupæ quàm ferri: vel si vis, quod nos in Physicis diximus esse probabile, dic, etiam in ferro candenti esse formam ignis, & ab eâ comburi stupam.

Secundò obiicies: Duæ species intentionales solo numero distinctæ possunt esse simul in eodem subiecto, & licet iam passum habeat vnam v. g. speciem huius albedinis, potest agens habens aliam similem de alterâ albedine producere eam in passò, ergo agens simile etiam in intentione ne potest operari in passum simile. Respondetur, speciem vnus obiecti etiam solo numero distincti non facere intentionem cum specie de altero obiecto, quia intentio in qualitatibus respectiuis, v. g. in actibus voluntatis & intellectus, in speciebus intentionalibus, & in habitibus, debet esse circa idem obiectum; neque enim intenditur amor vel cognitio de Petro, per amorem vel cognitionem de Ioanne. vnde, licet subiectum supponatur cum specie de Petro, tamen in ordine ad recipiendam speciem de Ioanne, habet se per accidens. Nec potest dici absolute simile in intentione agens, quod habet speciem Ioannis, passò habentem speciem Petri, etiam si ambæ sint in eadem intentione. esset quidem simile, si passum & agens haberent speciem Ioannis. Et in eo casu non posset vnum in aliud operari, propter dicta in Conclusionem.

123 Tertiò obiicies: Ex crystallo reuertitur per eundem aërem noua species de eadem facie ho-

minis, ergo iam speculum agit in passum omnino simile. Respondeo, eas duas species non esse adhuc omnino similes, quia licet repræsentent eandem faciem Petri, non tamen in ordine ad eundem locum; vnde ex hac parte habens species directas, potest etiam recipere alias reflexas.

Quartò obiicies: Calidum vt quatuor, potest aliud calidum vt quatuor conservare, impedit enim, ne destruat à contrario; atqui ea conservatio non fit sine actione, ergo calidum vt quatuor agit in simile. Respondetur Primò, calorem semel productum in passò non conservari efficienter nisi à Deo, non autem ab igne producente; vnde calidum vt quatuor solum indirectè conservat aliud calidum vel præcisè resistendo, vel agendo in ipsum contrarium, vt dicam infra agens de resistentiâ. Secundò respondeo, etiam si efficienter eum calorem conservaret, non propterea aliquid contra nostram Conclusionem inferri; non enim negamus, simile agere in simile, conservando id quod habet, sed addendo aliquid amplius, quod non probatur hoc argumento.

Replicabis: Si gradus essent homogenei, posset 124 agens intensum vt quatuor etiam intendere passum vt octo, vt patet in luce, quæ intenditur etiam à remissiiori agente; imò ipsa Solis lux (inquunt hi) posset intendi naturaliter à reflexione, si reflexio usque ad Solem ipsum posset pervenire. Respondetur, etiam si gradus sint homogenei, vt in horum sententiâ sunt gradus lucis, adhuc non posse intendi; quod probo manifestè: nam faces accensæ non sunt in se clariiores, eò quod circumcirca ponantur alie faces, vt experientia manifestè ostendit. Et vt experientia clarior sit, pone alteram candelam exigua aliquantulum distantem, vnde tamen posset pervenire lumen ad magnam faciem, quis vnquam tunc potuit in ipsamet face percipere maiorem lucem? Imò in æqualibus candelis, & sibi valde vicinis, ego experientiam feci, nec potest videri maior lux in vnâ ex aduentu alterius, quàm antea in se habuisset. Confirmo, lux ignis & Solis est eiusdem speciei; quis ergo dicet, candelam reddi lucidiorem eò quod sit in cubiculo ubi est magna lux? contrarium potius quis diceret, ergo lux non intenditur à simili. Et de luce Solis res videtur multò clarior: quis enim credat, esse probabile, si vna candela exigua iuxta Solem poneretur, ab eâ Solem accepturum novam lucem?

Obiicies Quintò: Agens vniuocum seipsum 125 intendit, ergo agit in simile. Consequentia est bona. Antecedens patet, quia fimus columbæ, si evaporatio impediatur, ignem concipit, ergo intendit suum calorem. Respondetur, experientiam hanc mihi non esse notam, sed quidquid de illâ sit, non ideo intentum concludi: nam fimus ille, seu forma substantialis illius, est causa non vniuoca, sed æquiuoca, & calor de nouo ibi productus, non à calore ibi existente, sed à formâ illâ producitur. Et miror, hos Auctores vti eo exemplo, cum dicant calorem intendi per gradus heterogeneos: vnde euidenter inferitur, tertium gradum caloris non produci à secundo, sed debere hoc in aliam causam æquiuocam refundi. vnde numquam quidquam inferunt de actione in simili, de qua hîc agimus.

Quintò obiicies: In reflexione aër producit lucem in ipso aëre à quo illam recepit, ergo agit

in passum intensius se: item in crystallo produci-
tur ab aëre lux intensior quam sit ipsa lux aëris,
126 ergo aër agitur simile. Huic argumento respondi
Disputatione VII. Physicā à num. 58. ostendens,
eam maiorem lucem immediatè à Sole vel à lu-
cernā irradiante in crystallo produci, Sol autem
& lucerna intensiorem lucem habent quam ipsa
crystallos. Sed difficultas hæc de reflexione spe-
ciali sibi vendicat Sectionem.

SECTIO VIII.

De Reflexione.

REFLEXIO est productio alicuius qualitatis,
quæ ulterius tendere ab interiecto corpore
impeditur, ideoque eadem viā quā venerat quasi
regreditur; vt quando speculum remittit iterum
per eandem viam species obiecti quas in se re-
ceperat. Idem est in aquā, & in ipso speculo re-
mittente Solis radios. Quæritur ergo, in quo
consistat, & à quo fiat hæc reflexio.

SUBSECTIO PRIMA.

*Aliqua sententia de causis Reflexionis
reiecta.*

127 **M**ARSILIUS I. de Generatione, quæst. 17.
Paulus Venetus eodem libro agens de An-
tipertituti; Niphus eo libro textu 195. censent,
eam reflexionem produci à speciebus intentiona-
libus productis à qualitatibus reflectentibus, eò
quod illæ species intentionales propter corpus
interpositum nequeunt ulterius progredi, sicque
reflectuntur supra qualitates à quibus productæ
sunt, illasque intendunt.

Hæc sententia & omnino improbabilis est, &
ad propositam difficultatem enodandam imper-
tinet. Est improbabilem, inde suadet, quia
non dantur species intentionales, nisi in ordine
ad producendas cognitiones de obiecto à quo
emittuntur, v. g. ad visionem, auditionem, &c.
ad producendum autem calorem, vel lucem,
quis vquam species intentionales agnouit? de-
inde, quia si illæ sunt productæ à qualitati-
bus, v. g. calore, luce, &c. ergo sunt imperfe-
ctiores calore & luce, vel ad summum æquales,
quia calor & lux sunt causæ principales illarum,
ergo non possunt intendere ipsum calorem & lu-
cem, à quibus productæ sunt. Et hinc etiam con-
stat, ad explanandam præsentem difficultatem,
128 hanc sententiam esse impertinentem: præsens
enim difficultas in eo consistit, quod non videat-
ur possibile, effectum intendere suam causam.

Quod si dicas ob hanc rationem, eam qualita-
tem non intendi à speciebus vt à causis principa-
libus, sed vt ab instrumentalibus concurrentibus
simul cum Sole vel cum igne à quo prima quali-
tas producitur; Contrā, Vt quid ergo recurris ad
species intentionales, si admittis immediatum
concursum Solis vel ignis in eam reflexionem?
potest enim Sol vel ignis etiam adæquatè causare
eam reflexionem. Quod si egeant concursu ali-
cuius instrumenti, ipse calor directè productus
poterit simul cum Sole concurrere instrumenta-
liter: impertinentes ergo sunt ad propositum præ-
dictæ species intentionales.

Secundò alij docent, eam quæ nobis in reflexio-
ne apparet maior lux intensius, verè non esse
maiores, sed solum extensius, quatenus aliqua
corpuscula, quæ non illuminabantur nisi versus
vnum latus, eò quod sint opaca, iam per reflexio-
nem illuminentur versus alterum latus, & sic ibi
maior apparet lux. Hæc doctrina Primò displicet,
quia respectu caloris non dantur ea corpora
opaca, ergo licet hi explicent reflexionem lucis,
non tamen reflexionem aliarum qualitatum. Sec-
undò, quia in speciebus visus productis per re-
flexionem à speculo non habet locum eadem doctri-
na: prædictæ enim species producantur etiam
versus partes, quæ antea in nullo latere habebant
prædictas species; nem producantur etiam ali-
quando in eisdem omnino lateribus, in quibus
directæ productæ erant. Imò possunt esse ali-
quando tres vel quatuor reflexiones iuxta mul-
plicationem speculorum; ergo non proueniunt
corporum opacorum illustratione. Tertiò, quia
lux producta per reflexionem verè est intensius
maior, nam etiam ab his, qui respiciunt eam lu-
cem directè, & non ex parte vnde fit reflexio, cer-
nitur maior lux, cum tamen ab eis non cernatur
ea quæ producta est, iuxta tuam doctrinam, à ter-
go in eis corpusculis opacis; ergo non apparet
maior ob hanc rationem, sed quia verè in ipsa fa-
cie corpusculorum; quā parte directè respiciunt
primum luminosum, est maior lux post reflexio-
nem, quam antea.

Tertiò alij arbitrantur, totam lucem directè
productam à Sole vsque ad corpus à quo incipit
reflexio, produci & ab ipso Sole & à luce inter-
mediā, ita vt lux existens in vltimā parte, oriatur
à Sole & luce partis penultimæ, huius verò lux à
Sole & luce partis antepenultimæ, & sic dereli-
quis, lucem autem quæ per reflexionem produci-
tur, non oriri nec partialiter à Sole, sed à luce exi-
stente in corpore reflectente: ideoque inquit
hi Auctores, lux reflexa est minor si seorsim su-
matur, quam lux directæ, quia hæc oritur etiam à
Sole, non verò illa.

Hæc doctrina, licet rectè explicet quā ratione
reflexio non tantum protrahatur, quantum lux
directæ, displicet tamen Primò, quia etiam ad
hoc ipsum explicandum non est necessaria; re-
flexio enim ideo non tantum extenditur quantum
lux directæ, quia licet directæ non producat
immediatè à Sole, sed à luce aëris proximæ, oritur
tamen minus mediatè ab ipso Sole quam lux re-
flexa, vel saltem oritur immediatè à maiori luce
productā à Sole, quam oriatur lux reflexa (in-
tensior enim lucem producit Sol in corpore
sibi immediato, quam producat in aquā, aut in
crystallo distante à quā fit reflexio); ergo lux pro-
ducta à corpore immediato Soli longius debet
extendi quam lux producta ab aquā ex quā fit
reflexio, quantumvis neutra immediatè à Sole
producat: ergo ad explicandam hanc difficul-
tatem non est necessaria hæc recentiorum do-
ctrina.

Secundò displicet, quia præcipuam difficul-
tatem de causis reflexionum non tangit.

Tertiò, continet doctrinam aliunde falsam: quia si
(vt & ipsi merito fatentur) calor in extero
subiecto non producitur immediatè nec partia-
liter ab igne, sed ab ignis calore, eò quod hic est
causa vniuoca cum alio calore, & consequenter
non

non eget consortio ignis, ergo, cum una lux sit causa uniuoca respectu alterius lucis, non minus quam calor respectu alterius caloris; dicendum etiam est, eam lucem non produci immediate à Sole, sed ab altera luce existente in superiori aëre.

Quartò, quia saltem caloris reflexionem non explicat: calor enim à calore adæquatè producit immediate, non verò ab igne. Denique displicet ea doctrina, quia si semel concedatur, hanc lucem directam produci immediate à Sole, non video etiam cur non debeat Sol immediate partialiter producere lucem reflexam; vtraque enim est æquè distans à Sole, & continuata cum ipso mediâ aliâ luce: ergo vel vtraque vel neutra debet ab illo immediate produci.

133 Respondetis huic argumento, reflexionem solum fieri lineâ rectâ à corpore reflectente, non verò lineâ rectâ à Sole; contrariò verò modo lucem directam produci, ergo quia directâ producit immediate à Sole, altera verò solum à corpore reflectente. Sed contrâ, quia inde solum probatur, lucem reflexam produci etiam partialiter à luce corporis reflectentis, Solemque non concurrere ad productionem lucis reflexæ, nisi versus eam partem quam respicit lux corporis reflectentis; cuius ratio est, quia causa vniuersalior, etiam si concurrant immediate ad effectus, determinantur tamen ad illos à causis magis particularibus; ergo licet Sol producat lucem reflexam, non tamen eam producit nisi versus partem quam lineâ rectâ respicit lux existens in corpore reflectente, eò quod Sol determinetur à luce eius corporis.

134 Quartò alij docent, eam maiorem intensiorem produci ab ipso corpore in quo fit reflexio, v. g. à crystallo vel ab aquâ. Hic dicendi modus duplicem potest habere sensum: in vno videtur omnino falsus; in secundo, licet sit satis communis, supponit tamen, ni fallor, rem valde dubiam tamquam certam. Primus ergo sensus est, ipsum corpus in quo fit reflexio, esse productiuum eius qualitatis: & hoc videtur planè falsum, quod fortè quis inde ostenderet, quod si aqua vel crystallo de se sunt productivæ lucis, ergo etiam eam producent nocturno tempore, licet non tam magnam. Huic rationi non admodum fido, posset enim dici, ea corpora pendere, vt à conditione, ab eo quod inuenitur aliâ luce, sicut piper naturâ suâ calidum est, non tamen calefacit, nisi adiutum à calore stomachi: idem etiam est de vino & de alijs rebus virtualiter calidis. Melius ergo impugnatur ea doctrina, quia gratis id tribuitur omnibus corporibus ex quibus fit reflexio, nec apparet vnde possint continere eam lucem vel calorem, cum etiam reflexio fiat ex albedine & nigredine, & ex alijs omnibus coloribus intensis. quis autem dicat, nigredinem esse productiuam lucis?

135 Secundus sensus est, corpus illud in quo fit reflexio, propter maiorem dispositionem, densitatem, diaphaneitatem, vel aliam qualitatem, recipere immediate ab ipso agente principali intensiorem qualitatem, quam sit ea quæ est in aëre proximo, vt posse fieri insinuat in Physicis; eam autem qualitatem intensiorem productam in prædicto corpore, intendere rursus qualitatem aëris proximi. Hæc doctrina est valde communis: ve-

rum est in illâ haud levis difficultas, supponit enim tamquam certum, crystallo esse capaciorē lucis quam sit aër, quod licet communiter ab omnibus sine dubitatione asseratur, mihi tamen videtur euidenter falsum; quod ostendo Primum ipsâ experientia, quâ vtuntur communiter pro contrariâ doctrinâ. Nam licet crystallo recipiat maiorem lucem quam erat lux in aëre illo immediato, aër tamen in se rursus recipit eam intensiorem ab eadem crystallo; ergo aër erat capax tantæ intensiōis.

Dices fortè: Semper crystallo habet aliquid 136 amplius de luce quam aër; non enim producit in illo tantam quantam habet in se. Contrâ Primò, quia ea differentia non percipitur per sensum, per quem solum nouimus reflexionem, & in crystallo ac aëre esse maiorem lucem post reflexionem quam antea; ergo si differentia quoad lucem inter crystallo & aërem recipientem reuerberationem, non percipitur per sensum, non poterit ex eâ colligi, crystallo esse capaciorē lucis quam aërem. Contrâ Secundò, & melius, cur aër eam lucem, quam postea à crystallo recepit, non accepit primâ vice ab ipso Sole, quandoquidem habebat capacitatem eam recipiendi: ergo non potest dici, Ideò accepit crystallo à Sole maiorem lucem quam aër, quia erat capacior quam aër; nam etiam hic erat capacior maioris lucis, & tamen eam non recepit à Sole directè.

Sed iam 137 Secundò & fortius ostendo, crystallo esse minùs capax lucis, est enim minùs diaphana quam aër, vnde per illam minor per se lux transfunditur quam per aërem; ideò si supra chartam ponatur, semper illam reddit obscuriorem quam si aër solus esset. Idem cernitur in alijs vitris crystallinis. Clarius habet argumentum vim in aquâ, ex quâ etiam fit reflexio lucis, & tamen certum est, minùs eam esse capax lucis, & minùs diaphanam quam sit aër; ergo crystallo non ideò causat reflexionem, quia ob maiorem capacitatem maiorem recipiat lucem.

SUBSECTIO SECUNDA.

Verior sententia.

RES hæc valde est difficilis, explicabo tamen illam, vt potero, sequentibus Conclusionibus.

PRIMA sit. In crystallo, speculo, aquâ, aut alijs corporibus reflectentibus id quod perstringit oculos intuentium, quando fit reuerberatio, vel Solis vel radij solaris, non est maior lux producta in ipsâ crystallo aut speculo, sed est ipse Sol vel radij Solares aëris qui ibi videntur, sicut videtur homo in speculo. Fortè hoc voluerunt Audtores suprà relati, qui ad species intentionales reflexionem reducere. Nostri hæc Conclusio 138 ipsis oculis probatur: in his enim experientiis semper videtur Sol aut radij ipsi in aquâ aut speculo, vnde in speculo, proportionē seruata, perstringunt oculos, sicut si in seipsum immediate conspicerentur; obiectum enim quod per reflexionem percipitur, eodem modo delectat aut offendit sensum ex reflexione, quo ex se immediate, sit enim per species proprias & immediatas de illo. Et hinc patet probatio primæ partis nostræ Conclusionis: nam sicut in speculo non

est vera facies hominis, ita nec verus Sol, nec vera illius vehementissima lux, quæ ibi quasi appareret. Hoc ipsum Secundo probo, quia si illa esset vera lux producta in speculo & eius superficie, videretur ibi ea lux ab omnibus qui eam superficiem speculi videre possent: quando enim lux in superficie corporis alicuius producitur, videtur ab omnibus qui superficiem eam intuentur, vndeque intueantur: atqui ea vehemens lux in crystallo non videtur, etiam si videatur crystallos; non, inquam, videtur, nisi ab his qui sunt lineam rectam ad eam partem quæ species Solis reflectuntur; ergo illa non est lux existens in crystallo, sed apparet in eâ, sicut hominis facies in speculo. Confirmatur, eod quod lux in muro conspecta est verè ibi existens, & non est reflexio specierum Solis, vnde cumque videatur superficies illa, videtur lux quæ ibi existit, etiam si non veniant versus eam partem lineam rectam reflexionis Solis; ergo in speculo, ubi ea lux vnde cumque videri non potest, etiam si videatur superficies illius, non erit lux in crystallo existens, sed ibi visa propter species intentionales inde reflectentes, & quidem solum versus unam lineam.

Hinc infero, quod præcedenti Subsectione dixi, non produci in eâ crystallo maiorem lucem, quam in aëre vicino.

139 Secunda Conclusionem fortè quis statueret, non fieri à crystallo reuerberationem lucis, nisi versus partem quæ radiis ipsis solibus non illustratur, idèd numquam sequi, vel agens agere in simile, vel crystallo à Sole vehementius illuminari. Pro cuius probatione dici posset, sicut species visuales non pergunt nisi lineam rectam in reflexione, ex speculo v.g. non redeunt nisi per lineam rectam unam, ita eodem modo radios solares non produci nisi lineam rectam, vnde postea in reflexione etiam non nisi lineam rectam produci. Hoc experientia certissimum. Eo autem posito diceret quis, si crystallos ita obiciatur Soli, ut lineam rectam reuerberationis respiciat aërem carentem radijs solaribus, etiam si habeat lucem aliam, tunc ab illâ crystallo illum aërem illuminandum, quia tunc ille aër habebat minorem multò lucem, quam sit illa quæ in radijs solaribus consistit; ergo speculum eos radios recipiens potest intendere eam lucem aëris, nec propterea agere in simile. Quod si ea crystallos non nisi rectam iterum versus Solem aut alios radios solares reflexionem remittere possit, nihil tunc planè nouæ lucis in eâ parte aëris producturam. Probatur ratione, quia, ut ex dictis Subsectione præcedenti constat, tanta lux est in aëre ante aquam, quam in ipsâ aquâ; ergo ea lux aëris non potest augeri à luce aquæ, quia nullum agens intendit passum supra se, ut ostensum est supra. Neque hîc potest recurri ad maiorem crystallos capacitatem, hoc enim commune effugium satis est paulò antè præclusum. Cur autem ex crystallo fiat reflexio, non verò ex aëre, est difficultas communis ad species etiam intentionales, de quâ nonnulla dicam paulò post, plura Disputatione IV. de Animâ, à num. 3.

140 Hæc tamen doctrina sustineri nequit, Primò, nam quando ex speculo fit reuerberatio, etiam illa transit per ipsos radios solares, licet postea destinat in aëre, aut recto antea non illuminato talibus radijs; ergo crystallos etiam in eo medio aliquid

producit. Patet consequentia, quia si nihil produceret in eo medio, non posset in distans postea operari.

Respondet fortè ex dictis in Phisicis, posse agens aliquid operari in distans, etiam si nihil operetur in medio, dummodò coniunctum sit saltem mediâtè cum passio distanti: sic magnus ignis agit per partes intermedias, etiam si hæc non operentur in medio. Cum ergo illi radij contigui sint usque ad aërem eis carentem, poterit crystallos immediâtè suis radijs producere alios radios in aëre distantiori, licet nullos producat in spatio intermedio, ubi iam alias sunt radij directi.

Hæc responsio probat, ex hoc capite non repugnare, om lucem produci in aëre distanti, etiam si non produceretur aliquid in medio à luce speculi. Idèd melius & efficacius doctrina supra posita reicitur, quia manifestè est contra experientiam: apparet enim in ipso muro, ubi sunt radij directi Solis, multò maior post reflexionem ab speculo, ut quilibet facillè poterit obseruare; ergo etiam ipsi radij solares intenduntur ab speculo, & tamen est minor lux in illo quam in aëre, iuxta dicta supra; ergo simile agit in simile.

Idèd concludo dicendum, intensionem illam maiorem ab ipso Sole immediâtè produci, posita, tamquam conditione, existentia crystallos naturâ suâ reflectentis: licet enim in eâ crystallo non producat intensionem lucem quam in aëre, eod quod non sit capax in se; quia tamen est corpus reflexium lucis, simul cum illâ Sol ipse intendit lucem eâ viâ quâ fit reflexio. Nec mirandum est, si Soli ea productio tribuatur, quandoquidem nulla alia causa esse potest: ostendi enim supra numero 119. & 124. specialiter in luce ipsâ non intendi à simili.

Contra hæc obiectes grauitèr Primò: Licet hæc possint utcumque in reflexione explicari, non tamen in refractione radiorum, quando v.g. per crystallo traicitur maior lux in corpus post illam positum quam sit lux aëris illuminati à Sole, tunc enim illa maior lux quæ traicitur, producit à luce crystallos, & consequenter videtur intendere passum supra seipsam. Respondet, dupliciter posse crystallo interponi, Vel ita ut sit omnino plana, & Solem rectam aspiciat, & tunc semper traicitur per illam minor lux in charitam, vel quodcumque aliud corpus, quam per aërem (ut experientia constat:); & hinc confirmo euidenter meam doctrinam paulò antè datam, scilicet, crystallo non esse tam diaphanum & capax lucis quam aërem. Secundo modo potest crystallo interponi ita, ut sit concava aut ovalis; tunc autem fateor per illam maiorem lucem in corpus sequens traici: cuius ea est ratio, quod radij illi, vel illa lux, quia non potest rectam intrare per totam crystallo, operatur in unam partem mediam in quam omnes radij quasi coniunguntur & augetur lux; hinc autem prouenit ea maior lux, quod ex Subsectione sequenti melius intelligetur.

SUBSECTIO TERTIA.

Aliqua difficultates contra precedentem doctrinam.

PRIMA fit, quia lux non pergit per motum localem, ut propterea, quæ non potest transire per vnā partem, debeat deflectere in alteram; sed per productionem protenditur: quando autem impeditur alicubi ulterius producere, cessat ibi actio, nec pergit ulterius. Respondeo, idem quod debebat fieri, si per motum localem ea actio protraheretur, fieri per productionem; ideo nego obiectioni, cessare ibi actionem: non enim cessat, sed quod productiua erat causa viā rectā, producit reflectendo.

145 Video hic posse obici, etiam per illam crystallum quocumque modo elaboratam, posse lucem lineā rectā per omnes partes intrare, quia semper omnes illæ partes manent diaphanæ. Cur ergo lux confluit ad vnā solam? Respondeo, hanc esse experientiam, cuius non potest à nobis vlla ratio reddi, nisi dicere Solem pendere à planā crystallo, ut à conditione, ad hoc ut æqualiter suos radios transmittat.

Secunda præcipua in hac re difficultas fit, quia hinc sequitur simile agere in simile: nam omnes illæ partes lucis, seu radij solares, qui rectā intrare non potuerunt, intendunt medium illud supra se; in eo enim producant maiorem lucem, quam quælibet habeat. Huic argumento responsum est supra, maiorem illam lucem produci ab ipso Sole, quod ab omnibus debet concedi, his exceptis, qui dicunt, simile agere in simile, quod tamen falsum esse supra satis ostensum est. Est autem difficultas, cur Sol in eo casu producat eam intensiorem lucem: non enim inuenit maiorem capacitatem in subiecto, ut supponimus, non fit magis vicinus; quid ergo eum determinat ad maiorem lucem producendam, vel post crystallum, vel in medio crystalli, aut in parte ipsius unde fit reflexio? Quod enim radij illi vel lux illa vicina non possit se æqualiter diffundere, quid ad Solem, ut ideo ipse producat intensiorem in eo medio, quam in aëre sibi viciniore? Vel si ideo eam maiorem producat, quia impeditur alibi; ergo quandocumque interponitur corpus impediens productionem lucis in vnā parte, deberet in alterā parte vicinā intensior produci, quod est aperte falsum.

146 Fortè aliquis, putans accidens migrare è subiecto in subiectum, crederet, se huic satisfecisse difficultati, dicendo, lucem omnem, quæ erat in aliis partibus, confluere ad punctum illud ubi conueniant omnes radij, ibique facere maiorem intensiorem. Verum adhuc, eo principio falso admissio, difficultas tota integra manet: nam aliquando, imò sæpè, non fuerat antea producta circumcincta lux, quæ posset migrare ad illud punctum. Pone crystallum iam ita dispositam versus Solem orientem, in momento temporis producitur per crystallum in eo medio lux illa maior, quæ non potuit in instanti per motum localem è subiecto in subiectum transire, nec etiam de facto vlla alia lux fuit producta in aliis subiectis. Secundò ea doctrina non potest hic habere locum, nam lux illa non potest seipsam ab vno

subiecto in aliud mouere, nec est ibi agens à quo moueatur localiter.

Secundò alij possent dicere, ea corpora esse productiua lucis, si concurrat simul cum eis alia lux. Hæc etiam doctrina, ut sine fundamento vllò ficta, reiecta est à nobis supra: nunc addo, per eam non solui difficultatem, nam tunc rogo, Cur ergo crystallus plana transmittens lucem non etiam tunc producat maiorem quam aër? habet enim omnia requisita, nempe & suam virtutem, & inuatur à luce Solis, & aër est capax. quomodo ergo non maiorem sed maiorem lucem producat? vel quid efficit, quæso? quod sit excavata aut oualis, ut ipsa sit productiua intensiorem lucis? Huius difficultatis clarissima esset solutio, dicere, posse agens agere in simile saltem in luce; hinc enim faciliè explicantur quædam quæ difficultatem faciunt in ea experientia. Primum est, à quo proueniat ea maior lux: potest enim responderi, prouenire ab omnibus illis partibus crystalli, quæ non conueniunt simul in vno punctum. Licet enim in se quælibet sit minus intensa, omnes tamen simul faciunt maiorem intensiorem. 148 Explicatur Secundò, cur, quando crystallus est plana, & per totam intrat lux, non fiat ea maior intensio. Ratio enim est clara, quia scilicet tunc quælibet pars crystalli agit in aliam aëris sibi correspondentem; ideoque nulla intenditur supra quamcumque aliam: quando verò impeditur, intrare lux rectā per totam crystallum, omnes partes conueniunt ad producendum in vno loco totum quod debebant in diuersis, ideo ibi plura producant, & passim intenditur supra quodlibet agens seorsim sumptum. Tertiò hinc intelligitur, cur ea maior lux non fiat in quacumque distantia ab ipsa crystallo, sed in ea in qua quasi definit in puncto, & quod concurrunt lineæ à tota crystallo, quia scilicet ad illud solum punctum omnia agentia simul concurrunt propter lineas quæ ibi terminantur; in antecedenti verò aëre minor est lux, quia non omnes partes crystalli agunt in illum aërem. Tandem hinc explicatur, 149 quomodo, cum, ut dixi supra, crystallus in se non recipiat maiorem lucem, faciat tamen eam maiorem intensiorem, quia scilicet omnes partes concurrunt ad vnā, ideoque licet quælibet sit in se minor, omnes tamen maiorem producant lucem.

Hæc doctrina videtur satis per se clara, est tamen contraria his quæ supra docuimus, probantes, simile non agere in simile, neque duas candelas agere in se intendendo seipsas. Ideò tandem concludo, id reducendum in ipsum Solem, qui, posita eā diuersa collocazione partium crystalli, transmittit per illam fortiores radios quam sint illi qui in aëre vicino sunt, sicuti de reflexione paulò antè dixeramus. Nec mirandum est, si causa physice sæpè ex talibus conditionibus pendeat ad operandum intensius vel remissiùs, & aliquando ad simpliciter operandum: nam, ut milies iam repetij, etiam à conditione non existente actu pendere solent.

Rogabis, cur speculum indirectè aspiciens solem, binas sui faciat reflexiones in muro, aut in loco minus claro. Respondeo, id prouenire à duabus superficiebus speculi, scilicet à superiori, à qua, eo ipso quod non planè recta obijcitur Soli, fit reflexio, item & ab vltimā, quæ tangit stan-

num vel argentum viuum: vnde, quando crystallus non habet retrò stannum, facit vnam tantum reflexionem à superiori solâ superficie, quæ etiam eo ipso est minùs intensâ. Nomine *superficiæ* non intelligo planè rigorosam superficiem; fortè enim ex mediâ crystallo fit vna reflexio, secunda verò ex alterâ profunditate. Hinc etiam fit, vt si rectâ aspiciat Solem speculum, non faciat nisi vnam, eò quòd tunc radij in primâ superficie intrant rectâ, nec reflectuntur nisi ab vltimo puncto.

Obijcies tamen: Si in priori casu lux illa, tangens superficiem primam, non intrat vsque ad stannum, ideoque reflectitur, non poterit intrare lux vsque ad vltimam, & consequenter nec fiet ab vltimâ reflexio vlla. Probo consequentiam, quia lux illa ad vltimam non potest intrare nisi per primam, sed per primam non intrat, ergo ¹⁵¹ per nullam. Respondeo, non ideo fieri reflexionem, quia non possit lux intrare per primam superficiem; si enim hæc esset ratio, obiectio esset euident: fit ergo reflexio, quia ex illâ superficie, sic lateraliter respiciente Solem, incipiunt duæ lineæ rectæ versùs duas partes, vna ad interiorem partem vitri, altera ad murum. Est autem natura lucis, vt ad lineam rectam semper producat. Ita autè ibi incipiunt duæ illæ lineæ, vt neutra ex illis sit rectâ ad Solem ipsum: vnde ex eâ superficie infringitur linea quæ venerat, & incipiunt duæ nouæ: quando autem rectâ respicit crystallus Solem, tunc ea linea rectâ quæ venit à Sole, etiam rectâ intrat in speculum, ideo, vt dixi, non facit nisi vnam reflexionem: illa autem linea, quæ intrat in primo casu vsque ad stannum, inde rursum lineâ rectâ murum versùs producit nouos radios secundarios.

Explicato modo quo reflexio fit, dubitari potest, cur potius ex vno corpore quàm ex alio fiat, & cur non fiat ex aëre, quandoquidem est magis ¹⁵² diaphanus quàm crystallus vel aqua. Respondeo, ex hac ipsâ ratione dubitandi me inferre solutionem huius dubij: aër ergo quia perfectè diaphanus, numquam impedit lucem in viâ rectâ, ideoque numquam causat reflexionem, quæ causatur ex eo quòd ob crystalli diuersam positionem impeditur intrare radius lineâ rectâ, & tunc incipiunt nouæ lineæ, vt paulò antè dixi. Et patet manifestâ experientiâ: aliquando enim intrant, aliquando vero non, solâ variatâ positione crystalli.

Sed vrgebis: Crystallus Soli perfectè obiecta, si retrò ponatur aliquod corpus obscurum, facit reflexionem; ergo debet etiam fieri ex ipso aëre, posito eodem corpore obscuro retrò, tunc enim nec positio crystalli, nec maior eius lux videtur posse esse causa talis reflexionis, nam & lux in ipsâ est minor quàm in aëre, & lineâ rectâ Solem aspiciat, sicut aër.

Hæc est eadem ferè quæstio cum eâ de reflexione specierum visus, cur scilicet, quandoquidem non minùs sunt speciei in aëre quàm in crystallo, reflectat tamen crystallus suas, non verò aër; cui non satisfaciunt communis responsio, ¹⁵³ scilicet ideo id fieri, quia impediuntur speciei crystalli vltèriùs pergere: hæc, inquam, solutio non satisfacit, quia etiam speciei aëris, quæ essent in crystallo, impedirentur ite vltèriùs ab eodem corpore retrò posito, vt paulò antè in obie-

ctione vrgebam, & tamen non reflecterentur; ergo. Respondeo, ergo qualitates, vt reflectantur, petere discontinuari à corpore per quod venerant. Cum ergo à crystallo discontinuantur tam speciei intentionales de obiectis, quàm solares radij, & omnis alia lux, inde fit vt ex crystallo reflectatur, & ex alio corpore diaphano; at ex aëre non reflectuntur, quia in ipso non discontinuantur.

Sed obijcies: Etiam discontinuantur radij in ipso muro, vel chartâ, cur ergo non reflectantur inde, sicut ex crystallo? Respondeo, ideo, quia reflexio requirit corpus leuigatum valde, quòd non habet charta, & alia corpora. Præterea fortè alia corpora in solâ vna superficie recipiunt lucem, ideoque non possunt tam benè reflectere sicut crystallus, quæ in se tota recipit illam lucem. Sed hæc ratio secunda suas patitur difficultates.

Rogabis, quid efficiat ea discontinuatio, vt sit conditio ad operandum per reflexionem. Putarem ideo, quia cum in eo corpore per modum cuiusdam totius de nouo ea qualitas existat, nihilque vltèriùs possit producere, ne maneat sine omni actione, reflectitur supra aërem; ex aëre verò non fit, quia tota illa qualitas aëris iam aliquid produxerat, ideo quasi non ita propendet in nouam actionem. Quòd si hæc ratio non placet, non video aliam, nisi id reducere in naturam earum qualitatum.

Rogabis tandem, an reflexio caloris, quæ sentitur & iuxta aquam & iuxta terram, fiat eodem modo quo fit reflexio lucis, an verò sit alia causa illius. Respondeo, reflexionem caloris oniri, eò quòd aër iuxta terram & inter montes calidior sit, quia exhalationes, quæ à terrâ oriuntur, illum calefaciunt, ideoque multò maior calor sentitur in locis profundioribus, quàm in altioribus. Vt enim dicemus infra, aër est in summo frigidus; ¹⁵⁴ quare quò magis accedit ad propriam regionem, maius habet frigus, quia magis est distans à contrarijs agentibus; non ergo mirum, si iuxta terram maior sit calor. Secundò, aër ille in vallibus minùs mouetur quàm in locis apertis & alijs, vnde melius retinet calorem acceptum à Solis radijs; vbi autem magis mouetur, ipsa agitatione magis temperatur, & frigit, vt quando astate ventis labro mouetur, vt aliquantulum Solis calorem temperet. Deinde eo ipso quòd per reflexionem intenditur lux, & noui radij solares producuntur, etiam intenditur calor, quia radij illi solares sunt productiui caloris; lux enim in omnium sententiâ virtualiter continet calorem. Quòd si radij solares per crystallum transmissi accendunt stupam, non mirum si ijdem radij ex aquâ & terrâ reflexi valde augeant aëris calorem.

SVBSECTIO QVARTA.

An detur quies in puncto reflexionis.

¹⁵⁵ Hic solet fusè disputari, an detur quies in puncto reflexionis, v. g. quando proiecta pila ac impedita vltèriùs pergere, resilit ex muro, an tunc aliquantulum quiescat in muro. Quæstio est, meo iudicio, parui momenti. Negant nonnulli, vllam esse quietem: nam quando occurrat lapis grauis descendens pilæ leui ascendenti, non sinit eam quiescere, alioquin lapis ipse retardaretur ab illâ pilâ. Sed hoc argumentum nihil

SECTIO IX.

De Antiperistasi.

hil valet, quia potest dici, eam pilam habere quietem in puncto reflexionis, quatenus eidem lapidi, à quo reflectitur, per morulam aliquam adhæret, siue lapis moueatur siue non. Alij verò affirmant, dari eam quietem, quia aliàs pila infecta atramento non posset murum inficere, nisi aliquantulum quiesceret. Sed neque hoc argumentum urget: potest enim responderi, murum ab atramento ibi quiescente non à pilâ propriè maculari. Secundo, etiam si ea macula prouenisset à pilâ, potuisset efficienter in instanti produci, nec fuisse propterea necessariam ullam morulam.

157 Secundo arguitur: Quando pila tangit murum, comprimuntur aliquantulum partes pilæ; quando autem desiliunt, iterum dilantur: atqui non potest statim in instanti intrare aër ad occupandum spatium inter pilam & murum, ergo non potest in instanti desilire. In primis hoc argumentum etiam probat, neque in instanti pilam attingere murum: nam cum sit rotunda, prius attingit secundum partem quasi indiuisibilem, & ab hac pellitur aër foras, qui dum transit, impedit ne partes aliæ tam citò accedant, & consequenter ne tam citò tangant murum, fiatque pilæ compressio. Respondeo ergo ad argumentum, à doctis, non dari quietem in puncto reflexionis, non negari, aliquas partes corporis quiescere in eo puncto, quando corpus est tale quod comprimitur dum tangit; addo tamen, illam ultimam partem eius corporis, quæ ultima tetigit, & in quam primò potest intrare aër, non quiescere, sed statim instanti sequenti iterum retrahi, & sic successiue ceteras.

158 Maior videtur esse difficultas, si tangat corpus perfectè planum aliud perfectè planum; non enim potest aër, qui est in medio in instanti, exire inde extra totum spatium quod tangit lapis; ergo non potest in instanti tangere planum, & in instanti resiliere. Hæc tamen obiectio non tam probat, non posse in instanti resiliere aut tangere, quam non posse simul omnes partes illius corporis plani aliud planum tangere, & consequenter nec simul resiliere; sed debere prius per vnam partem extremam eleuari: vt quando ex aquâ aliquis æqualiter conatur eleuare asserem planum, non potest, propter vacuum, quia non potest in instanti aër intrare ad medium tabulæ. Quoad punctum verò reflexionis, de quo hic, respondendum est sicut paulò antè ostendi exemplo pilæ.

159 Tertiò potest argui in sententiâ Aristotelis: Si corpus statim in instanti recederet ab altero, sequeretur, dari duo instantia continua, quod est falsum. Probat sequela, quia in primis daretur vnicum illud instans in quo tetigit murum; tetigit enim superficiem indiuisibilem, quod debuit necessariò fieri in instanti; item recessus ab indiuisibili debuit etiam fieri in instanti, quia non potuit deseri res indiuisibilis successiue: ergo fuerunt instantia duo immediata, vnum in quo tetigit, alterum in quo deseruit. Hoc argumentum non caret vi, admissâ eâ sententiâ. Ego autem in meâ, in quâ etiam in motu recto morulas admitendas docui, non grauâtè concedam, aliquando in puncto reflexionis dari quietem: non video autem, cur necessariò debeat dari, & non possit in instanti iterum recedere, modo tamen explicato in solutione secundum argumenti.

ANTIPERISTASIS est intensio vnius contrarij ad præsentiam alterius illud circumdantis, vt cum hieme aqua putealis calefit, æstate verò frigescit. Huius antiperistasis inquirimus causam, & modum quo fiat.

Suppono, eam verè dari, contra nonnullos Philosophos eam negantes, aientefque idèd hieme aquam putealem sentiri calidam, quia gustus & tactus habent frigiditatem, æstate autem sentiri magis frigidam, quia prædicti sensus habent maiorem calorem. Sed certè hi Auctores falluntur euidenter: quis enim non videat, quantumuis æstate habeamus magnum calorem, adhuc perfectè nos distinguere per sensum aquam frigidam à calidâ, aut à minus frigidâ? imò, quò maiorem habemus calorem, eò aquam minus frigidam apparere, est certo certius. Idem est è contrario in hieme. Præterea, quantumuis quis in hieme, vel quia applicatus fuit ad ignem, vel aliam ob rationem, maiorem habeat calorem in manu aut ore quàm in æstate, si tamen gustet aquam recentè è puteo profundo extractam, illi apparebit calida, & si æstate ob aliam rationem in se frigidus sit, adhuc illi aqua fontium & puteorum apparebit frigida. Adde, si quis æstate valde subterranea profunda loca ingrediatur, statim ibi amittere calorem, & infrigidari, ita vt sapillimè frigus illud valde noceat sanitati, hieme autem è cōtrario calefieri; ergo quia æstiuo tempore frigidiora sunt subterranea, hieme autè calidiora. Certè id per se tam clarum est, vt non videatur ab illo posse negari. P. Suarez, quem referi & sequitur Hurtadus Disp. 9. Phisicæ §. 87. cum alijs pluribus, docet, causam antiperistasis esse, quia hiemali tempore propter terræ compressionem igneæ exhalationes in terrâ à Sole productæ nequeunt foras egredi, ideoque ab illis terram calefieri; æstate autem, quia dilatantur pori, foras illas exhalationes egredi, quibus expulsi, terram & aquam à seipsis in frigidari.

Quoad ultimam partem de terrâ, hæc doctrina in nostris principijs sustineri nō potest: ostendit enim infra, terram à seipsâ habere calorem, non frigus; ergo est impossibile eam æstate à se ipsâ infrigidari, etiam si sine exhalationibus igneis manserit. In aquâ locum habet P. Suarezij doctrina. Cum enim in se habeat frigiditatem, saltem prope summam, non mirum, si à contrarijs expedita, frigiditatem propriam intendat.

Hinc autem posset quis reddere rationem, cur terra sit frigidior in æstate, scilicet ab aquæ frigiditate. Sed contrâ, cur enim non potius aqua calefit à calore terræ, quàm è contrario: siquidem ex se tantum terra habet calorem, quantum aqua frigus.

Quoad punctum ergo de terrâ dicendum est, eam non augere frigiditatem in æstate per antiperistasin, quia antiperistasis est, vt diximus, quando ad præsentiam contrarij vnius aliud intenditur; terra autem non est contraria Soli in nostrâ sententiâ, est enim calida naturâ suâ (vt infra dicemus) calor autem Soli non est contrarius,

rius, ergo licet terræ frigiditas æstate augeatur ad præsentiam Solis, tamen illud non fit per antiperistatam propriam, sed alio modo. Hic autem videtur esse, quod cum aer subterraneis locis inclusus naturâ suâ frigidus sit in summo, tunc autem sit immunis ab igneis exhalationibus, seipsum in-
frigidat, & simul terram, quæ admixta est plu-
mo aëri, & aquâ, quæ etiam ex se frigida est.

Dices Primò, difficulter explicari, quâ ratione æstivo tempore non generentur infra terram tot exhalationes, quot hieme, præsertim cum æstate propinquior sit Sol eas generans quàm hieme; quæ difficultas etiam probat, aquam calidiorem futuram infra terram in æstate, quàm in hieme.

164 Respondeo, hieme esse frequentiores multò plu-
uias, quàm æstate: eas autem pluuias, cum se-
cum calorem ex nubibus afferant, præstare ma-
teriam accommodatiorem exhalationibus igneis;
æstate autem (quia licet Sol propinquior sit, sunt
tamen pluuiæ nullæ) deesse materiam ad eas ex-
halationes de nouo producendas; quæ autem
hieme productæ sunt, foras egrediuntur, ut dixi
suprà, eo ipso quod calore aperiuntur pori, ideo-
que ferè nullæ sunt in æstate, multæ autem
hieme.

Dices Secundò: In hieme per puteos, & alias
cavitates, quæ sunt facis magni pori, possent exire
exhalationes igneæ, si quæ sunt; ergo tunc etiam
terra deberet esse frigida, non secus ac in æstate.

165 Respondeo, licet puteus sit in se magna cavit-
as per quam possent exire exhalationes, quia tamen
sunt valde rari, & reliquum spatium est clausum,
absolutè terram tunc exhalationes in se continere,
ideoque ab eis quodammodo reddi calidiorem.

Dices Tertio: Istæ exhalationes videntur sine
fundamento fingi; quis enim eas videt aut expe-
ritur? vel unde potest earum existentia probari?
Respondeo negando gratis positi: constat enim
manifestâ experientia, in multis locis esse tantas,
ut in infinitas penè flammæ prorumpant; ergo
in alijs possumus aliquas tales admittere, licet
non tam potentes. Materiam autem dixi esse &
aquam & terram: causæ autem sunt influxus cæ-
lestes, qui ibi interiùs metallâ producant, item
varia corpora virtualiter calida ibi inclusa.

Dices Quarto: Quomodo ergo possunt in
æstate omnes illæ exhalationes exire foras? Re-
spondeo, non planè omnes foras exire, sed multò
plures quàm in hieme, quod sufficit ut subterra-
nea sint frigidiora tunc quàm in hieme.

166 Rogabis, cur, quando quis niuem in manu ge-
stauit, eamque dimittit, in se sentit maximum
calorem. Ratio dubitandi est, quia nix non po-
test augere vires caloris, sed potius minuere; ergo
videtur non posse sentiri in manu maiorem ca-
lorem post tactum niuis, quàm antea.

Pro solutione aduerte Primò, in rebus quæ
non sunt caloris productiue, non habere locum
prædictam experientiam; neque enim ferrum
candens, quia niui applicetur, postea maiorem
habet calorem: solum ergo prædicta experientia
intelligenda est in rebus ex se productiuis calo-
ris, ut v.g. in animantibus.

Aduerte Secundò, etiam in his non habere lo-
cum prædictam experientiam si nix maxima sit,
& diu applicetur viuenti; tunc enim expellit om-
nem calorem viuents, ita ut emoriantur membra
propter frigus, potius quàm augeatur in eis calor.

Ex his duabus obseruationibus respondeo, 167
ideo in prædicto casu sentiri postea manus ar-
dorem, & quia per poros ingressæ sunt plures par-
tes aquæ, quæ cum, recedente niue, à calore na-
tuo hominis recipiant magnum calorem, tor-
quent ipsum viuens; præterea sanguis, qui con-
fugerat ad cor, statim ut separatur nix, maiori
cum copiâ ad manus reuertitur: sicut videmus, ut
primùm quis repentino casu terretur, omnem
sanguinem à reliquis partibus corporis ad cor
confugere; postquam verò animum recuperauit,
sanguinem redire cum maiori copiâ, imò & re-
dire calidiorem, quia à cordis calore auctus est
sanguinis calor: non ergo mirum, si tunc cale-
fiat maximè manus ex aduentu calidioris san-
guinis.

Rogabis Secundò, vtrum in æstate maior sit
etiam verò minor calor stomachi animalis. Com-
muniter dicitur maior in hieme quàm in æstate
propter antiperistatam; ideoque facilius dicitur
concoqui cibi hieme quàm æstate: censeo ta-
men, oppositum multò esse probabilius, quod
probo aperte Primò, quia omnes cibi calidiores, 168
& calidiora condimenta, item vinum albi, quia
calidius est, est multò aptius pro hieme quàm
pro æstate, & contrario verò æstate aptissimi sunt
omnes cibi frigidi, ergo quia hieme minor ca-
lor est stomachi, ideoque debet nutrimentis frigidis
temperari: alioquin esset maxima amentia, quan-
do calor stomachi est minor, & quia exiguis, in-
sufficiens ad perfectam concoctionem, tunc illi
applicare cibos frigidiores; quando autem calor
esset excedens, illi applicare cibos calidos: sicut
si quis ad extinguendum ignem alium ignem ap-
plicaret, & ad minuendam niuis frigiditatem,
nouam niuem. Secundò idem probatur, quia
nulla est causa, à quâ in hieme possit maior sto-
machi calor provenire. Etenim quando princi-
pium aliquod continenter ab agente contrario
circumdat, non potest tam perfecte operari,
& tam intentum esse, quàm si eo contrario care-
ret: aqua enim si applicetur vel Soli, vel igni, ca- 169
lidior erit, quàm si sola relinquantur, ergo idem
erit in calore animalis; quod vel inde constat, quia
corpus hominis maiorem calorem habet in se
saltem in partibus exterioribus quas sentimus, in
æstate, quàm hieme; ergo quia calor interior est
maior: neque enim calor aëris in æstate est ita in-
tensus, ut ab eo possit summus calor producti,
præsertim cum in vestibus, quæ propinquiores
sunt aëri, non sit tantus calor; ergo prodit ille
calor à calore intrinseco.

Dices: Eo ipso quod foras prodit, intus minor
manet. Sed contra, quia non prodit calor per
motum localem, saltando ex subiecto interiori
ad exterius; si enim hoc modo fieret, haberet
locum tua responsio: sed prodit per productio-
nem, id est, quia producit à calore interiori.
Si ergo calor interior fortius operatur in æstate
quàm in hieme; ergo maior est in æstate: nam à
posteriori, à vehementiori effectu rectè arguitur
maior causæ vehementia.

Ad rationem in oppositum respondeo, con- 170
cedendo perfectius concoqui cibos in hieme
quàm in æstate, nego tamen id à maiori calore
stomachi provenire; imò censeo, propter excel-
sum

sum caloris non adeo recte fieri concoctionem in ætate. Ratio est, quia ad concoctionem concurrunt primæ qualitates in gradibus homini debitis, seu in mensurâ ad iustitiam, vt dicunt Medici, quod si aliqua ex illis qualitatibus, etiam si sit calor, nimium excedat, sicut nocet sanitati animalis, ita & nutritioni. Quod euidenter confirmatur: quis enim negabit, maiorem esse calorem per totum corpus etiam in ipso stomacho hominis in ardentissima febre decumbentis, quam hominis sani? & tamen ille maior calor non iuuat, sed potius impedit concoctionem & nutritionem, quæ melius fit ab homine sano, & minus calido; ergo excessus caloris vel per se vel ratione aliarum fortè qualitatum quas causat, impedit concoctionem. Idem dico cum proportione de calore stomachi humani in ætate.

SECTIO X.

Virum idem possit agere in seipsum.

171 **N**ONnulli impugnant sententiam à nobis explicatam & defensam de causâ antiperistasis; censent enim, nihil posse agere in seipsum; ergo quantumvis aer vel aqua maneat sine contrariis in ætate, non poterit suam frigiditatem augere; aliunde ergo petenda est ratio antiperistasis. Porro nihil posse agere in seipsum probant, quia nihil potest esse simul in actu & potentia ad eundem effectum: at si aliquid in se produceret, esset ex hac parte in actu, aliunde verò, quatenus illud potest producere, esset in potentia; ergo simul esset in actu & potentia.

Valde familiaris est multis Auctoribus confusio veritatis æquiuocatione verborum. Illud in potentia dupliciter potest vsurpari. Vel prout dicit virtutem operandi: vt sic autem, quomodo, quæso, repugnat, eum qui habet virtutem operandi, simul esse in actu operationis? namquid non omnes causæ secundæ, & Deus ipse, quando operantur, simul sunt in actu operationis, & in potentia & virtute ad operandum; idem commune & certum axioma docet, ab actu ad potentiam bonam esse consequentiam affirmatiuè. Est actus, ergo potentia. Hoc autem solum sequitur ex eo quod agens in se agat; quid ergo id habet difficultatis? Aliter potest accipi esse in potentia, id est in carentia actus: vt sic autem, fateor repugnare esse in actu, & in potentia, hoc tamen nec per somnium sequitur, ex eo quod agens agat in seipsum. Certè, si hæc obiectio aliquid probaret, etiam persuaderet, materiam non posse in se materialiter causare formam, quod contra ipsos est; quia etiam ex hac parte materia esset in potentia, quia etiam habet virtutem causandi materialiter seu recipiendi, & simul in actu, vt ipsi inferebant.

Porro, posse aliquod agens in seipsum operari, manifestè ostendit contra ipsos experientia, quâ videmus, aquam ab igne separatam, propriam frigiditatem in se reproducere. Idem est in animali recuperante propriam virtutem proprium calorem, aliquantulum diminutum ab agente extrinseco: præterea omnia agentia produciunt suos actus, quod ostendimus fusiùs in libris de Anima. Item 173 lapis, si non impediatur, se ipsum mouet in centrum, ignis sursum, non est ergo hinc impugnan-

da nostra sententia. Distinctio autem, quæ requiritur ad operandum, non est inter subiectum recipiens effectum, & inter causam illum producentem, sed inter effectum productum & causam, de quo fusiùs in Physicis.

Sed hinc insurgit difficultas: Ergo poterit aer cum vno gradu lucis seipsum intendere vsque ad octauum, quod videtur falsum. Sequela probatur, quia in primis, vt proximè diximus, calor potest operari in proprio subiecto, aliunde autem in nostra sententia quilibet gradus caloris continet etiam octauum, cum sit illi omnino similis; ergo poterit illum producere. Neque hic potest 174 recurri ad similitudinem agentis cum passio, eo quod non agat in simile: nam cum non sit distinctum agens à patiente, non potest habere locum ea ratio non agendi in simile, etiam si posset dici, vnam gradum caloris in proprio subiecto non posse amplius producere, eo quod intenderet supra se, quod videtur esse contra naturam agentis. Sed quidquid de hoc sit,

Respondeo Primò, retorquendo argumentum contra eos, qui dicunt, gradus esse heterogeneos; ipse enim bene & merito arbitrantur, quemlibet gradum lucis esse perfectiorem quolibet gradu caloris, & continere illum, & tamen non ideo primus gradus lucis sufficit ad producendum sex gradus in subiecto in quo est; ergo non quia primus gradus sit æquè perfectus cum octauo, id eo potest producere in proprio subiecto vsque ad octauum.

Respondeo Secundò, has qualitates non esse operatiuas alterius similis qualitatis in proprio subiecto, sed in extraneo: frigus enim niuis ab ipsâ substantiâ niuis produciuntur, in alio verò subiecto produciuntur à frigore niuis. Idem est de reliquis. Quare licet subiectum habeat vnicum gradum lucis, adhuc non potest in seipso alios 175 producere. Ratio à priori fortè est, quia operari immanenter in seipso, perfectior modus est, quàm operari transeunter in alio: vnde licet calor habeat virtutem ad producendum in alio subiecto calorem, non tamen illam habet ad illum producendum in seipso. Habet quidem virtutem ad producendum in seipso alias qualitates imperfectiores ipso calore, vt lux ad producendum calorem, quia perfectio proueniens ex nobiliori modo operandi, temperatur ex imperfectiori termino; ad producendum autem terminum sibi æqualem in seipso, non habet virtutem, ideoque non potest seipsum intendere, nisi per principium multò perfectius ipsâ qualitate intensâ, sicut aqua est multò perfectior frigore, ideoque potest illum producere in se. Lux, etsi perfectior calore, quia tamen exiguis hic excessus est, non potest per primum gradum sui quoslibet calores producere, sed fortè ad quartum caloris requiritur tertius lucis, & sic de reliquis.

Dixi paulò antè, fortè hanc esse rationem à 176 priori: nam probabiliùs id reduciuntur in proprias naturas eorum accidentium. Etenim licet, iuxta dicta suprâ, perfectior sit modus operandi ad intra, quàm producere in alio; non propterea infertur, Angelus v. g. potest producere in se intellectiones; ergo potest easdem vel alias similes producere in alieno etiam subiecto: cuius rei non potest esse ratio maior operationis perfectio, quia potius esset minor perfectio in alio eos producere;

ducere; ergo ex maiori vel minori operatione transeunte nil concluditur.

Adde, fortè etiam aliquem dicturum, operari in se esse minùs perfectum modum, quia dicit mutationem sui, quàm operari in alio quod hanc mutationem non includit. Sed de hoc alibi.

SECTIO XI.

De Resistentiâ.

ALTERATIO impediri solet per resistentiam passî, unde post alterationem, oportet aliquid de resistentiâ dicere. Resistere idem est, ac impedire actionem agentis, ut quando quis retardat imperum alterius conantis eum eo loco mouere. Hoc etiam contingit suo modo inter agentia naturalia: lignum enim humidum magis resistit igni, quàm aridum vel stupum.

177 Duplex est resistentia, Vna *positiua*, quando passum producit in contrario agente qualitatem illi oppositam; quò pacto resistit nix igni, illum in frigidando. Alia est *quasi negatiua*, quando sine operatione contrariâ ex propriâ naturâ passum retardat actionem agentis; quò pacto resistit saxum grande impulsui impresso ab homine, quo etiam pacto resistit adamas contrariis agentibus, in quâ nec saxum nec adamas quidquam agunt. Hæ duæ resistentiæ sunt separabiles inter se: etenim calor resistit operando, adamas præcisè negatiuè. Possunt etiam ambæ coniungi in aliquo passio. Hæ resistentiæ in actu primo non distinguuntur ab ipsis formis, sicut virtus productiua non distinguitur à substantiâ causæ: in actu verò secundo addunt actualem cessationem operationis, quæ potest separari à resistentiâ in actu primo saltem diuinitus. Quantumuis enim saxum virtutem resistendi in actu primo contineat, adhuc tamen potest de potentiâ saltem absolutâ sine resistentiâ à leui impulsui hominis moueri; & lignum, quantumuis humidum, & potens ignis actiuitatem retardare, potest tamen diuinitus in instanti ab igne caleheri.

178 His positis, dubitabis Primò, vtrum ad agendum requirantur maiores vires actiue, quàm sit resistentia passî. Respondeo affirmatiuè, alioquin non posset in passum operari; certum enim est, maiorem resistentiam non posse vinci ab actiuitate minori, idè enim saxum resistit impulsui hominis, quia illius resistentia maior est quàm huius actiuitas. Sed aduerte, ut habeat agens maiores vires actiue, quàm passum resistentes, non requiri, qualitatem actiuam intensiorem esse resistenti; hæc enim resistentia & actiuitas prouenit etiam aliunde quàm ex intensiōe, ideoque frigus ut tria potest operari in calidum ut quatuor, de quo dicemus infra.

Secundò dubitabis, an omnes primæ qualitates resistentes sint etiam æqualiter actiue. Vera & communis sententia est negatiua: etenim calor, qui maximè est actiuus, minimus est in resistentiâ; è contrario autem siccitas minor in actiuitate, maior in resistentiâ; frigus, quod secundo loco est actiuum, tertio est resistituum; humor denique penultimo loco actiuus, secundo resistituius.

179 Aduerte, hæc dici in communi sententiâ, docente, siccitatem & humorem esse qualitates accidentales distinctas, & etiam in sententiâ aiente,

eas esse actiue, etiam si non distinguantur à corpore humido. Quod enim fieret, quoad vim resistendi & operandi, per qualitates distinctas, potest fieri quodammodò per substantiam ipsorum corporum. Has qualitates esse inæquales in actiuitate & resistentiâ, facillè probatur: nam si ea quæ præcellit in actiuitate, præcelleret etiam in resistentiâ, semper victoriâ potiretur, nec vniquam posset à subiecto pelli, cuius oppositum docet experientia; ergo necessarium fuit, ut excessus vnius in actiuitate compensaretur per excessum alterius in resistentiâ, ut ita aquis viribus pugnarent, & iam hæc iam illa vinceretur.

Aduertatur huic doctrinæ Vallesius lib. 1. Controuers. Medic. cap. 5. cuius sententia potest hac ratione fulciri: Calor resistit, ut diximus, operando in agens, idem est de aliis qualitatibus; ergo quò calor magis actiuus est, eò magis etiam resistit, idem erit de aliis qualitatibus. Non cogit nos hoc argumentum à nostrâ sententiâ recedere, idè illi respondeo facillè ex suprà dictis, distinguendo duplicem resistentiam, aliam positiuam, & hanc fateor esse maiorem, quò maior est actiuitas passî; sunt enim idem actiuitas & resistentia positiua: alia est resistentia quasi negatiua, ob quam difficilius pellitur è subiecto qualitas, quin operetur aliquid in agens, cuiusmodi est resistentia adamantis, & hæc maior est in primis qualitatibus, quò minùs actiue sunt, difficilius enim pellitur è subiecto siccitas quàm calor, quantumuis hic fortius agat & velocius quàm illa, cuius ratio à posteriori suprà assignata est.

Circa ordinem verò suprà assignatum de actiuitate qualitatum harum, dubitant nonnulli, arbitantes, humorem esse magis actiuum quàm frigus, quia si humor esset minùs actiuus frigore, haberet minorem actiuitatem quàm siccitas habeat resistentiam, quia siccitas habet vim resistendi in summo, humor autem tertio loco est actiuus. Sed hoc argumentum probat multum, scilicet, humorem esse actiuum in summo, & magis quàm sit ipse ignis; aliàs non videtur posse adæquare resistentiam siccitatis, quæ est summa, nisi etiam humoris actiuitas summa sit: nec sufficit, si sit in secundo loco, ut ipsi contendebant. Omnes ergo debemus argumento respondere, scilicet, quamlibet qualitatem ex resistentiâ & actiuitate habere quinque gradus; calorem v. g. quatuor actiuitatis, vnum resistentiæ; siccitatem è contrario quatuor resistentiæ, vnum actiuitatis: quare, si humor non habet nisi duos siccitatis, habebit tres resistentiæ, & ita compensabitur excessus, & poterunt in se mutuo operari. Adde, resistentiam summam siccitatis non consistere in eo, quò nullatenus possit euinci, sed in eo quò difficilius vincatur: quare si humor valdè intensus continenter passio applicetur, tandem illud vincet, etsi difficulter, quod in propriam naturam earum qualitatum experientiâ cognitam reducendum est.

Tertiò dubitari posset, quâ ratione continetur prædicta resistentia, an possit esse in vno vel duobus instantibus, & postea interrupti. Ratio dubitandi est, quia non videtur maior esse ratio vnius instantis quàm alterius. unde vel videtur dicendum, in omnibus dari eam resistentiam, vel in nullo, quorum vtrumque falsum est. De hac difficultate egi ex proposito suprà Disputa-
tione

tionem 11. Sect. 3. ubi contra nonnullos ostendi, agentia naturalia non operari continenter, sed sepe interrumpere actionem: & idem est de resistentia, scilicet, aliquando ea resistere per decem instantia, amplius vero non posse, quod in eorum naturam cognitam experientia reducendum esse ibidem probavi, addidique ibi huius interruptæ actionis vel resistentiæ rationem à priori posse deduci ex limitatione agentium naturalium. Vide ibi dicta.

SECTIO XII.

De Reactione.

PRIMVS modus resistendi supra assignatus dicitur & est Reactio, id est actio passiva in agens à quo patitur: hunc iam explicare intendimus, quâ ratione fiat, & quam virtutem in causâ requirit. Et quidem dari eiusmodi reactionem, indubitatum est. Si enim aquam nimis calidam alteri frigida nimis coniungas, & frigida calefit à calida, & calida frigidat à frigida. Idem est, quotiescumque alia corpora habentia qualitates contrarias, coniunguntur, quæ mutuò temperantur; datur ergo reactio, id est actio passiva in agens. & hinc dicitur communiter, *omne agens in agendo reparatur*. Et hinc nascitur etiam hominis mors; exinguitur enim eius calor natiuus, dum in alimentum operatur.

Dicit quis: Eo instanti quo ignis v. g. agit in niuem, ignis agit cum omnibus suis gradibus caloris, ergo eo instanti non potest vllum amittere, ergo nec poterit repati à niue. Idem argumentum fit de omnibus aliis sequentibus instantibus, in quibus etiam agit ignis in niuem. Respondeo tamen, in meis principiis ignem non continenter agere, sed aliquandiu cessare: unde licet eo instanti, quo operatur, nil amittat, potest tamen amittere in alio in quo quiescit. & idem etiam de niue dicendum est. Secundò respondeo, eos, qui eiusmodi morulas negant, posse dicere, ignem non agere in niuem primo instanti cum omnibus suis gradibus, sed solum cum septem, unde tunc potest amittere octauum, qui non est principium operandi. Hæc solutio, licet teneantur eam dare qui morulas in eâ actione negant, est tamen valde difficilis: ignis enim quò plures habet gradus caloris, eò plus in primo etiam instanti operatur; ergo omnes illi in primo instanti iuvant ignem, & non soli septem: Cur enim ignis non vitur tunc pro priori naturâ ad operandum octauo, sicut septimo? Certe difficulter intelligitur, quomodo illi septem se pro priori naturâ disponant ad operandum, non verò cum eis octauus: ut vel hinc intelligas, vix posse sine eis morulis in actionibus & repassionibus, & aliis etiam materiis clarè discurre.

Modus, quo fit reactio, est idem quo fit actio quolibet, quia reactio est formalissimè actio, imò & eadem potest transire ab actione in reactionem per solam mutationem, aut cessationem actionis passivæ: quod enim addit reactio supra actionem, est quadam denominatio extrinseca sumpta ab alterâ actione contrariâ passivæ, quæ si cesset, iam non dicitur reactio, sed actio.

185 Circa virtutem verò in causâ requisitam est difficultas, quâ etiam videtur impugnari omnis

reactio. Vel enim passum & agens habent æqualem virtutem inter se, & ita neutrum in aliud operabitur; vel vnum ex illis habet maiorem & aliud minorem, & sic solum operabitur quod fortius est, quod autem debilius, præcisè patietur; ergo nullo modo potest fieri eiusmodi reactio. Respondeo, passum minus intentum in qualitate contrariâ v. g. intentum in frigore v. g. posse agere in passum intentum, v. g. in calidum ut octo, non quidem expellendo ab eo omnes gradus caloris, sed vel octauum vel septimum ad summum, quod experientia docet. Videmus enim, aquam bullientem temperari aliâ minus calidâ, etiam si non habeat tantum frigus, quantum feruens calorem. Ratio à priori est, quia ad producendum vnum gradum frigoris quo expellatur octauus caloris, suffiunt in agente tres vel duo gradus frigoris; potest ergo passum debilius operari in agens fortius. Quod etiam certum in aliis rebus: quantumvis enim fortior quis cum debiliore homine congregiatur, nec ab illo possit penitus superari, tamen ab illo repatiatur, & saltem vulneratur, licet leuiter, à pugnâ exhibit. unde ad argumentum in formâ respondeo, agens debilius non posse tantum agere in fortius, quantum fortius agit in ipsum, posse tamen aliquid; & hoc sufficere ad reactionem.

Sed vrgebis: Ergo potest idem passum simul moveri motibus contrariis. Pone enim ignem magnum niui applicatum, ecce pars ignis propinquior parti te accipit frigus à niue, sed etiam illa pars ignis accipit calorem ab alterâ parte ignis distantiori, ergo simul accipit duas qualitates oppositas, quod idem videtur in aëre medio inter niuem & ignem, ille enim & infrigidatur à niue, & calefit ab igne. Respondeo, negando sequelam: in illo enim casu ignis propinquior niui non accipit simul calorem ab alio igne, & frigus à niue, quod repugnat; sed nix vicina v. g. illi auferet vnicum gradum caloris, alie autem partes ignis eum defendent ne plures gradus amittat, & ne omnino extinguatur à niue: vel si fortè tanta sit aliarum partium ignis actiuitas & approximatio, quanta niuis contraria, tunc alie partes ignis resistent niui, ne vel vnicum gradum caloris ab eo igne possit auferre; ergo in eo passo non producunt simul agentia contraria simul contrarias qualitates, sed vel se omnino impediunt, & ita medium manet intactum; vel saltem agens simile passo illud defendit, ne tantum damnum ab hoste patiatur: ea autem defensio, fit non producendo, sed impediendo aduersarium. Idem est de aëre, & de quolibet passo inter contraria agentia constituto, in quo aëre malè quidam commentum sunt, produci à niue quantum v. g. gradum frigoris quem destruit ignis, & ab igne produci quantum gradum caloris qui destruitur à niue. Dico commentum sunt, quia reuera commentum est, dicere, simul & semel destrui antiquum frigus, & aliud etiam frigus produci: tolerabilius dicerent, si antiquos gradus caloris & frigoris in aëre existentes à niue & igne conservari dicerent. Sed nec hoc necessarium est, tum quia hæc qualitates à solo Deo conservantur; tum quia, ut dixi paulò antè, si ignis & nix sint æquè potentes, non immutabunt aërem: si verò vnum ex illis sit potentius, immutabit aërem, non tamen tam multum ac si non esset ibi aliud

contrarium. Ad operandum autem in distans, non est necessum ut operentur in medio, dummodò medium illud habeat qualitates illas similes; supponimus autem, aërem medium habere quatuor gradus caloris, & quatuor frigoris; ergo, ut nix producat in igne quatuor frigoris, & è contrario ignis in niue quatuor caloris, non est necessum illa operari in ipso aëre medio.

Ex his inferes, si calidum ut octo cum frigidum ut tria congregiatur, illud mansurum cum minori calore, & hoc cum minori frigore, quia in pugna propter reactionem quodlibet amittit aliquid qualitatis quā pugnavit.

189 Dubitari hic potest, an sit necessarium, omnem causam physicam, dum agit, simul repati. De hac questione vix aliqui ex professis, omnes tamen videntur supponere, necessarium id esse: imò aliqui ita rigore hoc accipiunt, ut quia in Venerabili Sacramento accidentia naturaliter operantur in passum approximatum, etiam putent Deum tunc naturaliter teneri supplere defectum subiecti, ut valeant ea accidentia repati ab eo passu, in quo ipsa operata sunt, ne turbetur ordo Vniuersi.

Ego verò arbitror doctrinam hanc omnino falsam. Et quidem non omnia agentia in agendo repati, videtur certo certius: nam ignis vel candela producit lucem, nullo modo ab aëre repatur; licet enim quatenus producit calorem, fortè repatiatur, non tamen quatenus producit lucem. Similiter albedo quatenus producit species sui (idem de omnibus aliis obiectis) non repatur vlllo modo.

190 Quòd si negaueris species, & dixeris, albedinem ipsam immediatè in distans producere visionem, adhuc habet vim argumentum: nam ea albedo producit visionem, nihil repatur à meo visu. Similiter Angelus mouet lapidem non repatur vlllo modo ab illo: imò homo cum imprimit alicui rei impulsus, non repatur ab ipsa re, licet fortè motu ipso corporis defatigetur, quod aliud est. Dico, *imprimendo impulsus*: nam sustentando rem grauem, sine dubio ab eà repatur. Sed hoc non enervat meæ instantiæ vim.

Quòd si dixeris, hæc agentia non habere contrarium, idèd non mirum si non repantur; Contrà, quia hinc probò, repassioem non perit ab agente creato ut sic. Quòd si, quando datur contrarium, sit repassio, id non prouenit ab exigentiā agentis, sed per accidens ex eo, quòd contrarium habuit hic & nunc vires. Vnde infero, etiam si datur contrarium, dummodò hoc non sit expeditum, posse esse actionem sine repassione.

Secundò idem probò: Quia quando stupam vel passum aliquod, habens septem gradus caloris, & vnum frigoris, applicatur igni, ignis agit in stupam, & hæc non agit in ignem; ergo non semper, quando datur actio, datur etiam repassio.

191 Consequentia est euident. Antecedens quoad primam partem probatur: quia ignis introducit in eam stupam vltimum gradum caloris, qui illi deerat, ergo agit in illam. Quoad secundam verò probatur, quia gradus ille vnicus frigoris, qui erat in stupà, non habet tempus quando reagat in ignem, ergo non reagit. Patet Antecedens, quia nec agit antequam ignis operetur, nec simul, nec postea, ergo numquam. Non postea, quia tunc

iam est introductus octauus gradus caloris, & consequenter, expulsus vnicus ille frigoris, qui eo ipso tunc non potest operari, nihil enim non existens potest operari. Ob eandem rationem non potest operari simul quando ignis agit: nam quando ignis agit, existit octauus gradus caloris ab igne productus, ergo tunc in eo instanti non existit vnicus ille frigoris. Denique nec potest operari antequam ignis agat, quia vnicus gradus frigoris non est tam actiuus quàm septem caloris; quis autem potest probabiliter dicere, citius operari vnicum gradum frigoris quàm septem caloris?

Huic argumento posset fortè responderi Primò, numquam calidum ut septem producere in passu approximato octauum gradum caloris: dixi enim suprà, numquam agens assimilare sibi omnino in intensione passum, sed vltimum illum gradum caloris postea produci, introductà iam in eo passu formà substantiali ignis.

Sed contrà Primò, quia in ipsa formà ignis faciam argumentum: illa enim in materià, in quā est, producit calorem, & tamen non laeditur ab eo gradu frigoris contra quem operatur, ergo quoad hoc, idem potuisset contingere, etiam si ea forma ignis fuisset in diuerso subiecto. Patet consequentia, quia non est maior ratio, cur actio debellans frigus, debeat coniungi cum expulsiōe caloris, quando est in eodem subiecto, quàm quando est in diuerso, si frigus debellandum idem sit in vtroque casu.

Quòd si hæc impugnatio non placet, Secundò sic eam solutionem euidenter reice: demus enim, fuisse duos gradus frigoris in eo passu, & ignem introducere in illud septimum gradum caloris, qui est dispositio vltima ad formam ignis, tunc secundus gradus frigoris inde expulsus, non poterit reagere in ignem, propter rationem factam antea de primo; quia ille secundus expellitur, antequam possit operari; primus autem, est maneat, nihil tamen potest agere, quia in eo instanti introducit forma ignis in eam stupam, ignis autem habens vnicum præcisè gradum frigoris, non potest alium ignem in frigidare: imò in eodem instanti, quo in stupam introducit forma ignis, illa producit in se octauum gradum caloris, & eo ipso peribit etiam primus frigoris, nec poterit hic reagere in alterum ignem comburentem stupam.

Respondebis Secundò, numquam in passu ita esse indiuisibiles gradus alicuius qualitatis, verbigratià frigoris, ut si aliquid destruitur, destruantur totum, vnde poterit aliquid destrui, & aliquid remanere quod reagat, & consequenter semper erit reactio. Sed contrà manifestè, da tam parum esse de frigore in passu, ut cum primum aliquid ablatum fuerit, reliquum non possit se ibi conservare, & tunc habet vim meum argumentum: nam illud quod deperditur de frigore, deperditur antequam reagere possit. Deinde simul cum illo totum aliud deperditur, quia per te non potest in tam exiguā intensione conseruari; ergo totum deperditur, ergo nihil manet quod possit operari, ergo non semper coniungitur actio cum reactione.

Tertiò idem probò, quia nulla planè est necessitas fingendi eam dependentiam: licet enim (ut suprà diximus) quando passum habet fortem qualitatem,

qualitatem, reagat, quæ tamen est necessitas ut semper passum habeat tam intensam qualitatem ut possit reagere? Et quis credet, proiecta exigua stupâ valde sicca, & disposita, in magnum ignem, tunc ab eâ illum ignem in frigidandum? Conster ergo id non esse necessarium in omni casu.

Quod verò aliqui secundo loco supra addere, de Eucharistiâ, est multò improbabilius. Nam licet causæ naturales petant naturâ suâ operari, id tamen solum potest esse verum, quando habent passum capax: nulla enim causâ naturalis petit operari, quando non habet subiectum in quod operetur. Ergo cum in Venerabili Sacramento non magis sit subiectum caloris, quàm sit in vacuo, repugnat in terminis, ignem applicatum illis speciebus magis petere operari calorem in illis, quàm petat illum producere in vacuo, si ibi existeret.

195 Dices: Turbaretur hic ordo Vniuersi, si ignis non operaretur. Sed contrâ, quia non magis turbatur, quàm si ignis in vacuo non calefaciat: non enim turbatur Vniuersi ordo, nisi quando aliquid fit contra exigentiam alicuius causæ; at hic non fit contra exigentiam vilius: si enim aliqua esset quæ id peteret, maximè ignis; at hic non petit operari, nisi quando habet subiectum capax: ergo cum tunc nullum sit, non potest petere operari, & consequenter, si non operetur, tam quietum manebit Vniuersum quàm antea.

Dices: Ideò petit ignis operari tunc, quia species operatæ sunt in illum. Sed contrâ, quia hanc rationem iam ego reieci paulò antè. Si enim Angelus operetur in ignem, non propterea petit ignis operari in Angelum, ergo multò minùs petet operari in nihilum, quia in Venerabili Sacramento nihil planè est quod recipiat. Ratio est, quia, ut paulò antè dixi, tunc solum potest ignis operari, quando habet omnes conditiones requiritas, inter quas præcipua est existentia subiecti in quod operetur, ergo eo absente non potest petere operationem. Adde, etiam si ignis peteret operari, cum aliunde etiam accedens petat, non produci nisi in subiecto, quod in eo casu non esset, non video cur deberet præualere exigentia ignis contra exigentiam contrariam accidentis, præsertim cum videatur maius miraculum, conservare accidentia sine subiecto, quàm negare igni concursum ut actu calefaciat, ergo potius debet hac operatio non sequi, quàm fieri extra subiectum.

Obiicies: Aliquando propter Vniuersi bonum fit contra naturam caularum: ut enim vacuum impleatur, ascendit aqua contra propriam gravitatem; ergo propter bonum Vniuersi poterit accedens produci extra subiectum. Sed respondeo facillè, non esse magis de bono Vniuersi, quòd ignis producat calorem extra subiectum, quàm sit contrarium, nempe, ne accedens existat sine subiecto; eo enim quòd ignis tunc non calefaciat, quid in Vniuerso ampliùs sequitur? Exemplum de vacuo non est ad propositum, quia per vacuum impedirentur fortè influentiæ calorum in alia corpora, ut nonnulli volunt: vel sunt aliæ rationes, propter quas ostenditur vacuum naturaliter repugnare, iuxta cuiuslibet principia, quæ non militent in præsentem. In meâ autem sententiâ res est faciliò: ideò enim aqua ascendit,

quia naturaliter non potest dari penetratio duorum corporum. unde aqua truditur tunc sursum ab alio corpore quod mouetur, non autem ascendit à se ipsâ: aqua autem, licet à se non possit ascendere, potest tamen sursum violenter pelli. Vide quæ dixi Disputatione xiv. Physices, numero 160.

SECTIO XIII.

De sphaerâ actiuitatis.

OMNIA agentia creata habere sphaerâ suâ actiuitatis, diximus & probauimus sæpè; quia alioquin exigua lucerna sufficeret ad illuminandum totum orbem, & in quacumque distantia posset quilibet color videri, & audiri sonus, quod falsum est. Hæc sphaera actiuitatis non est equalis in omnibus causis: aliæ enim magis extenduntur, aliæ minùs; in maiori enim distantia, ceteris paribus, potest color videri quàm sonus audiri, quæ differentia provenit ex diuersis agentium naturis; sicut & ex eadem diuersitate naturarum provenit, aliquas esse operatiuas, aliquas verò non.

Obiicies: Octo gradus lucis v. g. possunt producere in aëre sibi immediato alios octo gradus lucis, & illi alios octo, ergo non habent terminum suæ actiuitatis. Consequentia est bona. Antecedens probatur, quia forma substantialis potest producere aliam sibi omnino similem in passu disposito, ergo etiam octo gradus caloris poterunt producere alios octo in passu approximato. Huic argumento respondent nonnulli, ideò non posse agens perfectè assimilare passum, quia non est penetratum cum illo. Sed contrâ euidenter, quia agens assimilât perfectè sibi passum in formâ substantiali, quantumvis non sit cum illa penetratum, ergo ex hoc capite posset etiam illud sibi assimilare in formâ accidentali. Respondendum ergo est negâdo Antecedens. Ad probationem, fateor formam substantialem habere eiusmodi virtutem, nego autem inde inferri, eam esse in accidentali; licet non inferatur inter ipsas formas substantiales, Ignis potest producere alium ignem, ergo & adamas alium adamantem. Nec deest, præter experientiam, ratio congruentiæ satis probabilis: quia si agens non posset in formâ substantiali sibi assimilare passum, sed semper imperfectiorem produceret, breuè finirentur generationes substantiales, quod non se-

quitur ex eo, quòd accidentia non possint sibi perfectè assimilare passum. licet enim octo gradus caloris existentes in igne, nequeat alios octo producere in ligno approximato, possunt tamen producere septem, quæ sufficiant ad disponendâ vltimò materiam ligni pro formâ ignis. Hæc autem ibi introducta producit in proprio passu gradum caloris, quem non potuerunt producere gradus existentes in agente: quo fit, ut maneat passum & in formâ substantiali & accidentali omnino simile agenti, & consequenter non minuantur nec finiantur statim vires agentium; ergo non fuit necessarium ad eas continuandas, ut accidentia assimilarent sibi perfectè passum, cum defectus virtutis in illis suppleatur, ut diximus, per substantiam productam in passu. Si autem in ipsis substantiis etiam esset hic defectus, non posset

aliunde compensari, ideoque breui finientur. Oportuit ergo, vt substantiæ possent sibi assimilare perfectè passum, licet accidentia eâ virtute carerent.

200 Adde, formas substantiales non esse capaces

intensionis: vnde eo ipso, quod assimilant sibi passum in specie, debent etiâ sibi assimilare in intensione; accidentia autem, cum intra eandem speciem habeant magis & minus, possunt assimilare passum sibi in specie, licet nō possint in intensione.

DISPUTATIO QUARTA.

De Elementis.

LIBRO 2. de Generatione egit Aristoteles de Elementis, de quibus fusillimè Conimbricenses ibidem, nos breuius.

SECTIO I.

Definitio & numerus Elementorum.

ELEMENTVM accipi solet pro primis alicuius rei principiis. Sed hæc acceptio est Metaphorica, ex quatuor primis elementis, aëre, igne, aquâ & terrâ desumpta; quia cum hæc sint composita substantialia, minorem in se qualitatum admixtionem habentia, idè ab eis partes, quæ in se compositionem non habent, sed ex quibus reliqua componuntur, dici solent prima elementa. Sed significatione vocis relicta, definitionem elementorum, de quibus in præsentia, explicemus.

Elementum definitur ab Aristotele lib. 5. Metaphysicæ, cap. 3. text. 4. esse id ex quo primum insito ac indissolubili specie in aliam speciem aliquid componitur. Hæc definitio est obscura. Deinde, quod ex ipsâ percipitur falsum est: etenim non componuntur ex elementis fortaliter ipsa entia. Præterea elementa non sunt in se indissolubilia, sed iam composita ex materiâ & formâ, quàm reliqua corpora substantialia. Melius ergo posset ea definitio aptari partibus compositi, quàm elementis, de quibus in præsentia. Et fortè in hoc sensu loquebatur Aristoteles.

2 Secundo idem Aristoteles lib. 3. de Cælo, c. 3. text. 3. his definit elementum: *Elementum est id, in quod cetera corpora diuiduntur, in quibus inest aut potentia aut actus, ipsum autem est indissolubile in diuersa secundum speciem.* Hæc definitio nec clarior est præcedenti, nec adhuc bona: quia, vt dixi, nec ex elementis componuntur reliqua corpora, nec ipsa sunt indissolubilia reliquis.

Posset fortè aliquis definire, Elementa esse corpora substantialia exigentia duas præcisè qualitates: vbi corpora substantialia est genus ad reliqua entia sublunaria, cetera verò, exigentia duas ex primis qualitatibus loco differentia, cetera enim corpora omnes quatuor primas qualitates sibi vendicant. Ob hanc rationem elementa dicuntur corpora simplicia, quia minorem compositionem accidentalem habent quàm mixta, nam in substantiali sunt æqualia ceteris.

5 Verum iuxta dicenda paulò post à nobis, scilicet, non esse nisi duas qualitates, humorem autem & siccitatem non esse qualitates, non videtur posse hæc definitio sustineri: tunc enim alia omnia corpora non habent nisi duas qualitates ex primis. Quod si diceret quis, elementum esse

quod solum exigit vnâ qualitatem, nec adderet illam particulam *ex primis*, reiceretur inde, quod ignis etiâ habet lucem, & terra calorem.

Dicamus ergo, in sententiâ nostrâ elementum est, *quod vnica tantum qualitate ex primis consistat.* Stelusâ enim siccitate & humore, quodlibet elementum tantum vnica habet, ignis calorem, aqua frigus, non tamen in summo, terra calorem non in summo, aër frigus in summo.

Dices: Si terra habet calorem remissum, ergo habet etiam frigus, quo completur capacitas materiae, quæ est octo graduum caloris & frigoris. Respondeo, hanc difficultatem esse omnibus communem. Nam licet ponantur duæ aliæ qualitates, humor & siccitates, non propterea aër habet calorem in summo in sententiâ communi, sed in gradu remisso; nec tamen illius defectus aliunde suppletur per aliquot gradus frigoris. Absolutè ergo respondeo, etiam si materia habeat ex se capacitatem recipiendi octo gradus, formam tamen elementi non petere nisi v. g. sex caloris aut sex frigoris: vnde licet aliquando, si agens applicetur contrarium, habeant eos alios gradus frigoris, id tamen vel violentum est illi elemento, vel saltem præter exigentiam illius. idè dixi, *constat per se.* Sed de hoc fusius infra.

Circa numerum elementorum est non levis difficultas. Licet enim constet apud omnes, ea esse quatuor, nec plura nec pauciora, fundamentum tamen, huius conclusionis est valde incertum.

Primò arguunt aliqui: Terra est grauissima, ignis leuissimus, ergo debent dari duo alia media elementa, quibus numerus quaternarius explebitur. Hoc argumentum Primò peccat in eo, quod iam supponit duorum existentiam, non dat autem rationem horum quam hic quærimus. Secundo, malè intulit, duo esse elementa media; possunt enim esse vel duo, vel tria, vel vnum, vel etiam nullum, quæ enim necessitas vt illud detur?

Alij sic arguunt Secundo: Qualitates primæ sunt quatuor, ergo debent esse quatuor corpora ratione earum qualitatum pugnantia. Hoc argumentum nullum etiam est, supponit enim falsum principium de numero qualitatum, de quo infra. Præterea, eo etiam admissio, non bene infert: ex quatuor enim qualitatibus possunt fieri multæ & diuersæ combinationes, etiam si quodlibet corpus non haberet nisi duas; posset enim vnum habere frigus in summo, aliud frigus vt septem, aliud vt sex, &c. Tandem, vnde probatur, eas qualitates debere binas & binas præcisè in aliquibus corporibus reperiri?

Idè alij Tertiò ex quatuor animalis humoribus quatuor elementa persuadere conantur. Sed hæc est pura congruentia, quæ, cognita iam prius